

Αριθ. Επ. 582

27 2007-0532

Τ.Ε.Ι. ΜΕΣΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Π Ι Υ Χ Ι Α Κ Η Ε Ρ Γ Α Σ Ι Α

ΘΕΜΑ : Δημιουργία και Προώθηση IMAGE ενός νομού.
Εφαρμογή στο Νομό Αιτωλοακαρνανίας.

Σπουδάστρια : Ζωγράφου Παναγιώτα

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

Ο κυριώτερος λόγος που με οδήγησε στην επιλογή αυτής της εργασίας ήταν η ανάγκη να εκφράσω την άποψη μου γύρω από αυτό τον τόπο που με φιλοξένησε κατά το χρονικό διάστημα των σπουδών μου. Μέσα από τις εμπειρίες 3 ετών και από τις πληροφορίες που συγκέντρωσα θέλω να παρουσιάσω την εικόνα του νομού Αιτωλίας και Ακαρνανίας και να τονίσω το ενδιαφέρον που έχει να παρουσιάσει. Κατά τη διάρκεια της έρευνας μου εδώ αντιμετώπισα διάφορα προβλήματα που οφείλονταν κατά κύριο λόγο στη νοοτροπία των ανθρώπων. Συχνά το υλικό που αναζητούσα δεν υπήρχε συγκεντρωμένο ή δοσμένο με τον τρόπο που το ήθελα, αρκετές φορές όμως κάτοικοι και δημόσιες υπηρεσίες ήταν απρόθυμοι να μου δώσουν στοιχεία όχι λόγω άγνοιας ή αδιαφορίας αλλά εξαιτίας κάποιας ανασφάλειας, έλλειψης εμπιστοσύνης και άποψης γύρω από τον τόπο τους. Από τους Αιτωλοακαρνανές εκλείπει η αυτοπεποίθηση που έχει κάποιος όταν γνωρίζει την αξία του, τις ρίζες του (την ιστορία του) και πιστεύει στο μέλλον του, σ'αυτά που έχει να προσφέρει.

Παρ' όλες τις δυσκολίες που αντιμετώπισα πιστεύω πως το υλικό που συγκέντρωσα είναι αρκετά ενδιαφέρον και θα ήθελα να ευχαριστήσω γι' αυτό τους κατοίκους του νομού, τις βιβλιοθήκες της Ναυπάκτου, του Μεσολογγίου και του Τ.Ε.Ι., την υπηρεσία δημοσίων σχέσεων της νομαρχίας, το τοπικό τηλεοπτικό κανάλι ΤΔΕ, την τοπική εφημερίδα Μεσολογγίου, Μεσολογγίτικα Χρονικά, τους συμφοιτητές μου καθώς και τον

καθηγητή του Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου κ. Λεωνίδα Πούντζα για
την ανάθεση και επιμέλεια αυτής της εργασίας.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το θέμα της εργασίας αυτής είναι η δημιουργία και προώθηση του image ενός νομού. Απαραίτητο είναι λοιπόν να δοθεί αρχικά μια έννοια της λέξης image, η οποία σαν αλλοδαπή λέξη είναι πιθανό να προσδίδει στο περιεχόμενο της εργασίας μια ασάφεια.

Σύμφωνα λοιπόν, με το Αγγλοελληνικό Λεξικό Penguin - Hellenews¹ image σημαίνει αναπαράσταση, απεικόνιση, εικόνα, είδωλο, προσωποποίηση. Το λεξικό BBC γράφει αντίστοιχα : "...το image ενός ανθρώπου ή οργανισμού είναι ο τρόπος/η μορφή με την οποία εμφανίζεται στους άλλους ανθρώπους " και το "image είναι η εικόνα ή ο αντικατοπτρισμός κάποιου ή κάτι."²

Επίσης από ένα λεξικό του Marketing λαμβάνουμε τον εξής ορισμό : image είναι η " σύνθετη δια-νοητική εικόνα, σχηματισμένη από τους ανθρώπους γύρω από έναν οργανισμό ή τα προϊόντα του..."³.

Όπως παρατηρούμε στους παραπάνω ορισμούς η επικρατέστερη έννοια του " image " είναι η " εικόνα ". Αυτή είναι και η έννοια που θα χρησιμοποιηθεί εδώ. Με την έκφραση όμως " εικόνα ενός νομού " δεν εννοείται μόνο η στατική - φωτογραφική απεικόνιση της εικόνας που εμφανίζει ο νομός, όπως απόδίδεται συνήθως με στοιχεία γεωγραφικά, ιστορικά και οικονομικά αλλά μια πιο ευρύτερη διαχρονική - δυναμική άποψη που προβάλλει την προσωπικότητα και την ιδιομορφία του μέσα από λαογραφικά, πολιτιστικά και κοινωνικά στοιχεία. Όλα τα παραπάνω θα σκιαγραφήσουν τη σύγχρονη εικόνα του

νομού με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, τις δυνατότητες ανάπτυξης του, την αντίληψη των κατοίκων του γι' αυτόν και γενικά την εικόνα που έχει σχηματισθεί σε ελληνικό και διεθνές επίπεδο καθώς και τις προσπάθειες έχουν γίνει και θα πρέπει να γίνουν γύρω από την προβολή του σ' αυτούς.

-
1. Λεξικό Penguin Hellenews.
  2. Λεξικό BBC. English Dictionary, Harper Collins.
  3. The Marketing Dictionary. Edited by Norman Hart and John Stapleton. The Marketing Series, Professional Development.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ IMAGE ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ
ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ

Το image του νομού Αιτωλοακαρνανίας, ενός από τους μεγαλύτερους νομούς της χώρας μας, θα παρουσιαστεί αρχικά μέσα από μερικά ιστορικά και γεωγραφικά στοιχεία που σκοπό έχουν να εμφανίσουν την εικόνα της περιοχής αυτής στον τόπο και το χρόνο.

Ιστορία του νομού Αιτωλοακαρνανίας

" Η Αιτωλοακαρνανία έχει να παρουσιάσει ένα έντονο και δυναμικό παρελθόν. Από τη μυθική ακόμη εποχή διαφαίνεται η αντίθεση Ακαρνάνων και Αιτωλών, που θα σφραγίσει όλη την ιστορία τους ως τη ρωμαϊκή κατάκτηση : με ξεχωριστά πολιτικά και θρησκευτικά κέντρα (θέρμος οι Αιτωλοί, Στράτος και Ολπαι οι Ακαρνάνες τοποθετημένοι πάντα σε αντίπαλα στρατόπεδα, θα πολεμήσουν επανειλημμένα μεταξύ τους, ως την εποχή που ο Οκτάβιος θα τους υπαγάγει στη ρωμαϊκή επαρχία της Αχαΐας από τότε οι δρόμοι τους βασικά είναι κοινοί. Στην αρχαιότητα οι πόλεις της Ακαρνανίας (Στράτος, Αμφιλοχικό Αργος, Λιμναΐα, Ολπαι, Οινιάδα, Ανακτόριον, Ακτιον κ.α.) είναι οργανωμένες στο Κοινόν. Οι Ακαρνάνες είναι κατά κανόνα φίλοι και σύμμαχοι των Αθηναίων, συμπράττουν μαζί τους στους Περσικούς πολέμους και στον Πελοποννησιακό, ενώ οι Αιτωλοί μένουν σχεδόν αμέτοχοι, όπως και αργότερα στον αγώνα εναντίον του Φιλίππου. Το 391 π.χ. υποτάσσονται στη Σπάρτη, αργότερα ακολουθούν τους Θηβαίους, το 255 γίνονται υπήκοοι της Μακεδονίας και μετά την " Εν Κυνός Κεφαλαίς " μάχη (197 π.χ.) παραδίδονται στους Ρωμαίους. Οι Αιτωλοακαρνάνες εμφανίζονται ενωμένοι το 426 όταν αποκρούουν τους Αθηναίους.

Ενεργό ρόλο στα ελληνικά πράγματα αρχίζει να διαδραματίζει η Αιτωλία με την ίδρυση της Αιτωλικής Συμπολιτείας στην οποία συμμετέχουν όλες οι Αιτωλικές αλλά και οι κατακτημένες πόλεις. Το γόητρο των Αιτωλών ενισχύεται όταν ανάγκασαν τους Δελφούς να μετάσχουν στη Συμπολιτεία (298), απέκρουσαν τους Γαλάτες

και απέκτησαν δικαίωμα να μετάσχουν στις Αμφικτυονίες.

Εισχωρούν ύστερα στην Πελοπόννησο, συγκροτούν ομοσπονδία των Αρκαδικών πόλεων και εγκαινιάζουν ναυτική πολιτική βασιζόμενη στην πειρατεία και την απαλλαγή από τους φόρους. Η παρακμή αρχίζει με τη συμμαχία Φιλίππου Ε και Αχαικής Συμπολιτείας, που οδήγησε τις δύο Συμπολιτείες σε πόλεμο (220-217 π.χ.) και εξώθησε τους Αιτωλούς προς τους Ρωμαίους, οι οποίοι τους αφαιρούν πολλές περιοχές. Από τον 3ο μ.χ. αιώνα, η Αιτωλοακαρνανία δέχεται το κύμα επιδρομών των βαρβαρικών φύλων. Στη Βυζαντινή περίοδο η Αιτωλία και η Ακαρνανία υπάγονται σε διαφορετικά θέματα. Ακολουθεί νέο κύμα επιδρομών από την Ξηρά και από τα παράλια. Μετά την κατάκτηση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους (1204), η Αιτωλοακαρνανία υπάγεται στο Δεσποτάτο της Ηπείρου και συμμερίζεται τη μοίρα του ως την κατάλυση του (1339). Εισδύουν ύστερα Άλβανοί των οποίων την εξουσία καταλύει ο αυθέντης Κεφαλληνίας και Ζακύνθου Κάρολος Α Τόκκος, ο οποίος (αρχές 15ου αιώνα) εισχωρεί στην Αιτωλοακαρνανία, όπως και στην Ηπειρο, αποβλέποντας να ανασυστήσει το Δεσποτάτο της Ηπείρου. Ακολουθεί ύστερα η τουρκική διείσδυση από την οποία θα μείνει έξω η Ναύπακτος, που την κρατούν οι Ενετοί. Από την εποχή αυτή η Δυτική Στερεά και ειδικότερα η Ακαρνανία θα γίνει το κέντρο όπου θα δημιουργηθούν οι πρώτοι πυρήνες της ελληνικής ανεξαρτησίας. Ορεινή και απομονωμένη, δεν θα κατακτηθεί ποτέ ολοκληρωτικά. Εκεί θα καταφύγουν οι πληθυσμοί άλλων περιοχών και οι κάτοικοι της θα ζήσουν επί τέσσερεις αιώνες με το όπλο στο χέρι είτε ως αρματολοί, είτε ως κλέφτες. Πριν ακόμη από την Επανάσταση του 21 στην Αιτωλοακαρνανία υπήρχαν αρματολίκια. Το Ξηρόμερο ιδίως

με την ασφάλεια που παρέχουν τα δασωμένα βουνά του και τα απέναντι βενετοκρατούμενα νησιά, γίνεται ο τόπος συγκεντρώσεως των κλεφτών.

Γενικά, η Αιτωλοακαρνανία ήταν μια από τις εστίες όπου κατ' εξοχήν καλυβδώθηκε και αναπτύχθηκε το πνεύμα των Ελλήνων στα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Οι μορφές και η δράση του Ευγένιου του Αιτωλού και έναν αιώνα αργότερα του Κοσμά του Αιτωλού, αποτελούν χαρακτηριστική εκδήλωση αυτού του πνεύματος, ενώ η αντίσταση του Μεσολογγίου στα χρόνια της Επανάστασης παραμένει ένα αξεπέραστο ορόσημο. Η Αιτωλοακαρνανία απελευθερώθηκε και απετέλεσε τμήμα του ελληνικού κράτους το 1829.¹

Αντιστάθηκε στους Γερμανούς κατά το β' παγκόσμιο πόλεμο και από εκεί και ύστερα ακολούθησε τη μοίρα της υπόλοιπης ελληνικής επαρχίας παρουσιάζοντας φαινόμενα μετανάστευσης του πληθυσμού και υποανάπτυξης κάθε οικονομικής δραστηριότητας. Εξαίρεση αποτελεί η πόλη του Αγρινίου το οποίο αναδείχθηκε στο πιο σημαντικό οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό κέντρο του νομού.

---

1. Από την Εγκυκλοπαίδεια Δομή, τόμος 1. Εκδόσεις Δομή, Αθήνα, σελίδες 261 - 262.

Γεωγραφικά χαρακτηριστικά Αιτωλοακαρνανίας

Ο νομός Αιτωλοακαρνανίας αποτελεί το μεγαλύτερο νομό της Ελλάδας και καταλαμβάνει μια έκταση 5.448 τ.χ. Βρίσκεται στο δυτικό τμήμα της Στερεάς Ελλάδας και πιθανόν στο πιο εύφορο αυτής. Βρέχονται από θάλασσα περίπου τα 2/3 του και συγκεκριμένα από τον Αμβρακικό, Πατραϊκό κόλπο καθώς και το Ιόνιο Πέλαγος.

Συνορεύει με το νομό Αρτας, Ευρυτανίας, Φωκίδας και Φθιώτιδας. "Κατέχει μια πραγματικά στρατηγική θέση αφού συνδέει την Ηπειρο, νησιά του Ιονίου και μεγάλο μέρος της Ευρυτανίας, με την Πελοπόννησο και την Αττική. Διαθέτει πλήθος ασφαλείς όρμους και λιμάνια καθώς και πολλά χιλιόμετρα σπάνιες και παρθένες αμμουδιές. Έχει τη λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου-Αιτωλικού και το μοναδικό Αμβρακικό. Σημαντικό χαρακτηριστικό του νομού είναι τα αποθέματα του σε νερό. Οι ποταμοί της Αιτωλοακαρνανίας, Μόρνος, Εύηνος και ιδίως ο Αχελώος συγκεκριμένα, ένας ποταμός θεοποιημένος από τους αρχαίους τροφοδοτεί τα τρία μεγάλα φράγματα Κρεμαστά, Καστράκι και Στράτος, αρδεύει τις γόνιμες πεδιάδες Ανω και Κάτω Αχελώου ενώ στις εκβολές του υπάρχει ένας σπάνιος βιότοπος. Υπάρχουν επίσης αρκετές λίμνες όπως Οζέρος, Αμβρακία, Λυσιμαχία και ιδίως η Τριχωνίδα ξεχωρίζει για το μοναδικό της τοπίο. Το κλίμα της περιοχής είναι ήπιο κατάλληλο για τις πιο ευαίσθητες καλλιέργειες. Στις ορεινές περιοχές του Βάλτου και της Ναυπακτίας πυκνά δάση από Ελατα δημιουργούν αλπικό τοπίο και θαυμάσια θέρετρα".

---

1. Etolia and Akarnania - Νομός Αιτωλοακαρνανίας, κείμενα Παπατρέχας Γεράσιμος, Τριανταφυλλίδης Κώστας. Έκδοση Νομαρχίας Αιτωλοακαρνανίας, σελίδα 4.

Οι κάτοικοι της Αιτωλοακαρνανίας

Διοικητική διαίρεση

Ο νομός Αιτωλοακαρνανίας σήμερα διαιρείται σε πέντε επαρχίες που είναι οι παρακάτω :

- α) Η επαρχία Μεσολογγίου με πρωτεύουσα την Ιερή Πόλη του Μεσολογγίου.
- β) Η επαρχία Τριχωνίδας με πρωτεύουσα το Αγρίνιο.
- γ) Η επαρχία Ναυπακτίας με πρωτεύουσα τη γραφική πόλη της Ναυπάκτου.
- δ) Η επαρχία Βονίτσης και Ξηρομέρου με πρωτεύουσα τη Βόνιτσα.
- ε) και τέλος η επαρχία Βάλτου με πρωτεύουσα την Αμφιλοχία.

Πέρα από τις πρωτεύουσες διακρίνουμε και ορισμένες κοινότητες και μικρότερους οικισμούς. Το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού όμως, είναι συγκεντρωμένο στα αστικά κέντρα.

Δημογραφικά στοιχεία

Ο πληθυσμός του νομού είναι περίπου 219.968 σύμφωνα με την απογραφή του 1981. Από τη δεκαετία του 60 και μετά παρουσιάζεται μια μείωση του πληθυσμού που οφείλεται στην εξωτερική μετανάστευση και στη συγκέντρωση του πληθυσμού στα μεγάλα αστικά κέντρα. Ενώ όμως στις επόμενες δεκαετίες σταματάει η εξωτερική μετανάστευση και ξεκινά η παλινόστηση η τάση του πληθυσμού για μετακίνηση του πληθυσμού σε άλλους τόπους δεν μειώνεται. Ο νομός στο σύνολο του εμφανίζει μια εικόνα αστικοποίησης με αντίστοιχη μείωση του πληθυσμού των ορεινών και ημιορεινών περιοχών. Συγκεκριμένα σύμφωνα με στοιχεία της απογραφής 1981 μετανάστευσαν 27.580 κάτοικοι από τους οποίους

---

1. Πίνακας 4, 1.1 σελίδα 100 . 2. Πίνακας 25, 1.1 σελίδα 101 .

οι 14.880 ήταν γυναίκες (μεγάλος αριθμός). Το 51.3% των μετακινηθέντων βρίσκονταν στην παραγωγική ηλικία μεταξύ 20 - 44 ετών. Από αυτούς το 46.5% εγκαταστάθηκε στην Αθήνα, το 14.3% σε αστική περιοχή του νομού, το 6.3% σε ημιαστικές, το 10.3% σε αγροτικές περιοχές του νομού και ένα 22.6% στην υπόλοιπη χώρα.

Παρατηρείται στο νομό αρνητικό ισοζύγιο μετανάστευσης. Ενδεικτικά θα αναφέρουμε αυτούς που μετακινήθηκαν κατά την περίοδο Δεκέμβριος 1975 ως Απρίλιος 1981. Στην Αιτωλοακαρνανία ήρθαν από άλλες περιοχές της Ελλάδας 7.490 άνδρες ενώ έφυγαν 12.700. Το ισοζύγιο μετανάστευσης είναι -5.210 αρνητικό. Το 58.34% (3.040 κάτοικοι) του αρνητικού ισοζυγίου ήταν ηλικίας 15 - 24 ετών. Ενώ μόλις 700 άνδρες ήρθαν από το εξωτερικό.

Πρόκειται δηλαδή για ένα μεγάλο ποσοστό της νεολαίας που μη έχοντας μόνιμη εργασία και οικογενειακές υποχρεώσεις έφυγαν σε αναζήτηση ενός καλύτερου τρόπου ζωής.

Όμοια και ο γυναικείος πληθυσμός της περιφέρειας εμφανίζει αρνητικό ισοζύγιο -6.370. Ένα ποσοστό 58.1% ήταν στην ηλικία των 15 - 24 ετών ενώ μόλις 530 γυναίκες επέστρεψαν από το εξωτερικό.

Επίσης, μια ανάλυση του νομού κατά επαρχίες δείχνει ότι με εξαίρεση την επαρχία Τριχωνίδας που με πρωτεύουσα το Αγρίνιο αποτελεί πόλο έλξης του πληθυσμού, στις υπόλοιπες ο πληθυσμός μένει στάσιμος ή μειώνεται.

Γενικά πρέπει να παρατηρήσουμε ότι μετά από δεκαετίες μετακίνησης του πληθυσμού η Αιτωλοακαρνανία εμφανίζει μια εικόνα

γήρανσης των κατοίκων της, στασιμότητα ως προς την αύξηση του πληθυσμού της και αυξανόμενη μετακίνηση προς τις αστικές και ημιαστικές με αντίστοιχη ερήμωση των ορεινών και αυστηρά αγροτικών περιοχών και φυσικά εγκατάλειψη πολλών αγροτικών εργασιών. Οι πιο παραγωγικές και δραστήριες ηλικίες εγκαταλείπουν τον τόπο, ενώ αρκετοί από τους νέους που παραμένουν είτε δε βρίσκουν εργασία είτε προτιμούν την ανεργία από το ανευγειανό επάγγελμα του αγρότη. Στο νομό απομένουν κυρίως οι κάτοικοι άνω των 45 ετών που δεν έχουν ούτε τη δυνατότητα ούτε τη φιλοδοξία να φύγουν και να ασχοληθούν με κάποιο άλλο πέρα από το παραδοσιακό τους επάγγελμα. Οικονομικά ενεργός πληθυσμός και απασχόληση

Η εργασία στο νομό Αιτωλοακαρνανίας είχε ανέκαθεν γεωργικό χαρακτήρα. Ένα μειονέκτημα που απορρέει από αυτό είναι ότι δεν μπορούν να καταγραφούν αυστηρά οι εργαζόμενοι αφού πολλοί κάτοικοι φέρονται σαν άνεργοι ενώ είτε βοηθούν στην οικογενειακή τους γεωργική εργασία, είτε ασχολούνται εποχιακά με κάποιου άλλου είδους απασχόληση.

Σε γενικές γραμμές πάντως, μπορούμε να πούμε ότι ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός ανέρχεται σε 88.688, δηλαδή μόλις το 59% σχεδόν του συνολικά ενεργού πληθυσμού (από 10- ετών). Από αυτούς το 59.5% ασχολείται με τον πρωτογενή τομέα της οικονομίας: γεωργία, κτηνοτροφία, δάση, θήρα, αλιεία. Ο δευτερογενής τομέας: βιομηχανία, βιοτεχνία απασχολεί ένα 7.7%, ηλεκτρισμός, φωταέριο, ύδρευση ένα ποσοστό 0.47%, οικοδομήσεις και δημόσια έργα 7.5% και τα ορυχεία μόλις 0.02%. Ο τριτογενής τομέας έρχεται μετά τον πρωτογενή με ένα ποσοστό 22.6%, το οποίο εμφανίζει αυξητική τάση.

---

1. Πίνακας 4, 1.1 σελίδα 102 .

Βλέπουμε λοιπόν, ότι οι περισσότεροι κάτοικοι ασχολούνται με αγροτικές εργασίες και με υπηρεσίες. Παρατηρούμε επίσης ότι υπάρχει ένα πάρα πολύ χαμηλό ποσοστό επιστημόνων και ελευθέρων επαγγελματιών ενώ επίσης είναι πάρα πολύ λίγα και τα ανώτερα στελέχη. Οι παραπάνω ειδικότητες είναι πολύ βασικές για την ανάπτυξη του δευτερογενή και τριτογενή τομέα και τη συνολική οικονομική ανάπτυξη του νομού.

Η έλλειψη των ειδικευμένων αυτών ανθρώπων είναι πολύ πιθανό να οφείλεται στο χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης. Ένα μεγάλο μέρος των κατοίκων είναι τελείως αγράμματοι ή δεν τελείωσαν ούτε το δημοτικό, περίπου 35.5% του πληθυσμού. Μόλις το 46.8% τελείωσε το δημοτικό. Ένα 13.8% τελείωσε γυμνάσιο και λύκειο. Το 3.4% είναι φοιτητές σε ανώτερη ή ανώτατη σχολή. Οι απόφοιτοι της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αποτελούν μόλις το 0.3% του συνολικού πληθυσμού.

Σε γενικές γραμμές, ο τόπος στερείται εργατικό δυναμικό και κυρίως εξειδικευμένο προσωπικό που θα έχει τις ανάλογες γνώσεις, θα εισάγει την τεχνολογία, θα τη χρησιμοποιήσει ορθολογικά όπου χρειάζεται και θα παράγει. " Το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο του Νομού, ο οποίος στερείται ειδικοτήτων χρήσιμων για την ανάπτυξη, αποτελεί τροχοπέδη σε οποιαδήποτε μελλοντική προσπάθεια ανάπτυξης. Ο νομός δεν μπορεί σήμερα να στηριχθεί στο ανθρώπινο δυναμικό του για να πετύχει την ανάπτυξη του. Εκτός από γηρασμένο το ανθρώπινο αυτό δυναμικό παρουσιάζεται χαμηλής " ποιοτικά " σύνθεσης όσον αφορά τα δυναμικά επαγγέλματα και το μορφωτικό επίπεδο με αποτέλεσμα να είναι υποχρεωμένο να αναμένει " άνωθεν " κατευθύνσεις, για την πρόοδο του χωρίς μάλιστα να είναι σε θέση

ούτε αυτές να στηρίξει."¹

Οικισμοί και συγκοινωνιακό δίκτυο - υποδομή.

Ο πληθυσμός παρουσιάζει μια εικόνα διασποράς στο χώρο καθώς κατανέμεται σε πολλά μικρά και μεγάλα χωριά και πόλεις, πολλά από τα οποία είναι ορεινά ή ημιορεινά και πεδινά, ενώ αντίθετα οι ακτές του νομού παρ' όλο το μεγάλο μήκος τους δεν έχουν πολλούς οικισμούς. Βέβαια, με εξαίρεση το Αγρίνιο, οι σημαντικότεροι οικισμοί είναι παραθαλάσσιοι όπως το Μεσολόγγι, η Αμφιλοχία, η Βόνιτσα, ο Αστακός, ο Μύτικας και η Ναύπακτος. Το γεγονός αυτό είναι πιθανό να οφείλεται στο ότι οι οικισμοί αυτοί υπάγονται στο βασικό οδικό δίκτυο με τους άξονες Αντίρριο - Ιωάννινα - Λαμία.

" Σαν κύριο πρόβλημα της σύνδεσης του νομού με την υπόλοιπη χώρα παρουσιάζεται η διακοπή της συνέχειας του κύριου εθνικού άξονα στο Ρίο με αποτέλεσμα να μην υπάρχει ολοκληρωμένη σύνδεση του νομού με το εθνικό σύστημα αξόνων "²

Το επαρχιακό δίκτυο του νομού βρίσκεται σε κακή κατάσταση. Στις ορεινές περιοχές κυρίως, είτε δεν υπάρχουν δρόμοι, είτε το οδόστρωμα τους είναι προβληματικό (χωματόδρομοι, φεαρμένη ασφαλτόστρωση κλπ). " Τέτοιες περιοχές εντοπίζονται στην ορεινή Ναυπακτία, την ορεινή Τριχωνίδα και το ορεινό Ξηρόμερο. Στις περιοχές αυτές η μεγάλη διασπορά των οικισμών σε συνάρτηση με το έντονο ανάγλυφο του εδάφους προκαλεί την ανάγκη μεγάλου μήκους οδικού δικτύου. Ετσι υπάρχουν και οικισμοί που δεν έχουν οδική σύνδεση."

Αναφορικά με την θαλάσσια συγκοινωνία, πρέπει να παρατηρήσουμε ότι είναι υποβαθμισμένη, ενώ επίσης οι αεροπορικές

μεταφορές έχουν σταματήσει αφού ενώ ο νομός διαθέτει δύο αεροδρόμια το ένα έχει παύσει να λειτουργεί και το άλλο είναι στρατιωτικό αεροδρόμιο.

-
1. Αιτωλοακαρνανία Παρών και Μέλλον, σελίδα 41. Έκδοση Νομαρχίας Αιτωλοακαρνανίας.
  - 2.,3. Υποσημείωση 1. σελίδα 55.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Πολλές φορές συμβαίνει να αποκτούμε μια γνώμη, μια εικόνα ή και να δίνουμε ένα χαρακτηρισμό σ' έναν τόπο κρίνοντας απλά και μόνο από τους ανθρώπους που ζουν ή κατάγονται από αυτόν. Ενδιαφέρουσα ήταν λοιπόν η εξέταση της Αιτωλοακαρνανίας από άποψη πληθυσμού, εργασίας, εκπαίδευσης και υποδομής. Μια όμως πιο βαθιά και ενδιαφέρουσα μελέτη με στοιχεία κοινωνικά, πολιτιστικά και λαογραφικά θα αναδείξει την προσωπικότητα των ανθρώπων αυτού του τόπου που με τα δύσβατα βουνά και τις μαγευτικές παραλίες παραμένει απομονωμένος από την υπόλοιπη Ελλάδα.

Κοινωνική υποδομή

Ενας από τους βασικότερους παράγοντες που δείχνουν το επίπεδο ανάπτυξης ενός τόπου είναι η δυνατότητα του να καλύψει τις ανάγκες των κατοίκων του στους πολύ βασικούς τομείς της περίθαλψης, πρόνοιας και εκπαίδευσης. Όπως θα δούμε παρακάτω η Αιτωλοακαρνανία υστερεί σε αυτό καθώς έχει ελλείψεις στην ουσιαστική υποδομή.

ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ - ΠΡΟΝΟΙΑ - ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

" Το 1984 στο νομό υπήρχαν 16 θεραπευτήρια με 442 κλίνες. Τα δημόσια νοσοκομεία είναι όμως μόνο δύο, ένα στο Μεσολόγγι με 45 κρεβάτια και ένα στο Αγρίνιο με 150 κρεβάτια. Εκτός από τα θεραπευτήρια λειτουργούν 53 αγροτικά ιατρεία, 8 υγειονομικοί σταθμοί και 5 αγροτικά κτηνιατρεία. Πρέπει να αναφερθεί η κατασκευή 8 Κέντρων Υγείας.

Το πενταετές 1983 - 1987 του νομού θεωρεί ότι για την κάλυψη των νοσοκομειακών αναγκών του απαιτούνται σύγχρονα νοσοκομεία με 800 τουλάχιστον κλίνες.

Το 1984 στο νομό υπήρχαν 209 γιατροί, 83 οδοντίατροι, καθώς και 36 φαρμακεία."

Σήμερα, πλησιάζοντας το 1995 τα νούμερα έχουν ασφαλώς αυξηθεί, σε γενικές γραμμές όμως η κατάσταση δεν έχει αλλάξει και πολύ. Χαρακτηριστικό είναι πως η πρωτεύουσα του νομού, Μεσολόγγι διαθέτει μόνο ένα νοσοκομείο με ελάχιστα κρεβάτια, εξοπλισμό παλιάς τεχνολογίας και ελάχιστο προσωπικό.

---

1. Αιτωλοακαρνανία Παρών και Μέλλον, σελίδα 55. Έκδοση Νομαρχίας Αιτ/ας. Νεώτερα στοιχεία δεν ήταν δυνατό να συγκεντρωθούν.

Η κατασκευή κέντρου υγείας δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμη και όλα τα σοβαρά και επείγοντα περιστατικά μεταφέρονται στην Πάτρα.

Επίσης από άποψη πρόνοιας ο νομός διαθέτει λίγα ΚΑΠΗ και μερικούς παιδικούς σταθμούς. Αυτά δεν επαρκούν για τις ανάγκες του, τη στιγμή μάλιστα που η περιοχή εκτείνεται σε μεγάλο μήκος και πλάτος και περιλαμβάνει δυσπρόσιτα μέρη με άσχημο συγκοινωνιακό δίκτυο.

Ενα άλλο πρόβλημα που απασχολεί τους Αιτωλοακαρνάνες καθώς και τους σπουδαστές που μένουν προσωρινά εκεί είναι η έλλειψη κατοικίας γενικά, καθώς και κατοικίας που να πληρεί ικανοποιητικά τις ανάγκες τους.

Σε γενικές γραμμές επίσης λείπουν οι εξοπλισμένες αθλητικές εγκαταστάσεις καθώς και οι φορείς που θα οργανώσουν αθλητικές δραστηριότητες με εξαίρεση το Αγρίνιο και το Μεσολόγγι όπου υπάρχει κάποια σχετική οργάνωση. "Ενδεικτικό είναι όμως το γεγονός ότι το Αγρίνιο, μια πόλη χιλιάδων κατοίκων διαθέτει μόνο ένα πάρκο και δύο παιδικές χαρές.

Ανύπαρκτος είναι ο θαλάσσιος αθλητισμός παρότι ο νομός διαθέτει μια πολύ μεγάλη παράκτια περιοχή, 5 φυσικές λίμνες και 3 τεχνητές ¹

---

1. Αιτωλοακαρνανία Παρών και Μέλλον, σελίδα 60.

όλες τις βαθμίδες της δημόσιας εκπαίδευσης από νηπιαγωγείο ως τεχνικές επαγγελματικές σχολές, σχολές μαθητείας και Τ.Ε.Ι. . Διαθέτει επίσης μια ανώτατη σχολή Οικονομικών Επιστημών με ειδίκευση στην Αγροτική Οικονομία που δεν είναι όμως παρά ένα παράρτημα του πανεπιστημίου της Πάτρας.

" Πρόβλημα αποτελεί το γεγονός ότι πολλές σχολικές μονάδες όλων των βαθμίδων λειτουργούν σε μισθωμένα κτίρια που είναι ακατάλληλα είτε έχουν ανάγκη επισκευής. Εξάλλου εκτός από τις ποιοτικές υπάρχουν και ποσοτικές ελλείψεις σε αίθουσες και κτίρια."¹

Επίσης υπάρχει και η Ν.Ε.Λ.Ε. που πραγματοποιεί προγράμματα λαϊκής κατάρτισης με μορφή σεμιναρίων πάνω σε καινούργιες τεχνολογίες πληροφορικής και γενικότερα γνώσεις που θα διευκολύνουν τη νεολαία στην αναζήτηση εργασίας.

Ακόμα σύμφωνα με στοιχεία του 1990² ο νομός Αιτωλίας και Ακαρνανίας διαθέτει 17 βιβλιοθήκες από τις οποίες οι 13 είναι ανοικτές για το κοινό. Ο αριθμός των αναγνωστών για το 1990 ήταν συνολικά 36.802 ενώ διατέθηκαν για δανεισμό 43.918 βιβλία και 211 περιοδικά. Ο νομός διαθέτει μόλις το 2% του συνόλου των βιβλιοθηκών στην Ελλάδα. Σε σχέση με τις γειτονικές του Ευρυτανία 1%, Φωκίδα 2% και Φειώτιδα 4% βλέπουμε ότι δεν παρουσιάζει σημαντική διαφορά. Αρνητικό είναι ότι μόλις το 17% του πληθυσμού της επισκέπτεται τις βιβλιοθήκες αυτές.

---

1. Αιτ/α Παρών και μέλλον σελίδα 59.

2. Πίνακας 20, σελίδα 103.

Συγκεκριμένα, οι σημαντικότερες βιβλιοθήκες είναι :

- Παπαστράτειος Δημοτική στο Αγρίνιο
- Παπακαραλάμπειος Βιβλιοθήκη στη Ναύπακτο
- Δανειστική Βιβλιοθήκη Απόκουρου στο Θέρμο
- Βάλβειος στο Μεσολόγγι
- Βιβλιοθήκη Πνευματικού Κέντρου Αμφιλοχίας
- Βιβλιοθήκη Βόνιτσας

Επίσης μερικές από αυτές διαθέτουν και κινητή βιβλιοθήκη όπως η Παπακαραλάμπειος βιβλιοθήκη που με δικό της όχημα δανείζει βιβλία στην περιοχή της. Αλλωστε αν δούμε το νομό αναλυτικά θα διαπιστώσουμε ότι υπάρχουν βιβλιοθήκες μόνο στα κύρια αστικά και ημιαστικά κέντρα. Εδώ θα πρέπει να τονίσουμε πάλι το πρόβλημα που προκύπτει από τη μεγάλη έκταση του νομού. Σχολεία και βιβλιοθήκες είναι δυσπρόσιτα για τους μαθητές, οι οποίοι πρέπει να μετακινηθούν χιλιόμετρα ολόκληρα, συχνά με άσχημες καιρικές συνθήκες για να έλθουν σε αυτά. Τα παραπάνω σε συνδυασμό με την παραδοσιακή αγροτική ασχολία και την τάση της νεολαίας προς τα μεγάλα αστικά κέντρα οδήγησαν στην έλλειψη αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και ιδιαίτερα στην έλλειψη των ειδικοτήτων που θα συμβάλλουν στην πρόοδο του τόπου.

Σαν έλλειψη στον τομέα της εκπαίδευσης και της περίθαλψης θα αναφέρουμε κάτι που είναι πρόβλημα του νομού αλλά και ολόκληρης της χώρας. Η ύπαρξη ατόμων με ειδικές ανάγκες κάτι που δεν μειώνει τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της ελληνικής κοινωνίας, αντίθετα της δίνει μια πιο ανθρωπίνη υπόσταση απαιτεί κάποια ουσιώδη υποδομή για την κάλυψη των αναγκών

τους.

" Η μέχρι τώρα πείρα και πρακτική όσο αφορά την προστασία των ατόμων με ειδικές ανάγκες μας έχει οδηγήσει στο συμπέρασμα πως αυτή επαφίετο στην καλή διάθεση των κηδεμόνων τους ή στην οποία οργάνωση διαφόρων ιδρυμάτων.

Τελευταία όμως και με τη βοήθεια της Ευρωπαϊκής Κοινότητας έχουν αρχίσει να δημιουργούνται διάφορα εργαστήρια ή οργανισμοί που σαν στόχο έχουν αφενός μεν την προστασία και απασχόληση, αφετέρου δε την κοινωνική τους επανένταξη με τη δημιουργία προστατευμένων κέντρων εργασίας.

Σαν χαρακτηριστικό παράδειγμα για το Νομό μου μπορούμε να αναφέρουμε το Εργαστήριο " Παναγία Ελεούσα " που λειτουργεί στο Μεσολόγγι και το οποίο με τη βοήθεια του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου προβαίνει στην Επαγγελματική Κατάρτιση ατόμων με νοητική στέρηση με προοπτική τη δημιουργία προστατευόμενων κέντρων εργασίας που θα ενταχθούν τα άτομα αυτά."

ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ΤΗΣ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ

Όλες οι περιοχές της Ελλάδας διαθέτουν παραδόσεις ήθη και έθιμα που τις κάνουν να ξεχωρίζουν η μία από την άλλη.

Η Αιτωλοακαρνανία δεν ξεφεύγει από αυτόν τον κανόνα. Είναι από τα πλέον γραφικά μέρη της χώρας μας. Πλήθος οι παραδόσεις, τα ήθη και έθιμα από όλες τις εποχές της μακράς ιστορίας της.

Πολύ λίγα από αυτά βέβαια επιβιώνουν μέχρι σήμερα.

Ενδεικτικά θα αναφερθούν παρακάτω μερικά από αυτά που αναφέρονται στη ζωή των κατοίκων πριν από αρκετά χρόνια :

"... τα σπίτια ήτανε χαμηλά, κοιλαράκια. Υστερα εδώ και λίγα

χρόνια αρχινίσανε και φκειάνανε ψλά. Τ' αρχοντικά όμως τ' Μεσολογγιού, ήτανε επί καβούρια³ π' αρχοντικά λέει ο λόγος, παλαιά πολύ. Όταν ρίχνανε τα θεμέλια στα σπίτια του Μεσολογγιού σφάζανε κι έναν κόκορο και τότε παίρνανε οι μαστόρ και θεμελιώνανε, τονε τρώγανε σε ταβέρνα. Ο νοικοκύρης δε πάενε μαζί τς δεν έκανε να φάει απ' το σπίτι τ' κόκορο'.

Εθιμο του γάμου : " Όταν παντρευότανε η νύφη έβανε αρσενικά κλειδιά και ο άντρας τετραβάγγελο στη τσέπη τ'κι απόνα ψαρά δίχτυ από μέσα στο σώβρακο τ' το βανε ..."⁴

Τραγούδια του γάμου :

" Ο γάμος καλέ μ' καλορίζικος
κι η νύφη καλομοίρα
Να καμ' αρσενικά παιδιά
σα της μηλιάς τα μήλα.
Με της υγειές."

Εθιμα του θανάτου :

" Όταν βγάνανε τον πεθαμένο θα σπάγανε μέσα στο σπίτι' κεραμίδ' τότε βγάνανε με τα ποδάρια.

Σε πένθος οι αρχόντ' παλιά βάνανε στη πόρτα κουρέτο, κουρτίνα μαύρ' μ' ένα σταυρό άσπρο στη μια φτερούγα και στην άλλη κονκρόσα άσπρα. Στα μπαλκόνια κριμάγανε κρέπια, και εάσπριζαν απάν' στο μπαλκόνι. Ούλο το μπαλκόν' ήτανε

-
1. Από την εισήγηση του κ. Δ. Καπώνη, συμβούλου ανάπτυξης της Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων Αιτωλοακαρνανίας. Συμβούλιο Τ.Ε.Δ.Κ. 1990 -1992 σελίδα 117, έκδοση νομαρχίας.
  2. ήταν τόσο χαμηλά που λέγανε πως μπαίνανε με την κοιλιά.
  3. από τότε που βγήκαν τα καβούρια.
  4. " Συλλογή λαογραφικού υλικού από το Μεσολόγγι " της Φρόσως Κλαμπανιστή, σελίδες 15 -16, 113,135

ντυμένο μ' αυτά.

Αμα πέθανε ένας ούτε οι γείτονες σαρώνανε ¹".

Επαγγελματικός Βίος :

" Στο Μεσολόγγι από παλιά η κύρια ενασχόληση των κατοίκων ήταν με τη λιμνοθάλασσα. Με την καλλιέργεια της γης, τα αμπέλια, τις ελιές, τα ζώα, τις μέλισσες και το κυνήγι ζώων ασχολούνταν και εξακολουθούν να ασχολούνται σε μικρό βαθμό .

Συστηματική ενασχόληση μ' αυτά έχουν οι κάτοικοι των γειτονικών χωριών, που ονομάζονται " βλάχοι " από τους Μεσολογγίτες που ασχολούνταν με γεωργικές εργασίες παλιότερα ονομάζονταν ξωμάχοι²".

Όλα τα παραπάνω εκφρασμένα στην ιδιόμορφη γλώσσα της εποχής εκείνης παρουσιάζουν ανάγλυφα τη γραφικότητα της περιοχής του Μεσολογγίου. Ανάλογα έθιμα και παραδόσεις υπάρχουν σε όλες τις περιοχές της Αιτωλοακαρνανίας.

Χαρακτηριστικό είναι επίσης, η πληθώρα συλλόγων με πολιτιστικό, θρησκευτικό, αθλητικό και μουσικό περιεχόμενο. Συναντώνται ακόμα και σε μικρές κωμοπόλεις όπου συχνά συμμετέχουν ενεργά στην κοινωνική ζωή σε πανηγύρια ή άλλες οργανώσεις με καλλιτεχνικές εκδηλώσεις.

Πολλές είναι και οι δοξασίες που αναφέρονται στην Παναγία και σε άλλους αγίους με τις αντίστοιχες εκκλησίες και μοναστήρια διεσπαρμένα σε όλη την Αιτωλοακαρνανία. Ο Άγιος Νικόλαος, η Αγία Βαρβάρα, ο Άγιος Ελευθέριος, ο Άγιος Σπυρίδων, η Αγία Παρασκευή, ο Άγιος Ανδρέας, ο Άγιος

Ιωάννης, η Παναγία η Κατερνιώτισσα στη Μακρύνεια, η Παναγία Ζωοδόχου Πηγής στην Αγ. Ελεούσα που βρέθηκε μέσα στο βουνό καθώς το σκάψανε, θεωρούνται θαυματουργοί και τα πανηγύρια τους είναι μεγάλα και γνωστά. Για την Παναγία την Προυσώτισσα λένε ότι : " το πανηγύρι του Αη - Συμίου (3 Φεβρουαρίου) το βγαλε ο Ασημάκης ο Κουτσικάβαλος, δεν το βγαλε ο Αη - Συμιάς και το δέχτηκε ο Αη - Συμιάς. Το χειμώνα μαζεύονταν οι γριές πλερώνανε τη σούστα ρεφενέ η καθεμιά. Εφτιαχνε και από ένα φαγητό και πήγαιναν εκεί." Ακόμα μεγαλύτερο όμως το πανηγύρι του Αη - Συμίου το καλοκαίρι με τους καβαλάρηδες του. Γίνεται σε ανάμνηση των αγωνιστών της εξόδου. Η επέτειος της εξόδου του Μεσολογγίου γιορτάζεται επίσης με μεγάλη επισημότητα το βράδυ του Σαββάτου του Λαζάρου και την Κυριακή των Βαίων. Στη γιορτή συμμετέχουν πρόσωπα από όλους τους χώρους ακόμα και αντιπρόσωποι Ξένων κρατών που σχετίζονται με την ιστορική έξοδο.

1,2 . " Συλλογή λαογραφικού υλικού" της Φρόσως Κλαμπανιστή.
Σελίδες 199 και 156-175.

Δημιουργία του Οικονομικού IMAGE της Αιτωλοακαρνανίας

Ο νομός Αιτωλοακαρνανίας είναι κυρίως αγροτικός νομός.

Όπως είδαμε και παραπάνω το 59.1% των κατοίκων του ασχολούνται με τον πρωτογενή τομέα. Ο δευτερογενής και κυρίως ο τριτογενής τομέας άρχισαν να αναπτύσσονται, σημαντικά μετά τη δεκαετία του 1980.

Συγκεκριμένα το 1986 το Ακαθάριστο Προϊόν του νομού ήταν 80.253.000¹ δραχμές. Αποτελούσε το 28.8% του ΑΕΠ της περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος και το 1.6% στο σύνολο χώρας. Το 1987 ο νομός είχε παραγωγή Α.Ε.Π. 87.962.000² που αποτελούσε το 29.6% της Δυτικής Περιφέρειας Ελλάδος και όμοια με το προηγούμενο έτος το 1.6% στο σύνολο χώρας. Παρ' όλο το μέγεθος του λοιπόν δεν αποτελεί έναν ιδιαίτερα παραγωγικό νομό. Μια πιο αναλυτική εικόνα του νομού θα προκύψει αν αναφερθούμε σε κάθε τομέα της οικονομίας του ξεχωριστά.

1., 2. Πίνακας 1 & 2 σελίδες 104 - 105 αντίστοιχα.

Πρωτογενής Τομέας

Πρόκειται για τον τομέα της οικονομίας που κατέχει το βασικό ρόλο στον καθορισμό του εισοδήματος της ελληνικής επαρχίας. Περιλαμβάνει τους κλάδους της γεωργίας, κτηνοτροφίας, δασοπονείας, αλιείας, θήρας και τα ορυχεία. Στο συγκεκριμένο νομό παρουσιάζεται ανάπτυξη της γεωργίας και της κτηνοτροφίας και σε πολύ μικρότερο βαθμό των άλλων κλάδων.

Γεωργία

" Το 1986 η γεωργική γη στο Νομό ανήλθε περίπου σε 1.2 εκατομμύρια στρέμματα ή 20.1% της έκτασης του νομού και σε σχέση με το 1981 παρουσιάζει πτώση 6.1%. (1981:1.277 εκατομμύρια στρέμματα"¹

Χαρακτηριστικό είναι επίσης ότι η γεωργική γη αποτελείται από εκμεταλεύσεις μεγέθους μικρότερου από αυτό της μέσης γεωργικής γης στην Ελλάδα. Η γη ανήκει σε πολλούς ιδιώτες γεγονός που δυσχεραίνει την οργάνωση της αγροτικής παραγωγής σε επίπεδο νομού και κατά συνέπεια χώρας. Θετικό χαρακτηριστικό είναι όμως η δυνατότητα άρδευσης του νομού ίδιως από τον ποταμό Αχελώο.

Παράγονται κυρίως καπνός, καλαμπόκι, βαμβάκι, εσπεριδοειδή, καρπούζι, λάδι καθώς και προϊόντα όπως φράουλα και ντομάτα που καλλιεργούνται σε θερμοκήπια.²

---

1. Αιτωλοακαρνανία Παρών και Μέλλον, σελίδα 75.

2. Αιτωλοακαρνανία Παρών και Μέλλον, σελίδα 76.

Δάση

Ο νομός διαθέτει πολλά από τα πιο όμορφα δάση της Ελλάδας όπως αυτά της ορεινής Ναυπακτίας και του ορεινού Ξηρόμερου. Λείπουν όμως πολλά έργα υποδομής που θα στηρίξουν την εκμετάλλευση του δασικού πλούτου με παράλληλη προστασία του από τις πυρκαγιές που τον απειλούν.

Σε γενικές γραμμές θα παρατηρήσουμε ότι ο πρωτογενής τομέας αποτελεί ένα βασικό τομέα παραγωγής του νομού με συμμετοχή στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν το 1986 40% και 38% το 1987. Ο πληθυσμός εμφανίζει διαχρονικά μια τάση απομάκρυνσης από τις ανευγειαίνες εργασίες του πρωτογενή τομέα και στροφή προς τον τριτογενή. Οι δυνατότητες του πρωτογενή παραμένουν απεριόριστες. Ο τόπος διαθέτει καλή γεωργική γη και το μεγαλύτερο ίσως υδάτινο δυναμικό.

Αλιεία

Η αλιεία αποτελεί ένα μάλλον παραμελημένο κλάδο παραγωγής. Παρόλο το μεγάλο μήκος των ακτών του, στο νομό αναπτύσσεται αλιεία κυρίως στο Μεσολόγγι και το Αιτωλικό. Τα ιχθυοτροφεία των περιοχών αυτών Βασιλάδι, Τουρλίδα, Κλείσοβα, Προκοπάνιστος, Βολή, Σχοινιάς, Κόμμα, Πόρος και Δίαυλος καθώς και η παραγωγή των λιμνών Τριχωνίδα και Λυσιμαχία αποτελούν τις ουσιαστικές πηγές αλιείας της περιοχής. Η Ναύπακτος έχει ελάχιστους ιδιώτες ψαράδες και το ίδιο ισχύει για τον υπόλοιπο νομό. Οι δυνατότητες της Λιμνοθάλασσας θεωρούνται απεριόριστες. Χρειάζεται όμως συνολικός προγραμματισμός και οργάνωση των ιχθυοκαλλιεργειών για ορεή προσφορά και πλήρη κάλυψη της ζήτησης ψαριών απ'όλη την Ελλάδα. Η έκταση των ιχθυοτροφείων είναι 85.500 στρέμματα. Το 1989 η παραγωγή 342.529 σε σχέση με την ελεύθερη αλιεία που ήταν 669.172 (σύνολο ελεύθερης αλιείας στην κεντρική λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου-Αιτωλικού). Συνολικά 1.011.701. Δηλαδή 9.4 kgr/στρ.

Κτηνοτροφία

Είναι αρκετά ανεπτυγμένη. Στηρίζεται όμως στην ιδιωτική πρωτοβουλία και στις ατομικές και γι' αυτό περιορισμένες στην έκταση δραστηριότητες.

" Η μορφολογία του νομού Αιτωλοακαρνανίας και το είδος των παραγόμενων προϊόντων ευνοούν σημαντικά την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας. Βοσκότοποι, η βασικότερη κτηνοτροφική ζώνη του νομού είναι η πεδιάδα του Εύηνου, επαρχία Μεσολογγίου και Ναυπακτίας, και του κάτω Αχελώου επαρχία Βονίτσης και Ξηρομέρου. Προσφέρονται για εντατική κτηνοτροφία μόνο η

πτυνοτροφία και χοιροτροφία, που είναι οργανωμένες κατά επιχειρηματικό τρόπο."¹

Ορυχεία

Ο ορυκτός πλούτος του νομού δεν είναι άμεσα εκμεταλλεύσιμος. Σύμφωνα με στοιχεία του 1981 μόλις ένα 0.02% του πληθυσμού εργάζεται σε ορυχεία.

---

1. 1ο Αναπτυξιακό Συνέδριο Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.
1ος Κύκλος Παραγωγής. Σελίδα 13.

Δευτερογενής Τομέας

Ο δευτερογενής τομέας περιλαμβάνει τις οικονομικές δραστηριότητες που αφορούν την επεξεργασία και μεταποίηση των πρώτων υλών.

Η Αιτωλοακαρνανία δεν φαίνεται να παρουσιάζει την εικόνα ενός ιδιαίτερα βιομηχανικού - βιοτεχνικού νομού. " Η διάρθρωση της μεταποίησης παρουσιάζει σαν βασικό χαρακτηριστικό την ανυπαρξία ενός συγκροτημένου πυρήνα οργανωμένου σε βιομηχανική βάση. Η κυρίως βιομηχανία της περιοχής κατά 86% αποτελείται από ατομικές και μικρές μονάδες μεσαίου μεγέθους - απασχόληση άνω των 100 ατόμων ανά μονάδα. Δεν παρατηρούνται μονάδες μεγάλου μεγέθους".

Φαίνεται λοιπόν χαμηλό το ποσοστό συγκέντρωσης της απασχόλησης σε καταστήματα μεγάλου μεγέθους και συνεπώς η χαμηλή, σχετικά, παραγωγικότητα της εργασίας στη μεταποίηση στο νομό Αιτωλοακαρνανίας.

Ακόμα, η μεταποίηση στο νομό δεν κατανέμεται ισομερώς μεταξύ των διαφόρων κλάδων, αλλά συγκεντρώνεται κυρίως στη βιομηχανία ειδών διατροφής (εκτός ποτών), καπνού, υποδήσεως και ενδυμασίας, ξύλου και φελλού εκτός επιπλοποιίας, βιομηχανίας προϊόντων από μη μεταλλικά ορυκτά εκτός των παραγώγων πετρελαίου και άνθρακα, κατασκευής τελικών προϊόντων εκ μετάλλου εκτός μηχανών και μεταφορικού υλικού.

Αναλυτικότερα στο νομό υπάρχουν 2.066 μεταποιητικές μονάδες

---

1. Αιτωλοακαρνανία Παρών και Μέλλον, σελίδα 116.

που απασχολούν 6.690 άτομα. Από τις επιχειρήσεις αυτές 44 είναι βιομηχανικές (στοιχεία ICAP 1987) ενώ ο αντίστοιχος αριθμός για το 1984 ήταν 45 επιχειρήσεις (ICAP 1984).

Όπως γίνεται αντιληπτό η μεταποίηση περιορίζεται στην ελαφρά βιομηχανία. Η μόνη επιχείρηση που χρησιμοποιεί προηγμένη τεχνολογία είναι η "Ελληνικά καλώδια Μεσολογγίου Α.Ε." τα προϊόντα της οποίας απευθύνονται κυρίως στην εξωτερική αγορά."

Επίσης από τον πίνακα Α.Ε.Π. κατά νομούς φαίνεται ότι για το 1986 ο τομέας της μεταποίησης αποτελούσε το 6% του συνολικού Α.Ε.Π. του νομού.

Σε γενικές γραμμές η κατάσταση του τομέα της μεταποίησης είναι υποανάπτυκτη. "Κάθε νομός έχει ορισμένα χαρακτηριστικά που τον κάνουν ελκυστικό ή αντίθετα απωθητικό για τη διενέργεια επενδύσεων. Ενώ για τον ιδιώτη επενδυτή κριτήριο ελκυστικότητας είναι το επίπεδο ανάπτυξης του νομού αντίθετα για το δημόσιο είναι κριτήριο βάσει του οποίου κατανέμει τις επενδύσεις του συνήθως είναι ο βαθμός προβληματικότητας του νομού. Εξάλλου το επίπεδο ανάπτυξης ενός χώρας είναι το αποτέλεσμα των επενδύσεων (δημόσιων και ιδιωτικών) που έχουν κατά καιρούς πραγματοποιηθεί σε αυτόν". Η δημιουργία λοιπόν βιομηχανικών περιοχών πιθανό να βελτιώσει την κατάσταση. Ο νομός όμως σήμερα υποφέρει από την έλλειψη τεχνικής υποδομής, στελεχών επιχειρήσεων όλων των και ακόμα και τη βασική υποδομή του δρόμου. "Ωστόσο, η ελπίδα για τη βιομηχανική απογείωση του νομού συνδέεται καθοριστικά με την πραγματοποίηση της ζεύξης Ρίου - Αντιρρίου. Η πίεση του ζωτικού χώρου της

---

1. Πενταετές πρόγραμμα οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης 1988-1992, σελίδα 13.

Πάτρας από φυσικούς οριοθετικούς παράγοντες και η ευνοικότερη κατηγορία παροχής κινήτρων (Γ) του νομού εγγυώνται ότι οι δικές του βιομηχανικές περιοχές θα είναι οι φυσικοί υποδοχείς πολλών κλάδων μεταποιητικών δραστηριοτήτων στο νομό μέσω της ανάληψης νέων επενδυτικών δραστηριοτήτων."

---

1. Αιτωλοακαρνανία Παρών και Μέλλον, σελίδα 134.

Τριτογενής Τομέας

Ο τριτογενής τομέας της οικονομίας περιλαμβάνει τις υπηρεσίες, καλείται και τομέας υπηρεσιών και εμφανίζει ραγδαία ανάπτυξη στη χώρα μας και το νομό τις τελευταίες δεκαετίες. Υπάρχει μια αξιόλογη τάση των νέων ιδίως ανθρώπων για αναζήτηση εργασίας στον τριτογενή τομέα. Εκεί έχουν δυνατότητες να βρουν άνετη, άμεσα αμειβόμενη και καταξιωμένη ηθικά και κοινωνικά εργασία και να ξεφύγουν από το ανθυγιεινό επάγγελμα του αγρότη ή του εργάτη.

Οι κάτοικοι απασχολούνται σε δημόσιους οργανισμούς, σε τράπεζες, σχολεία, με το εμπόριο, τις μεταφορές και κάποιες άλλες μορφές παροχής υπηρεσιών όπως ο τουρισμός που ασκούνται εποχιακά ή βρίσκονται υπό ανάπτυξη. Όμως καθώς ο ιδιωτικός τομέας της οικονομίας δεν φαίνεται να ανθεί ιδιαίτερα και παράλληλα ο δημόσιος έχει ήδη επάρκεια προσωπικού παρατηρείται ένα πλεόνασμα εργατικού δυναμικού που βρίσκεται σε αδράνεια. Εδώ γίνεται ορατή η ανάγκη επενδύσεων ιδιωτικών και δημόσιων μέσα και έξω από το νομό, οι ενέργειες των οποίων θα πρέπει να έχουν σαν στόχο τους την ανάπτυξη του τουρισμού, ένα θέμα που θα αναπτυχθεί παρακάτω και δύναται να δώσει σημαντικές λύσεις στα προβλήματα του τόπου.

Προώθηση του image του νομού Αιτωλοακαρνανίας

Η προώθηση (promotion), μια από τις βασικές έννοιες του Marketing απέκτησε συγκεκριμένο νόημα μόλις πρόσφατα όταν η λειτουργία του Marketing αποδείχθηκε μια από τις βασικότερες των επιχειρήσεων.

Αρχικά θα δοθεί μια έννοια σε κάποιους βασικούς όρους του Μάρκετινγκ και ακολούθως θα δούμε πως λειτουργεί η προώθηση μέσα από αυτό.

Σύμφωνα με το Ινστιτούτο του Μάρκετινγκ¹, το Μάρκετινγκ ορίζεται σαν το σύνολο των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων που έχουν σαν σκοπό την αναγνώριση, πρόβλεψη και ικανοποίηση των αναγκών της αγοράς με κέρδος της επιχείρησης. Διαφαίνεται εδώ λοιπόν, ο κοινωνικός χαρακτήρας αυτής της επιχειρησιακής λειτουργίας, η οποία θέτει σαν κύριο ενδιαφέρον της την ικανοποίηση των αναγκών - επιθυμιών του πελάτη. Άλλωστε ο πελάτης είναι αυτός που καθορίζει - εξασφαλίζει την επιβίωση της.

" Η στρατηγική Μάρκετινγκ καθορίζει τις ευρείες αρχές με τις οποίες η επιχειρησιακή μονάδα περιμένει να επιτύχει τα τους αντικειμενικούς στόχους της σε μια αγορά - στόχος. Αποτελείται από βασικές αποφάσεις στο συνολικό κονδύλι του μάρκετινγκ, στο μίγμα του μάρκετινγκ και την κατανομή του μάρκετινγκ."²

Το Μάρκετινγκ δρα σαν μια λειτουργία επικοινωνίας ανάμεσα στον καταναλωτή και την επιχείρηση όπου εξετάζει τα προβλήματα, τις ελλείψεις, τις ανάγκες γενικότερα των καταναλωτών και ακολούθως πληροφρεί την επιχείρηση. Λαμβάνοντας τις κατάλληλες

αποφάσεις ενημερώνουν τον καταναλωτή σχετικά με τις λύσεις που μπορούν να δώσουν ανάλογα με τις ανάγκες του. Για να ικανοποιήσουν τις επιδιώξεις του καταναλωτή και να τον "κερδίσουν" χρησιμοποιούν το λεγόμενο "marketing mix".

"Marketing mix ή μίγμα μάρκετινγκ είναι ο κατάλληλος συνδυασμός σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, των τεσσάρων στοιχείων που αποτελούν την καρδιά του προγράμματος μάρκετινγκ μιας επιχείρησης."³ Επίσης σύμφωνα με τον Κότλερ "μίγμα μάρκετινγκ είναι το σετ εργαλείων του μάρκετινγκ που η επιχείρηση χρησιμοποιεί στην αναζήτηση των αντικειμενικών στόχων της στην αγορά - στόχος."⁴

Τα τέσσερα P's του marketing mix είναι τα εξής :

- PRODUCT - ΠΡΟΙΟΝ

Το κατάλληλο προϊόν στην κατάλληλη περίπτωση.

- PRICE - ΤΙΜΗ

Σωστή τιμολογιακή πολιτική για κάθε προϊόν.

- PLACE - ΤΟΠΟΣ

Το κατάλληλο προϊόν στο σωστό τόπο, με τον καλύτερο δηλαδή τρόπο διάθεσης.

- PROMOTION - ΠΡΟΩΘΗΣΗ

Ο καλύτερος τρόπος προώθησης για κάποιο προϊόν.

Και τα τέσσερα εργαλεία του Μάρκετινγκ mix είναι σημαντικά και ο σωστός συνδυασμός τους θα επιφέρει τα μέγιστα θετικά αποτελέσματα για μια επιχείρηση.

Σύμφωνα με τον Κότλερ υπάρχει "ένα σύστημα επικοινωνίας του Μάρκετινγκ που καλείται επίσης και μίγμα προώθησης και αποτελείται από τέσσερα βασικά εργαλεία:

- Διαφήμιση, κάθε αμοιβόμενη μορφή μη προσωπικής παρουσίας και προώθησης ιδεών, αγαθών ή υπηρεσιών από κάποιο αναγνωρισμένο

άτομο.

- Προώθηση πωλήσεων, βραχυπρόθεσμα κίνητρα για ενθάρρυνση αγορών ή πωλήσεων ενός προϊόντος ή υπηρεσίας.

- Δημόσιες Σχέσεις, δημιουργώντας καλές σχέσεις με διάφορους ανθρώπους από το κοινό της επιχείρησης, αποκτώντας ευνοϊκή δημοσιότητα, χτίζοντας μια καλή "εικόνα ομαδικότητας", σωστό χειρισμό, αποκατεύθυνση διάφορων μη ευνοϊκών φημών, ιστοριών και γεγονότων.

- Προσωπικές Πωλήσεις, προφορική παρουσίαση σε μία συζήτηση με έναν ή περισσότερους προοπτικούς αγοραστές με σκοπό την πραγματοποίηση πωλήσεων.⁵

Μια πιο συνοπτική άποψη για τα μέσα προώθησης των πωλήσεων δίνει και ο Γιώργος Ν. Σκλαβούνης : " ... τα μέσα προώθησης των πωλήσεων είναι α) η επικοινωνιακή προβολή του προϊόντος μέσα στον τόπο πώλησης και β) η συγκεκριμένη βοήθεια προς το λιανοπωλητή."⁶

Το Μάρκετινγκ δεν χρησιμοποιείται μόνο από επιχειρήσεις που έχουν σαν σκοπό τις πωλήσεις των προϊόντων τους. Αρκετά συχνά συναντάμε την προσπάθεια προώθησης της εικόνας ενός προσώπου αλλά και ενός οργανισμού. Ενδεικτικά θα αναφέρω την εκστρατεία μάρκετινγκ που εφάρμοσε η Δ.Ε.Η. και ο Ο.Τ.Ε. με σκοπό να αναδειχθούν στους καταναλωτές σαν οργανισμοί κύρους που επιδιώκουν την παροχή των καλύτερων δυνατών υπηρεσιών στο κοινό και την καλύτερη δυνατή συνεργασία.

Βέβαια, η προώθηση κάποιου image δεν συμβαίνει πάντα εσκεμμένα. Η προώθηση επιτυγχάνεται μέσα από τη δημιουργία

μιας θετικής εντύπωσης που πολλές φορές δημιουργείται τελείως φυσικά και αυθόρμητα από τις σχέσεις, συναλλαγές και γενικότερα τις επαφές ανάμεσα στους ανθρώπους.

-
1. Σημειώσεις Αρχές Μάρκετινγκ - ΤΕΙ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ. Ο.Κουσουρή - Ζορμπά, σελίδα 2
  2. Marketing Management, Philip Kotler 1988, έκδοση 6η, σελίδα 71.
  3. Υποσημείωση 1. σελίδα 18.
  4. Υποσημείωση 2. σελίδα 71
  5. Principles of marketing, Philip Kotler - Gary Armstrong, 1989 4η έκδοση, σελίδες 414-415.
  6. Γιώργος Ν. Σκλαβούνης, Δημόσιες Σχέσεις και Ελληνική Πραγματικότητα , β' έκδοση, σελίδα 48.

ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΗ ΧΩΡΟ

Ένα γεγονός που θα λέγαμε ότι προβάλλει την εικόνα του νομού και συμβάλλει στη σύσφιξη των σχέσεων με το διεθνή χώρο είναι η αδελφοποίηση διαφόρων πόλεων με άλλες του εξωτερικού. Συγκεκριμένα θα αναφέρω την αδελφοποίηση του Μεσολογγίου με το Σέφλιςντορφ¹ της Ελβετίας όπου και πραγματοποιήθηκε επίσκεψη στο Μεσολόγγι, τη Ναύπακτο, το Βασιλάδι, τον Αη - Συμιό, το Αιτωλικό, τον Αη - Σώστη και τιμήθηκε η μνήμη του Ιάκωβου Μάγερ που πέθανε στην έξοδο. Με την ευκαιρία αυτή οι πόλεις θα αναπτύξουν εκπαιδευτική, κοινωνική και πολιτιστική συνεργασία.

Επίσης θα αναφέρουμε την αδελφοποίηση του Μεσολογγίου με την πόλη Γκέντλινγκ² το 1992 καθώς και της Ναυπάκτου με τη μεσαιωνική πόλη Ποντεβέδρα (Pontevedra) που πραγματοποιήθηκε τον Οκτώβρη του 1981 στην Ισπανία και τον Απρίλιο του 1982 στη Ναύπακτο. Η Ποντεβέδρα είναι πόλη της αυτόνομης επαρχίας Γαλλικίας με μακρόχρονη ιστορία και ένα εκατομμύριο περίπου κατοίκους. Τις δύο πόλεις συνδέουν κοινοί αγώνες για την Ελευθερία, τη Δημοκρατία και τη Χριστιανοσύνη³.

Το σημαντικό αυτό γεγονός αποτελεί ένα τρόπο να ξεφύγει μια πόλη της Ελλάδας από τη λήθη και να γίνει γνωστή και φιλική με μια πόλη της Ισπανίας. Έτσι λοιπόν, ανοίγεται μια γέφυρα επικοινωνίας με πολλά ωφέλιμα κοινωνικά, πολιτιστικά

---

1. SCHOEFFLISDORF. Εφημερίδα Μεσολογγίτικα Χρονικά, 8-10-91, αρ. φύλλου 753.

2. Εφημερίδα Μεσολογγίτικα Χρονικά, 23-07-91, αρ.φύλλου 746.

και οικονομικά αποτελέσματα.

---

3. Ναύπακτος. Οδηγός Πληροφόρησης Γιάννη Χαλάτση σελ. 18,
Αχαικές Εκδόσεις, Πάτρα 1991.

Εικόνα του νομού στον εσωτερικό χώρο
Προώθηση του image μέχρι τώρα και προώθηση
του στο μέλλον.

Αν συνοψίζαμε τις απόψεις των ανερώπων τόσο μέσα όσο και έξω από το νομό θα σχηματίζαμε μια όχι και τόσο ικανοποιητική εικόνα. Όπως γίνεται φανερό από το πρώτο μέρος αυτής εργασίας τη δημιουργία του image της Αιτωλο-ακαρνανίας, ο τόπος αυτός με τη χρόνια υποανάπτυξη ή λανθασμένη ανάπτυξη παραμένει στην αφάνεια. Για πολλούς νέους ιδίως, η Αιτωλοακαρνανία είναι μια περιοχή με μεγάλο φυσικό πλούτο που όμως δεν έχει να προσφέρει τίποτα είτε σαν τόπος διακοπών είτε σαν τόπος διαβίωσης. Το τελευταίο είναι μια άποψη που υποστηρίζουν και οι ίδιοι οι κάτοικοι αλλά προκύπτει άλλωστε και από τις διάφορες στατιστικές όπου αναφέρονται τα ποσοστά εσωτερικής μετανάστευσης.

Ο νομός λοιπόν παρά το μέγεθός του και τις άπειρες φυσικές ομορφιές δεν φαίνεται να τραβάει ιδιαίτερα το ενδιαφέρον του κοινού που φαίνεται να έχει σχηματίσει μια μάλλον ανούσια εικόνα για αυτόν. Εδώ θα αναφέρω χαρακτηριστικά το δημοσίευμα μιας τοπικής εφημερίδας που αναφέρεται σε κάτι απλό αλλά αρκετά παραστατικό. " Φτωχός ο διάκοσμος της πόλης μας. Χριστούγεννα στο Μεσολόγγι και ο γιορταστικός διάκοσμος της πόλης φτωχότερος από κάθε άλλη φορά. Ένα δένδρο της "κακιάς ώρας" με λίγα παμπάλαια στολίσδια, ήταν όλος κι όλος ο διάκοσμος αυτών των ημερών. Το Δημοτικό Μέγαρο σβηστό, τα κεντρικά φώτα ολίγα και χαλασμένα. Αλλά μήπως και τα καταστήματα είχαν κάνει καμιά ιδιαίτερη φροντίδα για αυτές τις μέρες ; Για το διάκοσμο των εορτών του έτους ο

εμπορικός σύλλογος δεν έχει προβλέψει ποτέ και δεν έχει έλθει σε επαφή με τα μέλη του ώστε κάθε φορά να δίδετε πανηγυρική και γιορταστική ατμόσφαιρα. Να ελπίζουμε ότι του χρόνου θα' ναι καλύτερος. Ας αναμένουμε.¹ Βλέπουμε λοιπόν ότι ακόμα και στην ίδια την πρωτεύουσα του νομού επικρατεί αδιαφορία και ακόμα και σε μια περίοδο εορτών δεν συμβαίνει κάτι που να προκαλεί το ενδιαφέρον, να προσφέρει ψυχαγωγία και να δίνει έμφαση, ζεστασιά και μαζικότητα στη ζωή των κατοίκων. Είναι ακόμα δυσκολότερο λοιπόν να τραβήξει το ενδιαφέρον των επισκεπτών είτε είναι τουρίστες είτε συγγενείς και φίλοι των κατοίκων, είτε ακόμα και κάποιοι έλληνες που κατοικούν στο εξωτερικό. Είναι λοιπόν δύσκολο να προωθηθεί μια θετική, ενδιαφέρουσα εικόνα γύρω από το χώρο αυτό. Εδώ όμως θα ήθελα να επισημάνω μια προσπάθεια της τοπικής αυτοδιοίκησης να βοηθήσει την περιοχή να γίνει γνωστή στο πλατύ κοινό. "... ο Ραδιοφωνικός Σταθμός της Τ.Ε.Δ.Κ. που συστήθηκε το 1989 και άρχισε το '90 τη λειτουργία του, αποτελεί τη φωνή της Αιτωλοακαρνανίας και μέλλεται να προβάλλει κάθε χωριό και κοινότητα."²

-
1. Εφημερίδα Ιερής Πόλης Μεσολογγίου, Μεσολογγίτικα Χρονικά, αρ. φύλλου 763, Παρασκευή 27.12.91, εκδότης Χ.Κωνσταντίνου.
  2. Από την ομιλία του κ. Κ.Αραπογιάννη. Συνέδριο της Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων, σελίδα 113, παρ. 9.37.

Πρωώθηση του image μέσα από τις Δημόσιες Σχέσεις

Η έννοια Δημόσιες Σχέσεις, προερχόμενη από τον αγγλικό όρο public relations, είναι σύμφωνα με τον ορισμό του Βρετανικού Ινστιτούτου Δημοσίων Σχέσεων: " Η συστηματική, προγραμματισμένη, συνεχής και συνεπής προσπάθεια, για τη δημιουργία και διατήρηση σχέσεων αμοιβαίας κατανόησης και καλής θέλησης, ανάμεσα σε μια οργανωμένη ομάδα (ή άτομο) και το κοινό της."¹ Ακόμη μια πιο συνοπτική έννοια πέρνουμε από το Αγγλικό Λεξικό Webster's : " Δημόσιες σχέσεις είναι η προώθηση της καλής θέλησης ανάμεσα σε ένα άτομο ή μια εταιρία ή ένα οργανισμό από τη μια μεριά και άλλα άτομα ή ειδικές ομάδες ατόμων ή γενικά όλου του κοινού από την άλλη." Βλέπουμε λοιπόν ότι οι Δ.Σ. έχουν κοινωνικό ρόλο, αφού βασική αποστολή τους είναι να φέρνουν κοντά άτομα ή ομάδες ατόμων με διαφορετικά ή αντίθετα συμφέροντα ή ιδέες και να διευκολύνουν την επαφή τους μέσω της κοινής συνεννόησης ώστε να προωθείται η " καλή θέληση " και το κοινό συμφέρον. Οι αντιθέσεις και τα προβλήματα δημιουργούνται συνήθως από την έλλειψη επικοινωνίας ή τη λανθασμένη επικοινωνία. Εκεί ακριβώς επαφίεται ο κοινωνικός ρόλος των Δημοσίων Σχέσεων. Μέσα από τη σωστή επικοινωνία επιτυγχάνεται η κατανόηση των αντιθέσεων και των προβλημάτων και η άμβλυση ή επίλυση τους.

Μια άποψη γύρω από το ρόλο και το αντικείμενο των Δημοσίων Σχέσεων αναφορικά με την προώθηση του image εκφράζεται στο βιβλίο του Θαλή Π. Κουτούπη² : Αυτή ακριβώς η "εικόνα" είναι το αντικείμενο, με το οποίο ασχολούνται οι Δημόσιες Σχέσεις. Στόχος τους : να κτίσουν και να διατηρήσουν την καλύτερη δυνατή εικόνα για τον συγκεκριμένο οργανισμό, προλαβαίνοντας προβλήματα

και δημιουργώντας ευκαιρίες.

Μια εικόνα όμως, που θα υποστηρίζεται από την πραγματικότητα και θα ανταποκρίνεται στην αληθινή μορφή της κάθε επιχείρησης.

Μια εικόνα, που θα δημιουργεί εύφορο έδαφος για την ταχύτερη, ανετότερη και πλουσιότερη συγκομιδή των καρπών του κάθε οργανισμού.

Η γέννηση, η ανάπτυξη, η προστασία, η διαχείριση αυτής της εικόνας συνιστούν το ρόλο των Δημοσίων Σχέσεων ή όπως λένε οι Αγγλοσάξωνες : " Public Relations is the management of the image ", (Δημόσιες Σχέσεις είναι η διοίκηση της εικόνας).

Τα μέσα και οι μέθοδοι, που χρησιμοποιούν οι Δ.Σ. για την εκπλήρωση της αποστολής τους και την επίτευξη των στόχων τους, έχουν όλα επικοινωνιακό περιεχόμενο.

"Φορείς των Δημοσίων Σχέσεων είναι όλοι εκείνοι που ασχολούνται επαγγελματικά ή θεωρητικά με την καλλιέργεια και διάδοση των Δ.Σ. Ειδικότερα, στους φορείς Δ.Σ. ανήκουν :

- 1) Οι σύμβουλοι Δ.Σ. που εργάζονται στις δημόσιες υπηρεσίες. (π.χ. υπουργεία)
- 2) Οι σύμβουλοι Δ.Σ. που εργάζονται στις ιδιωτικές επιχειρήσεις. (π.χ. διάφορες επιχειρήσεις, βιομηχανίες, μεγαλοκαταστήματα).
- 3) Οι σύμβουλοι Δ.Σ. που έχουν δικό τους γραφείο δημοσίων σχέσεων.
- 4) Οι θεωρητικοί των Δ.Σ. που είτε ως καθηγητές είτε ως συγγραφείς βιβλίων Δ.Σ. βοηθούν την ανάπτυξη και διάδοση της επιστήμης των Δ.Σ.^{1,3}

1,3 Δημόσιες Σχέσεις και Ελληνική Πραγματικότητα, Γιώργος Ν. Σκλαβούνης, Β έκδοση, σελίδα 11 και 18-19.
2. Νέος Πρακτικός Οδηγός Δημοσίων Σχέσεων, Θαλή Π. Κουτούπη, Γ' έκδοση 1992, σελίδα 57.

Οι Δ.Σ. έχουν βασικό ρόλο στη διαμόρφωση της Κοινής Γνώμης και γι' αυτό χρησιμοποιούνται συχνά από τις επιχειρήσεις για την επίτευξη του σκοπού τους.

Η εφαρμογή Δ.Σ. στην προώθηση της εικόνας ενός νομού δεν απέχει και πολύ από τα παραπάνω. Στη συγκεκριμένη περίπτωση οι δημόσιες σχέσεις ασκούνται από τις υπηρεσίες, τη νομαρχία, το δήμο, τις ιδιωτικές επιχειρήσεις που έχουν και την πιο άμεση ωφέλεια και σε ακόμα γενικότερο πλαίσιο από τους κατοίκους. Το μέσο που χρησιμοποιούν οι Δ.Σ. είναι η επικοινωνία και η αποστολή τους να προσελκύσουν τις ομάδες που επιλέγουν με το ανάλογο επιθυμητό αποτέλεσμα. Έτσι λοιπόν θα λέγαμε ότι μέσα από την επικοινωνία των Αιτωλοακαρνανών, δημοσίων προσώπων, επαγγελματιών και κοινού ασκούνται δημόσιες σχέσεις που έχουν σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας εικόνας για τον τόπο συνολικά. Ανάλογα με τον τρόπο άσκησης δημοσίων σχέσεων άμεσα ή έμμεσα συντελείται η θετική ή όχι σπάνια αρνητική προώθηση της εικόνας του νομού.

Πρώθηση του image από τη νομαρχία έμμεσα.

Ο κύριος αντιπρόσωπος ενός νομού, άμεσα υπεύθυνος για την τρέχουσα κατάσταση του και την έμμεση προβολή της εικόνας του μέσα και έξω από τα όρια της διοικητικής του περιφέρειας είναι ο νομάρχης. Κι αυτό γιατί είναι το πρόσωπο που συντονίζει τις δραστηριότητες σε σύνολο νομού και έχει άμεση επαφή με το κοινό και τις υπηρεσίες μέσα και έξω από την περιφέρειά του. Παράλληλα ασκεί δημόσιες σχέσεις, οι οποίες διαμορφώνουν την εικόνα του στο κοινό.

Συγκεκριμένα, για το νομό Αιτωλοακαρνανίας όπως υποστηρίζει το γραφείο τύπου και δημοσίων σχέσεων¹, βασικός σκοπός τους είναι η προβολή των έργων που γίνονται στην περιοχή του νομού, μέσα από διάφορες εκδηλώσεις κοινωνικού, οικονομικού, πολιτικού και πολιτιστικού περιεχομένου. Οι υπεύθυνοι του γραφείου με πείρα στη δημοσιογραφία, τη διοίκηση επιχειρήσεων και μάρκετινγκ, έρχονται σε επαφή με τους αντιπροσώπους των Μ.Μ.Ε. και διοργανώνουν διάφορες εκδηλώσεις.

Γενικότερα θα λέγαμε πως το γραφείο δημοσίων σχέσεων δραστηριοποιείται γύρω από τα θέματα της νομαρχίας με έμμεσο αποτέλεσμα την προώθηση της εικόνας του νομού σαν αντικείμενο των συνολικών προσπαθειών του αντιπροσώπου της πρωτοβάθμιας μορφής τοπικής αυτοδιοίκησης. Χαρακτηριστικό είναι επίσης το γεγονός πως η νομαρχία είναι ο μοναδικός δημόσιος φορέας που έχει ενδιαφερθεί για την έκδοση ενός τουριστικού εντύπου, με πλούσιο φωτογραφικό και ενημερωτικό υλικό δοσμένο και στην αγγλική γλώσσα.

---

1. Οι πληροφορίες αυτές δόθηκαν από τον υπεύθυνο του γραφείου τύπου και δημοσίων σχέσεων ύστερα από επίσκεψη μου εκεί.

Οι δημόσιες σχέσεις ασκούνται επίσης και από τους διάφορους δημόσιους οργανισμούς, μέσα από τις επαφές τους με το κοινό και τις συναλλαγές τους με άλλους νομούς καθώς και από τις επιχειρήσεις με παρόμοιο τρόπο. Η προβολή του νομού ενδιαφέρει άμεσα τις διάφορες μορφές επιχειρήσεων γιατί προωθούνται έμμεσα και οι ίδιες, προβάλλοντας τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες τους με αποτέλεσμα την αύξηση του κύκλου εργασιών τους.

Ακόμα και οι μετανάστες συμβάλλουν στην προώθηση του image ενός τόπου. Είναι υπεύθυνοι για την εικόνα που θα δημιουργήσουν στους αλλοδαπούς γείτονες και συνεργάτες τους για τον τόπο τους μέσα από τις περιγραφές, τις αναμνήσεις, τα ήθη και τα έθιμα που διατηρούν και τη γενικότερη συμπεριφορά τους. Έμμεσα λοιπόν προβάλλεται το image του νομού και ας μη ξεχνάμε πως οι αλλοδαποί γείτονες και συνάδελφοι μπορεί να αποτελέσουν μελλοντικούς τουρίστες και όλοι γνωρίζουν τη συμβολή του τουρισμού στο ελληνικό εισόδημα ακόμα και σε περιοχές που τώρα αναπτύσσονται τουριστικά.

Πρωώθηση του image ενός νομού

Πως είναι δυνατό να προωθηθεί η εικόνα του νομού. Τρόποι και προοπτικές.

Η προώθηση της εικόνας του νομού θα επιτευχθεί μέσα από μια συνολική προσπάθεια ανάπτυξης της περιοχής και επίδειξης/προβολής των αποτελεσμάτων αυτής της προσπάθειας. Άμεση συνέπεια αυτού είναι η αλλαγή στη νοοτροπία τόσο των κατοίκων όσο και του λοιπού κοινού.

Ας δούμε λοιπόν πως μπορεί να επιτευχθεί αυτή η ανάπτυξη.

1. Περιφερειακή ανάπτυξη

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Περιφερειακή Ανάπτυξη καλείται η ανάπτυξη των περιοχών που χαρακτηρίζονται από λανθάνουσα ανάπτυξη ή πλήρη υποανάπτυξη μέσα από προγραμματισμό και συντονισμένες ενέργειες.

Από περιοχή σε περιοχή εμφανίζονται διάφορες ανισότητες. "Οι περιφερειακές ανισότητες εκφράζονται με διάφορους τρόπους, ως διαφορές στην πληθυσμιακή πυκνότητα, ευκαιρίες απασχόλησης, στα επίπεδα εισοδήματος.

Κάτω από την παραπάνω έννοια των περιφερειακών ανισοτήτων διαμορφώνεται η ανάγκη για προώθηση ισορροπίας ανάμεσα στις περιφέρειες και βελτίωση στο επίπεδο διαβίωσης του πληθυσμού."¹

" Το περιφερειακό πρόβλημα είναι η συσσώρευση πολλών χρόνιων προβλημάτων. Σαν κυριότερες αιτίες του περιφερειακού προβλήματος μπορούμε να θεωρήσουμε τις παρακάτω μεταβλητές:

1. Η μορφολογία του εδάφους και η απόσταση
2. Η οικονομική δραστηριότητα στις περιφέρειες
3. Η κινητικότητα των συνταλεστών της παραγωγής (εργασίας και κεφαλαίου)
4. Η οργάνωση του κράτους
5. Οι πολιτικοί παράγοντες^{1,2}

Υπάρχουν πολλοί τρόποι άσκησης περιφερειακής πολιτικής και ο κάθε ένας εξαρτάται από τις τρέχουσες τοπικές συνθήκες που επικρατούν. Σαν πιο σημαντικούς θα ανέφερα τις φορολογικές απαλλαγές, τις διάφορες επιχορηγήσεις και τα πιστωτικά κίνητρα που θα δώσουν τη δυνατότητα στους επιχειρηματίες εντός και εκτός του νομού να πραγματοποιήσουν αποδοτικές επενδύσεις.

Η εξάλειψη των περιφερειακών ανισοτήτων μπορεί να επιτευχθεί μέσα από την εφαρμογή μιας μελετημένης και οργανωμένης οικονομικής πολιτικής. Με αυτό τον τρόπο θα δημιουργηθεί η απαραίτητη υποδομή που θα δύναται να στηρίξει οποιαδήποτε προσπάθεια ανάπτυξης γιατί μην ξεχνάμε πως όλα τα οικοδομήματα πρέπει να διαθέτουν γερές βάσεις.

---

1. Η χωροθέτηση των ΒΙΠΕ στην Ελλάδα και των μεταποιητικών μονάδων μέσα σ' αυτές. Σ.Μαγγανά - Κακαουνάκη. Εκδόσεις Παπαζήση.
2. Σημειώσεις Περιφερειακής Ανάπτυξης, Γρηγόριος Θ. Παπανίκος, 1994, ΤΕΙ Μεσολογγίου, σελίδες 12-13.

2. Οικονομική Ανάπτυξη και σημασία της στην προώθηση του οικονομικού image του νομού.

Η οικονομική ανάπτυξη έμμεσα οδηγεί στην προώθηση του image ενός νομού. Οποσδήποτε ένας πλούσιος και παραγωγικός νομός παρουσιάζει μια τελείως διαφορετική εικόνα από έναν άγονο και οικονομικά αδύναμο που αρκετές φορές δεν δύναται να κερδίσει ούτε το σεβασμό των ίδιων του των κατοίκων που βιώνουν με την αίσθηση πως ζουν στο περιθώριο.

ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Οι πέντε κλάδοι του πρωτογενή τομέα, γεωργία, αλιεία, κτηνοτροφία, δάση και ορυχεία έχουν περιθώρια ανάπτυξης.

Γενικά θα λέγαμε ότι υπάρχει πρόβλημα παραγωγικότητας. Το πρόβλημα αυτό έχει εντοπισθεί και θα ήταν αρκετά ενδιαφέρον να δούμε τις επιλογές που τέθηκαν στο Α αναπτυξιακό Συνέδριο του Νομού Αιτωλοακαρνανίας αφού προέρχονται από ανθρώπους που γνωρίζουν καλύτερα, ζουν καθημερινά θα λέγαμε αυτή την κατάσταση.

" Παρά τις περιορισμένες δυνατότητες, η γεωργία του Νομού μπορεί να αναπτυχθεί σε καλύτερα επίπεδα, με ορθολογική αξιοποίηση των φυσικών και ανθρωπίνων συντελεστών. Για την αξιοποίηση αυτή έγιναν οι επόμενες βασικές προτάσεις :

1) Στα πλαίσια μετασχηματισμού του πρωτογενούς τομέα σε σύγχρονο και δυναμικό πρέπει να προωθηθεί σε μακροχρόνια βάση μετατόπιση δραστηριοτήτων και απασχόλησης από τη γεωργία προς την αλιεία και κτηνοτροφία.

2) Αναδιάρθρωση καλλιεργειών.

Στην παρούσα φάση, οι δυνατότητες για αναδιάρθρωση των κλάδων προσδιορίζονται κυρίως στα καρνά και εσπερίδοειδή. Θα πρέπει να δοθούν κίνητρα και προς την οργανωμένη εκμετάλλευση κηπευτικών και ανθοκομικών μονάδων.

Όσον αφορά την καλλιέργεια σόγιας και ακτινιδίων, πρέπει να πούμε ότι βρίσκονται ακόμα σε πειρατικό στάδιο.

3) Η οργάνωση της γεωργικής παραγωγής θα πρέπει να γίνεται μέσα από συλλογικές διαδικασίες (συνεταιρισμοί).

Να υπάρξει σύνδεση της αγροτικής παραγωγής με την εκπαίδευση και τη γεωτεχνική υποστήριξη και μέριμνα. Να διερευνηθεί η

σκοπιμότητα ίδρυσης Γεωργικού Ινστιτούτου και να παρέχεται διαρκής ενημέρωση και πληροφόρηση στους αγρότες.

4) Να επιταχυνθεί η ολοκλήρωση και ο εκσυγχρονισμός των αρδευτικών εγγειοβελτιωτικών έργων και να κατασκευασθούν νέα, όπου κρίνονται αναγκαία.

5) Στα πλαίσια εκμετάλλευσης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων του Νομού πρέπει να δρομολογηθεί η δημιουργία υποδομής για τη μεταποίηση και συσκευασία αγροτικών προϊόντων, καθώς και η καθετοποίηση των μονάδων αυτών όπου οι συνθήκες της αγοράς το επιβάλλουν.

Κτηνοτροφία :

Η κτηνοτροφία στο Νομό μας αποτελεί δευτερεύοντα κλάδο του πρωταγενή τομέα, αλλά είναι ο βασικός, στις ορεινές κυρίως περιοχές. Υπάρχουν μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης, που στηρίζονται στα φυσικά πλεονεκτήματα του Νομού, σ'ότι αφορά αφενός διαθέσιμες εκτάσεις για βόσκηση και αφετέρου στην καλλιέργεια κτηνοτροφικών φυτών για παραγωγή ζωοτροφών ...

... Οι προτάσεις που επικράτησαν σχετικά με την ανάπτυξη του κλάδου, πλασιώνονται από την ανάγκη αύξησης της παραγωγικότητας αλλά και του επιπέδου της απασχόλησης με ορθολογικότερη αξιοποίηση των φυσικών πόρων, του ζωικού κεφαλαίου.

Βασικές προτάσεις :

1) Να εφαρμοσθεί ο νόμος περί βοσκοτόπων και να δημιουργηθεί η κατάλληλη υποδομή για τη διατήρηση και ενίσχυση της κτηνοτροφίας και ειδικότερα :

α) Η ποσοτική αύξηση και η ποιοτική βελτίωση της παραγωγής κτηνοτροφικών προϊόντων και βοσκήσιμης ύλης στους βοσκότοπους.

β) Η βελτίωση και ολοκλήρωση της αρδευτικής και λοιπής υποδομής στους ορεινότερους κυρίως βοσκότοπους.

γ) Η αποτελεσματική αναβάθμιση των συνθηκών διαβίωσης των κτηνοτρόφων, καθώς και του χειμερινού ενσταυλισμού των ζώων.

Δάση :

Η δασική γη του Νομού καλύπτει το 66% της συνολικής έκτασης. Τα πυκνά δάση φτάνουν το 24% της συνολικής έκτασης, υπερβαίνουν δηλαδή κατά τι το 22% που είναι της χώρας ο μέσος όρος. Η χωροταξική κατανομή της δασικής γης δημιουργεί μια συμπαγή μάζα, που καλύπτει όλο το βόρειο και ανατολικό τμήμα του Νομού. Στο υπόλοιπο τμήμα του Νομού η κατανομή είναι πιο διαφοροποιημένο.

Ξεχωρίζει δε το δασικό σύμπλεγμα του Ξηρόμερου. Τούτο χαρακτηρίζεται από αραιή δασική κάλυψη και μπορεί να θεωρηθεί το πιο υποβαθμισμένο του Νομού.

Η σημερινή δασική παραγωγή είναι πολύ χαμηλότερη από τις δυνατότητες του Νομού. Πέρα από τις πυρκαγιές πρέπει να σημειωθεί η παρουσία πολλών χειμάρρων, που δρουν στον ορεινό χώρο, και επιφέρουν άμεσες και μακροπρόθεσμα δυσμενείς επιδράσεις.

Προτάσεις :

1) Να υπάρξει δημιουργία έργων υποδομής και διάνοιξης οδών ασφαλείας στα δάση του Νομού, έτσι ώστε να περιοριστούν στο ελάχιστο οι συνέπειες των πυρκαγιών.

2) Στις περιοχές που έχουν πληγεί από πυρκαγιές να λαμβάνεται μέριμνα έτσι ώστε η αναδάσωση τους να συντελείται σε ελάχιστο χρονικό διάστημα (αύξηση επιφάνειας δασών).

Αλιεία :

Η αλιεία στο νομό έχει πρωταρχικό ρόλο και θα μπορούσε να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην οικονομία όλης της χώρας. Ο νομός, λόγω της λιμνοθάλασσας και των αβαθών νερών της, αποτελεί την κλασική περίπτωση ενός υδρότοπου μεγάλης βιολογικής αξίας.

Η ποιότητα και ποσότητα των αλιευτικών πόρων του Νομού βρίσκεται σε χτυπητή αντίθεση με το βαθμό της μέχρι σήμερα αξιοποίησης τους, σε σχέση με τους υπόλοιπους κλάδους του πρωτογενή τομέα (κύρια γεωργία).

Τα αλιευτικά πεδία καλύπτουν το συντριπτικό ποσοστό της παράκτιας ζώνης του Νομού, ενώ τα κυριότερα αλιευτικά κέντρα είναι : Μεσολόγγι, Αστακός, Μύτικας, Βόνιτσα, Πάλαιρος, Ναύπακτος, Αμφιλοχία, Μενίδι. Επίσης, τα αλιευτικά πεδία εσωτερικών υδάτων καλύπτουν όλες τις φυσικές λίμνες του Νομού.

Προτάσεις :

1) Η σωστή και σε επιστημονική βάση αξιοποίηση του υδάτινου πλούτου του Νομού, μέσα από εντατικές μορφές υδατοκαλλιεργειών κρίνεται σαν επιβεβλημένη για την κάλυψη τόσο των αναγκών της τοπικής και εθνικής αγοράς, όσο και για την απασχόληση ενός σημαντικού ποσοστού εργατικού δυναμικού.

2) Ο εκσυγχρονισμός και η συμπλήρωση της αλιευτικής νομοθεσίας, στα πλαίσια της σύνταξης του νέου Αλιευτικού Κώδικα, καθώς και η αποπεράτωση των έργων υποδομής της λιμνοθάλασσας του Μεσολογγίου και Αμβρακικού θα πρέπει να αποτελέσουν την αφετηρία για την ανάπτυξη της αλιείας στο Νομό. "

Ακόμη θα μπορούσε να γίνει μια μελέτη σχετικά με τον

ορυκτό πλούτο της περιοχής και συγκεκριμένα κάποιες επενδυτικές προτάσεις όσον αφορά την εκμετάλλευση ορυκτών όπως ο λιγνίτης και το μάρμαρο.

ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ - ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ

Ο νομός Αιτωλοακαρνανίας δεν εμφανίζει την εικόνα ενός βιομηχανικού νομού. Η μεταποίηση περιορίζεται στα προϊόντα που παράγει ο ίδιος γεωργικά ή ορυκτά. Οποσδήποτε μια βιομηχανική -βιοτεχνική άνοδο θα αναδείκνυε την εικόνα του νομού. Αυτή η άνοδος όμως οφείλει να στηρίζεται σε γερές βάσεις. Πρέπει να γίνει μελέτη ώστε οι βιομηχανικές περιοχές Μεσολογγίου και Αγρινίου καθώς και η ΝΑΒΙΠΕ του Αστακού να αποτελέσουν έργα δημιουργίας και όχι καταστροφής γιατί μην ξεχνάμε ότι μια βιομηχανική περιοχή ίσως να είναι μια πλούσια περιοχή, σχεδόν ποτέ όμως μια όμορφη περιοχή.

Ουσιαστικό όφελος θα προκύψει από την ανάπτυξη της μεταποίησης σε σύνδεση με τον πρωτογενή τομέα όπου μπορεί να γίνεται π.χ. στον ίδιο χώρο, εντός του νομού, η επεξεργασία, τυποποίηση και συσκευασία του παραγόμενου προϊόντος να έχουμε δηλαδή ολοκλήρωση της παραγωγικής διαδικασίας ώστε οι εγχώριοι παραγωγοί να μπορούν να στραφούν και αυτόνομα σε άλλες αγορές π.χ. στα νησιά ή και στο εξωτερικό.

Επίσης, η δημιουργία μιας μεγάλης βιομηχανικής μονάδας παραγωγής λιπασμάτων, καθώς και μονάδων παραγωγής ιχθυοτροφών και κτηνοτροφών είναι σίγουρο πως θα έχει πολλά θετικά παράγωγα όπως :

- 1) θα καλύπτει τις ανάγκες αγροτών, κτηνοτρόφων και ιχθυοκαλλιεργητών γρήγορα, φθηνότερα και με προϊόντα καλύτερης ποιότητας από τα εισαγόμενα.
- 2) θα απασχολήσει ένα μεγάλο μέρος από τη νεολαία δίνοντας της κίνητρα να μείνει στον τόπο της και να προσφέρει.

3) θα δύναται να κάνει και εξαγωγές στους γειτονικούς νομούς ή και τα γειτονικά κράτη κάτι που μπορεί να συνδυαστεί με τη δημιουργία της γέφυρας Ρίου Αντιρίου και την παράλληλη ανάπτυξη των λιμανιών του νομού.

Είναι δύσκολη όμως η ανάπτυξη της βιομηχανίας χωρίς τον ανάλογο αντίκτυπο στο γύρω περιβάλλον.

Το φυσικό περιβάλλον αποτελεί τον παράγοντα που πλήττεται πάντοτε και άμεσα από οποιαδήποτε ενέργεια του ανθρώπου. Ο συγκεκριμένος νομός χαρακτηρίζεται σαν μία από τις σημαντικότερες και πλουσιότερες περιοχές της Ελλάδας σε ανάπτυξη χλωρίδας και πανίδας. Βέβαια δεν λείπουν οι παρεμβάσεις στη φύση που ξεκινούν από αρκετά παλιά. " Στα 1930 κατασκευάζεται το λιμάνι στη Ν.Δ. πλευρά της πόλης. Η κατασκευή του θεωρείται ως η σοβαρότερη επέμβαση μέχρι τότε στο φυσικό περιβάλλοντα χώρο. Τα βυθοκορύματα από τη διάνοιξη της αύλακος - εξόδου προς την ανοιχτή θάλασσα εναποτέθηκαν γύρω από τη λεκάνη του λιμανιού. Έτσι δημιουργήθηκαν τα κατοπινά " σάλτινα " (μεγάλα αλίπεδα) που πάνω τους προεκτάθηκε η πόλη από τα μέσα της 10ετίας του 1950.... Στη 10ετία του 1970 έγιναν οι πιο καταστρεπτικές επεμβάσεις στο φυσικό χώρο της πόλης του Μεσολογγίου, της Κλείσοβας και των αλυκών. Το τοπίο άρχισε ραγδαία να αλλάζει. Ο υδάτινος όγκος, που δέσποζε στην περιοχή και πάνω του βασίζονταν οι εκμεταλλεύσεις μειώθηκε αισθητά με : τις αποξηράνσεις στη λιμνοθάλασσα, τις αποξηράνσεις των ελών, τη μείωση των ποταμών και των ρεμάτων και τη μείωση των υπογείων νερών.¹ Συμπληρωματικά σε αυτό

το κείμενο θα ήθελα να αναφέρω πως οι επιπτώσεις από το φράγμα του Αχελώου και του Εύηνου είναι σημαντικές καθώς και κάποια φαινόμενα παράνομης περίφραξης των ακτών. Είναι απαραίτητο να ληφθούν κάποια μέτρα για τη μείωση της ρύπανσης, την προστασία της χλωρίδας και της πανίδας καθώς και τις οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις από τη σταδιακή αποδυνάμωση της περιοχής με την αφαίρεση των υδάτινων πόρων (Μόρνος, Εύηνος και μεγάλο μέρος του Αχελώου). Αλλωστε μην ξεχνάμε πως το όμορφο, καθαρό και πιο αυθεντικά διατηρημένο περιβάλλον είναι από τους πιο άμεσους, ανέξοδους και αποτελεσματικούς τρόπους προώθησης της εικόνας μιας περιοχής.

Η δική μου άποψη γύρω από το νομό είναι πως η Αιτωλοακαρνανία έχει κάποιες άλλες δυνατότητες που κυμαίνονται πέρα από την ανάπτυξη της βιομηχανίας γι' αυτό δεν επέμεινα στην ανάπτυξη του δευτερογενούς τομέα της οικονομίας. Αυτές οι δυνατότητες βρίσκονται στον τριτογενή τομέα και μπορούν να αναδείξουν ένα θετικότερο προφίλ του νομού με τα μέγιστα οικονομικά οφέλη.

---

1. Αιτωλία : Ο φυσικός της χώρος και σύντομη επισκόπηση της ιστορίας της. Σελίδα 3. (Ανέκδοτο κείμενο ανώνυμου συγγραφέα από το Μεσολόγγι).

ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Σαν βασικότερο μέσο προώθησης της εικόνας ενός νομού με τα χαρακτηριστικά της Αιτωλοακαρνανίας θα ήθελα να προτείνω την τουριστική ανάπτυξη με όλα τα οφέλη που συνεπάγονται. Πιστεύω πως μια σωστή ανάπτυξη του τουρισμού με πρόγραμμα και οργάνωση θα προσφέρει πολλαπλά οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά οφέλη ενώ παράλληλα θα γίνει η απαραίτητη μελέτη ώστε τα αρνητικά παράγωγα του τουρισμού, κοινωνική αλλοτρίωση, χάσιμο πολιτιστικής κληρονομιάς και παραδόσεων θα αποφευχθούν.

Πριν όμως ξεκινήσουμε την αναφορά στον τουρισμό θα δούμε κάποιους κλάδους του τριτογενή τομέα που αντιμετωπίζουν σημαντικά προβλήματα υποδομής καθώς και τρόπους επίλυσης τους ώστε να συμβάλλουν στη συνολική ανάπτυξη του τόπου.

Μεταφορές

Οι μεταφορές είναι ένα από τα κύρια προβλήματα του νομού καθώς οδικές, θαλάσσιες, εναέριας και σιδηροδρομικές συγκοινωνίες αντιμετωπίζουν προβλήματα. Πάνω σε αυτό θα ήθελα να προτείνω :

1) την βελτίωση και επέκταση του οδικού δικτύου

2) τη δημιουργία νέων οδικών αξόνων ώστε να μην

υπερφορτώνονται οι δρόμοι με κίνηση ιδίως από τη διέλευση φορτηγών αυτοκινήτων, και οι άξονες αυτοί θα διέρχονται έξω από τα κέντρα των πόλεων π.χ. ο νέος δρόμος έξω από το κέντρο της πόλης της Ναυπάκτου.

3) την επαναλειτουργία και εκμετάλλευση του πολιτικού αεροδρομίου. Δεν είναι δυνατό ένας νομός με δύο αεροδρόμια να μην εξυπηρετεί το κοινό με κανενός είδους αερομεταφορά.

4) την επαναλειτουργία της σιδηροδρομικής γραμμής που περνούσε έξω από το Μεσολόγγι με δυνατότητα σύνδεσης του νομού με γειτονικούς του.

5) η ουσιαστικότερη λύση στα προβλήματα του τομέα των μεταφορών είναι η ζεύξη Ρίου - Αντιρρίου. Είναι ένα έργο αναμφισβήτητα σημαντικό αφού θα οδηγήσει στην αποσυμφόρηση του λιμανιού, τη διευκόλυνση της μετάβασης από το Ρίο στο Αντίρριο γρήγορα και εύκολα με όλα τα πλεονεκτήματα που απορρέουν. Μην ξεχνάμε άλλωστε πως με τη ζεύξη θα δημιουργηθούν αρκετές νέες θέσεις εργασίας προσωρινές και μόνιμες. Το έργο αυτό έχει να προσθέσει πολλά στην οικονομική αλλά και κοινωνική άνοδο του νομού αφού θα του προσφέρει ένα πλεονέκτημα στην επαφή του με τον υπόλοιπο χώρο αφού μην ξεχνάμε πως ακόμα

και το Ρίο Αντίρριο έχει σχέση με την απομόνωση και τον παραμερισμό που χαρακτηρίζει το νομό.

Επικοινωνίες

Ο νομός εξαιτίας της έκτασης του και των δύσβατων περιοχών χαρακτηρίζεται από ένα επικοινωνιακό δίκτυο χαμηλής ποιότητας, αδυναμία κάλυψης τηλεπικοινωνιακών αναγκών και υψηλό κόστος τηλεφωνικών συνδιαλέξεων. Απαραίτητη είναι η βελτίωση του υπάρχοντος δικτύου και οι παροχές νέων τηλεφωνικών και τηλετυπικών γραμμών σε περιοχές που το επιβάλλουν αναπτυξιακές προοπτικές.[†]

Υδρευση - Αποχέτευση

Η περιοχή διακρίνεται για το πλεόνασμα υδάτινου δυναμικού και μόνο σε μερικές μικρές κοινότητες λόγω ανυπαρξίας υδραγωγείου παρουσιάζονται προβλήματα έλλειψης νερού.

" Αποκέντρωση αστικών λυμάτων :

Στο Νομό μας μόνο σε δύο Δήμους έχουμε πλήρη δίκτυα αποχέτευσης με βιολογικό καθαρισμό, στο Μεσολόγγι και στο Αιτωλικό. Το Αγρίνιο αποχετεύει μέσα στα διερχόμενα ρεύματα, που είναι καλυμένα και κατάληγουν στη λίμνη Λυσιμαχία, η οποία έχει μολυνθεί σε βαθμό ανεπίτρεπτο. Η Αμφιλοχία, η Βόνιτσα και η Ναύπακτος έχουν κάποια τμήματα αποχέτευσης που έχουν ξεκινήσει, δεν έχουν όμως ολοκληρωθεί. Επίσης, δίκτυο αποχέτευσης έχει κατασκευασθεί και στην Κοινότητα Καμαρούλας, χωρίς όμως και αυτό να έχει ολοκληρωθεί. Σε κανένα άλλο Δήμο ή Κοινότητα του Νομού μας δεν υπάρχει ολοκληρωμένο δίκτυο.

Προτάσεις :

- 1) Κάλυψη όλων των υδρευτικών αναγκών του Νομού με παράλληλη

υδροδότηση περιοχών που προσφέρονται για ανάπτυξη.

- 2) Σύσταση συνδέσμων ύδρευσης - αποχέτευσης για την αποτελεσματικότερη εκμετάλλευση των υδροφόρων περιοχών του Νομού.
- 3) Εναρξη έργων αποχέτευσης σε περιοχές που αυτά κρίνονται αναγκαία."²

Εκπαίδευση

Στον τομέα της εκπαίδευσης είναι απαραίτητη η βελτίωση των υπάρχοντων σχολικών κτιρίων, η ανέγερση διδακτηρίων σε περιοχές που οι μαθητές αναγκάζονται να μετακινούνται χιλιόμετρα για το πλησιέστερο σχολείο και οπωσδήποτε η αναβάθμιση των τεχνικών - επαγγελματικών σχολών. Αλλωστε ένα βασικό πρόβλημα του τόπου είναι η έλλειψη στελεχών με ειδικευμένες γνώσεις που θα έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει τη σύγχρονη τεχνολογία. Επίσης μια βασική προϋπόθεση για την προώθηση της εικόνας ενός νομού είναι η βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου των κατοίκων του.

Περίθαλψη - Πρόνοια

Για την προώθηση της εικόνας του νομού σαν νομού που παρέχει τις καλύτερες δυνατές υπηρεσίες στο κοινωνικό σύνολο είναι απαραίτητη η κατασκευή νέων κέντρων υγείας, σύγχρονα περιφερειακά και αγροτικά ιατρεία, να πολλαπλασιαστούν οι παιδικοί σταθμοί και τα νηπιαγωγεία.

1,2. Συνέδριο Τ.Ε.Δ.Κ. Αιτωλοακαρνανίας, σελίδα 66.

ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΙΜΑΓΕ ΕΝΟΣ ΝΟΜΟΥ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ
ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ ΤΟΥ, ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΤΟΥ ΚΑΙ
ΤΑ ΦΥΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΜΕ ΠΑΡΑΛΛΗΛΗ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Τ Ο Υ Ρ Ι Σ Μ Ο Σ

Συμβολή του τουρισμού στην ανάπτυξη ενός τόπου.

Ο τουρισμός αποτελεί έναν από τους πλέον αποδοτικούς τομείς στην οικονομία της χώρας. Πολλά είναι τα νησιά αλλά και απομονωμένα χωριά που αναδείχθηκαν και επιβιώνουν κυρίως από τον τουρισμό. Ενδεικτικά θα αναφέρω τα άγονα νησιά του Αιγαίου που ασχολούνταν με την καλλιέργεια σταφυλιών και την παραγωγή σταφίδας και κρασιού ενώ τα περισσότερα δεν διέθεταν τότε (μερικά έχουν πρόβλημα ακόμα και σήμερα) το ουσιαστικότερο αγαθό : το νερό.

Η Σαντορίνη, ένα νησί που παράγει κρασί και ελαφρόπετρα αποτελεί σήμερα ένα από τα σημαντικότερα τουριστικά θέρετρα της Ελλάδος και της Μεσογείου ζωντανεύοντας απλώς το πλούσιο ιστορικό παρελθόν της. Η αίγλη του αρχαίου πολιτισμού της, το μυστήριο του ηφαιστείου και τα όμορφα τοπία τραβούν ανθρώπους απ' όλο τον κόσμο που αφήνουν πίσω τους τεράστια ποσά συναλλάγματος. Οι Δελφοί, μια ορεινή περιοχή, εκμεταλλευόμενοι την αίγλη του αρχαίου μαντείου δέχονται επισκέπτες απ' όλο τον κόσμο. Ακόμα και η Αθήνα, μια πόλη πνιγμένη στο τσιμέντο, έχει πολύ μεγάλα έσοδα από τους τουρίστες που διακινούνται μέσω του αεροδρομίου της, χρειάζονται στέγη, τροφή και φυσικά δεν παραλείπουν να επισκεπτούν όλα τα μουσεία της και ιδίως την περίφημη Ακρόπολη.

Αναφερόμενοι στο νομό Αιτωλοακαρνανίας θα δούμε ότι δεν παρουσιάζει την εικόνα ενός τουριστικού νομού. Ενδεικτικά για την περίοδο 1988 - 1990, το ξενοδοχειακό δυναμικό ήταν 57 μονάδες με 2.542 κλίνες για το '88, 57 μονάδες με 2.537 κλίνες για το 89 και 50 μονάδες με 2.489 κλίνες για το 1990¹. Εδώ μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι ο νομός έχει πολύ λίγες ξενοδοχειακές μονάδες που μάλιστα στην τριετία 1988 - 1990 παρουσιάζουν μείωση. Στο ίδιο χρονικό διάστημα ο νομός διατηρεί μόλις 3 μονάδες κάμπινγκ² και θέσεις για σκηνές-τροχόσπιτα- αριθμός πολύ δυσανάλογος ως προς το μήκος των ακτών του. Χαρακτηριστικό είναι ότι υπάρχουν πολλές όμορφες όσο και ερημικές παραλίες. Επίσης, η πτωτική τάση που εμφανίζεται στα ξενοδοχεία παρουσιάζεται και στα υπνοδωμάτια. Το 1988 λειτουργούσαν 511 ενοικιαζόμενα δωμάτια και κλίνες σε κατοικίες, το 1989 373 και το 1990 μόλις 305³. Εδώ όμως σημειώνεται από την ΕΣΥΕ ότι πολλά ενοικιαζόμενα λειτούργησαν χωρίς να πάρουν από τον ΕΟΤ την προβλεπόμενη άδεια λειτουργίας τους.

Τα περισσότερα από τα κάθε είδους ξενοδοχειακά καταλύματα δεν είναι σε καλή κατάσταση ή τουλάχιστον ανταγωνιστικά ως προς τα διεθνή ή άλλα εγχώρια. Για το 1988 δεν υπάρχουν ξενοδοχεία πολυτελείας ή έστω Α κατηγορίας. Τα περισσότερα είναι Γ ως Ε. Μόνο αυτά που χτίστηκαν μετά το 1990 διαθέτουν πισίνα και άλλους χώρους αναψυχής και αυτά είναι δύο ή τρία.

Η ζήτηση ενός χώρου που θα πληρεί ικανοποιητικά τις ανάγκες των επισκεπτών είναι μεγάλη και φαίνεται και από τον πίνακα της ΕΣΥΕ που από τα στοιχεία του 1988 φαίνεται

ότι : α) οι ημεδαποί πελάτες ήταν 95.381.⁴ Από αυτούς το 47.8% προτίμησε ξενοδοχείο Β κατηγορίας (αφού ίσως δεν υπήρχε τίποτα καλύτερο) το 41.6% Γ κατηγορίας ενώ μόλις το 0.2% του συνολικού αλλοδαπού τουρισμού επέλεξε να διανυκτερεύσει στην Αίτ/νια. Και αυτοί προτίμησαν κατάλυμα Β κατηγορίας κατά 58.5% και 19.56% σε Γ κατηγορίας ενώ ένα 14.2% προτίμησαν το κάμπινγκ διαθέτωντας προφανώς το δικό τους τροχόσπιτο ή σκηνή.⁵

Ο τομέας της σίτισης επίσης, δεν είναι ικανοποιητικά ανεπτυγμένος. Ποικιλία εστιατορίων υπάρχει μόνο στις πρωτεύουσες των επαρχιών. Αυτό πάλι δεν είναι απόλυτα σίγουρα γιατί από προσωπική πείρα γνωρίζω ότι είναι δυνατό να βρεθεί κανείς Κυριακή μεσημέρι στο Μεσολόγγι ή στη Ναύπακτο και να μην υπάρχει εστιατόριο που να λειτουργεί ή αν υπάρχει θα είναι χαμηλής ποιότητας. Στις μικρότερες πόλεις και στους ορεινούς οικισμούς σπάνια λειτουργεί κάτι πέρα από την παραδοσιακή ταβέρνα - ψησταριά.

Διάφορες μορφές τουρισμού

Ο τουρισμός μπορεί σε γενικές γραμμές να διακριθεί ως εξής: Κοινωνικό τουρισμό, που αναλύεται σε πιο ειδικές κατηγορίες, - εκπαιδευτικός τουρισμός, η περιήγηση μαθητών και σπουδαστών σε μουσεία, εκθέσεις και χώρους αρχαιολογικού ενδιαφέροντος.

- αθλητικός τουρισμός, όπου έχουμε διάφορες ομάδες ή άτομα που στις διακοπές τους επιλέγουν σαν τρόπο ψυχαγωγίας την άσκηση και την ικανοποίηση των αθλητικών τους ενδιαφερόντων.

- τουρισμός αναπήρων, κάτι που δεν συνηθίζεται στη χώρα μας αφού οι περισσότεροι χώροι δεν δύνανται να καλύψουν τις ειδικές

1,2,3,4,5 από τους πίνακες της ΕΣΥΕ 19, 20 , 23, 27, 28 που βρίσκονται στο τέλος.

ανάγκες των ατόμων αυτών.

- Οδοιπορικός, μια μορφή τουρισμού που επίσης δεν συνηθίζεται στη χώρα μας.
- τουρισμός τρίτης ηλικίας, που αναφέρεται κυρίως σε άτομα άνω των 50 χρόνων, και είναι πρωτοποριακός.
- συνεδριακός, μια μορφή περιστασιακού τουρισμού που καλύπτει τα κενά στις νεκρές τουριστικές περιόδους.
- οικολογικός, μια ασυνήθιστη επίσης μορφή τουρισμού για τα εγχώρια δεδομένα. Έχει όμως σαν αποτέλεσμα την ανάδειξη σπανίων βιότοπων.

Επίσης, μπορούμε να διακρίνουμε τον τουρισμό σε θαλάσσιο και χειμερινό, δύο πιο συγκεκριμένες έννοιες που αναλύονται πολύ απλά στις ομάδες των τουριστών που επιλέγουν τις διακοπές κοντά στη θάλασσα και εκείνες που προτιμούν τα χειμερινά θέρετρα και τα ανάλογα σπορ.⁴

Μια από τις ειδικές μορφές του κοινωνικού τουρισμού που δεν αναφέρθηκε πιο πάνω είναι ο αγροτουρισμός. Είναι μια νέα μορφή τουρισμού που εφαρμόζεται και αναπτύσσεται σε αγροτικές περιοχές. " Η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουριστικής δραστηριότητας υπαγορεύεται απ'τη μια πλευρά από την ανάγκη αποσυγκέντρωσης τουριστικής δραστηριότητας και απ' την άλλη απ' την ανάγκη τόνωσης και ενίσχυσης περιοχών με αγροτικό χαρακτήρα, χαμηλό βαθμό ανάπτυξης και υψηλό ποσοστό μετανάστευσης. Ο συνδιασμός όλων

---

1. Εργασία με θέμα " Αγροτουρισμός - Υπαρχουσα κατάσταση και δυνατότητες ανάπτυξης στην Ελλάδα. Σπουδαστές Κουρνέτα Άννα - Μαρία και Διαβολής Ανδρέας. Μεσολόγγι, Μάιος 1994. Σελίδες 11-12.

αυτών διαμόρφωσε τη ζήτηση μιας νέας μορφής τουριστικών υπηρεσιών και διαχρονικά οδήγησαν στην ανάπτυξη της αγοράς αγροτουριστικών υπηρεσιών. ...

Ο Αγροτουρισμός έχει δύο βασικούς στόχους :

α) Να δώσει στον τουρίστα την δυνατότητα να περάσει ήρεμες και ήσυχες διακοπές κοντά στην φύση μακριά απ' τα αγχωτικά αστικά κέντρα και έξω απ' το πλαίσιο ενός αναπτυγμένου τουρισμού.

β) Απ' την άλλη μεριά ενισχύει το αγροτικό εισόδημα του επαγγελματία με την εκμετάλλευση καταλυμάτων και με την τροφοδοσία των επισκεπτών των καταλυμάτων του με προϊόντα της ντόπιας αγροτικής παραγωγής.¹

Η σημασία του αγροτουρισμού έχει ληφθεί υπόψη και από την πολιτεία όπου σύμφωνα με την οδηγία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (στα πλαίσια του ΚΑΝ (ΕΚ) 2328/91)² έχει συνταχθεί ένα πρόγραμμα αγροτουρισμού - αγροτοβιοτεχνίας. Σύμφωνα με αυτό οι αγροβιοτεχνικές - αγροτουριστικές επενδύσεις πραγματοποιούνται στα πλαίσια της γεωργικής εκμετάλλευσης και έχουν σαν στόχο την διαφοροποίηση των δραστηριοτήτων της εκμετάλλευσης, με σκοπό την βελτίωση του εισοδήματος της αγροτικής οικογένειας. Το πρόγραμμα αυτό ορίζει ότι δικαιούχος επιδότησης για τέτοιου είδους επένδυση είναι κάθε πρόσωπο - νόμιμος κάτοχος γεωργικής εκμετάλλευσης που βρίσκεται εντός των ορίων ορεινών και μειονεκτικών περιοχών, όπως η Αιτωλοακαρνανία καθώς και κάποιες άλλες προϋποθέσεις.

---

1. Βλέπε υποσημείωση προηγούμενης σελίδας.
Σελίδες 37,14.

2. Πρόκειται για μια απόφαση του Υπουργού Γεωργίας με θέμα "Λεπτομέρειες εφαρμογής του προγράμματος αγροτουρισμού - αγροτοβιοτεχνίας στα πλαίσια του ΚΑΝ (ΕΚ) 2328/91.
Αθήνα 21.11.94

Σε αυτό το πρόγραμμα πέρα από οποιασδήποτε άλλες προϋποθέσεις ελέγχεται επίσης και η επαγγελματική ικανότητα, τόσο για την γεωργική απασχόληση, όσο και τις αγροτουριστικές - αγροτοβιοτεχνικές δραστηριότητες. Αυτό αποδεικνύεται α) με πιστοποιητικό ή τίτλο σπουδών Τεχνικών και Επαγγελματικών Σχολών ανάλογης κατεύθυνσης ή άλλης αναγνωρισμένης σχολής για το επάγγελμα β) με βεβαίωση εργοδότη για ζετή εμπειρία σε ανάλογη θέση γ) τη βεβαίωση παρακολούθησης Επαγγελματικής Εκπαίδευσης που οργανώνει η Διεύθυνση Γεωργίας διάρκειας 150 ωρών.

Στον Αγροτουρισμό οι τουρίστες βιώνουν μια άλλη μορφή διακοπών κοντά στη φύση και στον παραδοσιακό τρόπο ζωής. Ένας τύπος αγροτουρισμού θέλει τον επισκέπτη να ζει μέσα στον αγροτικό χώρο και να συμμετέχει στις διάφορες εργασίες. Ένας άλλος τύπος παρέχει στέγη και τροφή στους τουρίστες σε ένα παραδοσιακό περιβάλλον με χωριάτικο σπίτι, εγχώριο τρόπο διατροφής και κάλυψη των διάφορων αναγκών με τοπικά προϊόντα. Ο δεύτερος τύπος είναι περισσότερο εφαρμόσιμος και είναι ένας πολύ καλός τρόπος προώθησης της εικόνας του νομού αφού θα έλξει έλληνες και ξένους τουρίστες που γνωρίζοντας από κοντά μια άγνωστη μέχρι τώρα πλευρά της Αιτωλοακαρνανίας οπωσδήποτε θα αποκτήσουν μια καλύτερη γνώμη για αυτήν. Παράλληλα θα έχουμε την προώθηση διάφορων εγχώριων προϊόντων, τη βελτίωση του βιοτικού και πολιτιστικού επιπέδου, τη συμπλήρωση του εισοδήματος, την προστασία του περιβάλλοντος και τη μείωση της εσωτερικής και εξωτερικής μετανάστευσης των Αιτωλοακαρνανών.

" ... Όπως είναι σε όλους γνωστό, το έδαφος της Αιτωλοακαρνανίας καλύπτεται από αρχαία μνημεία προϊστορικής, κλασσικής και βυζαντινής περιόδου. Τα μνημεία αυτά είναι βώμοι, αλλά αδιάψευστοι μάρτυρες της μακράς ιστορικής διαδρομής της Αιτωλοακαρνανίας στους αιώνες. Η πολιτεία όμως δεν έδειξε ως τώρα τουλάχιστον το ενδιαφέρον της και την προσοχή της όπως θα έπρεπε στα μνημεία αυτά. Δεν έχει συσταθεί ακόμα στην Αιτωλοακαρνανία Εφορεία Αρχαιοτήτων. Η Αιτωλοακαρνανία υπάγεται ως προς τις προϊστορικές και ιστορικές αρχαιότητες στην Πάτρα, ως προς τις βυζαντινές δε, στα Ιωάννινα."¹

---

1. Από την ομιλία του Θ.Πολίτη, (πρόεδρος της Ιστορικής Αρχαιολογικής Εταιρίας Δυτικής - Στερεάς Ελλάδας, πρόεδρος παραρτήματος Αιτωλοακαρνανίας του πνευματικού κέντρου Ρουμελιωτών.) Ετήσιο τακτικό Συνέδριο Τ.Ε.Δ.Κ. Αιτωλοακαρνανίας. Ναύπακτος 11 - 12 Απριλίου 1992, σελίδα 148.

Απαραίτητη προϋπόθεση για μια τουριστική ανάπτυξη είναι η πρόκληση ενδιαφέροντος γύρω από τον ανάλογο χώρο και αυτό συμβαίνει κυρίως όταν προβάλλονται τα αξιοθέατα και οι φυσικές ομορφιές του τόπου αυτού. Δεν θα μπορούσε να πει κανείς όμως πως τα αξιοθέατα της Αιτωλοακαρνανίας προβάλλονται. Για την ακρίβεια κάποιος που δεν έχει επισκεφθεί το χώρο ίσως να έλεγε πως δεν υπάρχει κάποιο ενδιαφέρον. Αυτός " ο κάποιος " είναι ο μελλοντικός τουρίστας. Γιατί η Αιτωλοακαρνανία έχει πολλά αξιόλογα μέρη. Είναι απαραίτητο όμως αυτά να αναδειχθούν. Τα τουριστικά αξιοθέατα του νομού είναι άπειρα όσο και παραμελειμένα. Είναι απίστευτο πως ένας τόπος γεμάτος από αρχαία, βυζαντινά και πιο πρόσφατα μνημεία ενός πλούσιου ιστορικού παρελθόντος κατορθώνει να μένει στην αφάνεια. Απουσιάζουν οι έρευνες, οι ανασκαφές, οι εκθέσεις, τα μουσεία και γενικά το ενδιαφέρον για την ανάδειξη του τόπου. Πως είναι δυνατό να αναπτυχθεί τουριστικά ένας χώρος όταν δεν προβάλλονται τα μνημεία του ; Όταν οι ίδιοι οι κάτοικοι του αγνοούν το παρελθόν τους και έμμεσα το υποβιβάζουν περνώντας ταυτόχρονα αυτή την εικόνα στα μάτια των άλλων. Αλλωστε προώθηση του image ενός νομού δεν έχουμε μόνο όταν προβάλλουμε την εικόνα ενός ανεπτυγμένου και πλούσιου νομού αλλά και ενός νομού με πλούσιο ιστορικό παρελθόν, άπειρα αξιοθέατα και φυσικές ομορφιές και ποικίλα πολιτιστικά στοιχεία.

Μια προσπάθεια προώθησης της εικόνας του νομού μέσα από τα μαζικά μέσα ενημέρωσης, μάλλον πρόχειρη ήταν η δημιουργία μιας βιντεοταινίας που προβάλλεται από το τοπικό τηλεοπτικό κανάλι. Πρόκειται για ένα τουριστικό ντοκιμανταίρ¹ που αναφέρεται σε κάποια αξιοθέατα του νομού όπως π.χ. το θέατρο των Θινιάδων στο θέρμο, στο Μεσολόγγι σαν μια ιερή και ερημική πόλη με τον κήπο των Ηρώων, το κάστρο της Βόνιτσας, σε κάποιες εκκλησίες και διάφορα άλλα. Έχει αρκετά ενδιαφέρον περιεχόμενο και όμορφες εικόνες, είναι όμως πολύ μικρής διάρκειας. Οι εργαζόμενοι στο σταθμό είχαν κάθε καλή διάθεση να μου προβάλλουν αυτή τη βιντεοταινία δεν γνώριζαν όμως, ποιος είχε την πρωτοβουλία δημιουργίας της, αν υπήρχαν και άλλες (εκτός από άλλη μια με οικονομικό κυρίως περιεχόμενο) και αν έχουν παιχτεί και σε άλλους τηλεοπτικούς σταθμούς στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Εδώ θα επισημάνω πως η ταινία αναφερόταν στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και όχι μεμονωμένα στο νομό.

Πριν όμως αναφέρω οτιδήποτε άλλο, καλό θα ήταν να γίνει μια γνωριμία με τα αξιοθέατα του νομού ώστε να μπορεί να αιτιολογηθεί το ενδιαφέρον πάνω στο οποίο θα στηριχθεί η τουριστική ανάπτυξη. Για μεγαλύτερη ευκολία όμως θα παρουσιασθούν τα αξιοθέατα κατά επαρχία.

---

1. Τουριστικό Ντοκιμανταίρ. 1994. Παραγωγή Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (;), εκτέλεση παραγωγής Delta Films.

Επαρχία Μεσολογγίου

Η ιερή πόλη του Μεσολογγίου, το πιο γνωστό ίσως αξιοθέατο του νομού αποτελεί πόλο έλξης Ελλήνων και αλλοδαπών τουριστών ιδίως στις δύο μεγάλες γιορτές, την αναπαράσταση της ανατίναξης και το πανηγύρι του Αη - Συμιού με αναπαράσταση της εξόδου. Εκδηλώσεις όπως αυτή της ανατίναξης αποτελούν τον καλύτερο ίσως τρόπο προώθησης της εικόνας του νομού σε ελληνικό και διεθνές χώρο αφού αποτελεί μια μεγαλοπρεπή, παραδοσιακή γιορτή στην οποία συμμετέχουν και επισκέπτες από άλλα κράτη και γι' αυτό άλλωστε μεταδίδεται και από τα διεθνή τηλεοπτικά κανάλια. Τα μνημεία μέσα στην πόλη είναι πολλά :

- ο κήπος των Ηρώων, ιδρύθηκε το 1830 με διαταγή του

Ιωάννη Καποδίστρια.

-Προτομές :

Γεώργιος Κίτσος, στρατηγός που ανέλαβε την υπεράσπιση της τάπιας Ποντέτα.

Μήτηρος Δέληγιώργης, από τη Γαβαλού Μακρύνειας και ήταν πατέρας του πρωθυπουργού Ελλάδας Επαμεινώνδα Δεληγιώργη.

Σπύρος Μήλιος, το πρόσωπο που έγραψε τα απομνημονεύματα της Β' πολιορκίας.

Δημήτριος Θέμελης, από την Πάτμο, υπήρξε μέλος της Φιλικής Εταιρίας.

Φραγκίσκος Αμπνευ Αστιγξ, Φιλέλληνας

Ιωσήφ Ρωγών, ήταν επίσκοπος Ρωγών και υπήρξε πρόεδρος στο συμβούλιο τη νύχτα της 10ης Απριλίου 1826 που αποφάσισε την έξοδο.

Ν.Μπότσαρης, αρχηγός της οικογένειας Μπότσαρη.

Θεόδωρος Γρίβας, στρατάρχης και πολιτική προσωπικότητα της μετεπαναστατικής Ελλάδας, ένας από τους αμείλικτους διώκτες του Οθωνα.

Δήμο Τσέλιος, στρατηγός από την περιοχή του Ξηρόμερου.

Στάμος Στάικος, πληρεξούσιος Μεσολογγίου στις Εθνικές Συνελεύσεις Τροιζήνας και Αργους και μέλους του Βουλευτικού.

Χρήστος Καψάλης, ο θρυλικός, έβαλε φωτιά στη μπαρουταποθήκη το βράδυ της εξόδου.

Κυριακούλης Μαυρομιχάλης, αδερφός του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη από τη Μάνη.

Ιάκωβος Μάγερ, ένας από τους φιλέλληνες και εκδότης της εφημερίδας Ελληνικά Χρονικά.

Νικόλαος Κασομούλης, έγραψε το πρακτικό της εξόδου.

Ζαφείριος Βάλβης, υπήρξε βουλευτής Μεσολογγίου, υπουργός, πρωθυπουργός 1863-1864 και αντιβασιλέας μετά την έξωση του Οθωνα.

Ιωάννης Παπαδιαμαντόπουλος, μέλος της φιλικής εταιρίας.

Θανάσης Ραζηγκώτσικας, ένας από τους προύχοντες του Μεσολογγίου.

- Ο τύμβος του Μεσολογγίου
- Το μνημείο των Φιλελλήνων
- Οι τάπιες στα τείχη καθώς και η τάπια του Φραγκλίνου στα σφαγεία (περιοχή Βίγλα).
- Το μουσείο Ιστορίας και Τέχνης, με πλούσια συλλογή από πίνακες ελλήνων και ξένων ζωγράφων, εμπνευσμένων από τον αγώνα.
- το Αρχοντικό Τρικούπη, ο Σπυρίδων (ιστορικός), ο Χαρίλαος (πολιτικός), Ιωάννης (αγωνιστής και πολιτικός).
- το Αρχοντικό Παλαμά, με αναμνηστικά του εθνικού ποιητή.
- το Αρχοντικό Ζαφείριου Βάλβη, καθώς και η βιβλιοθήκη του με πολλά

σπάνια βιβλία που είναι και η σημερινή βιβλιοθήκη Μεσολογγίου.

-η Παλαμαϊκή Σχολή, ιδρύθηκε το 1760 από τον Π.Παλαμά, καταστράφηκε, χτίσθηκε το Πρωτοδικείο, το πρώτο δικαστήριο της χώρας, κατέρρευσε και χτίσθηκε το Ξενοκράτειο σχολείο.

Έξω από την πόλη βρίσκονται ακόμη:

- Ανεμόμυλος, στην Τουρλίδα το 1962 από το σωματείο Αιτωλική Εταιρία στη θέση του παλιού ανεμόμυλου(Ρωγών).

- Τουρλίδα, εκεί υπάρχουν οι παλιές πελάδες κατασκευασμένες από αδιάβροχο χορτάρι στερεωμένο πάνω σε πασάλους, για να μην έρχονται σε επαφή με τη θάλασσα.

- Οχυρά της λιμνοθάλασσας :

Η Παναγιά της Φοινικιάς, ένα εκκλησάκι λίγα χιλιόμετρα από το Μεσολόγγι ήταν το αναψυκτήριο του Μπάιρον.

Βασιλάδι, νησάκι με το εκκλησάκι του Αη - Σώστη, το Φάρο και λίγες πελάδες.

Κλείσοβα, νησάκι με εκκλησάκι της Αγίας Τριάδας και πελάδες.

Ντολμάς, νησί δυτικά της Φοινικιάς με ένα μνημείο πεσόντων αγωνιστών.

Η δεύτερη γνωστή πόλη μετά το Μεσολόγγι είναι το Αιτωλικό σε μια περιοχή που περιτριγυρίζεται από θάλασσα. Εκεί, στην εκκλησία της Παναγιάς φυλάσσεται ένας επιτάφιος ανεκτίμητης αξίας, ακριβό κειμήλιο, όπου εδώ έγινε η περιβόητη δίκη του Καραϊσκάκη. Μια περιοχή επίσης διάσημη για την υφαντική οικόπεχνη και τις υφάντριες του. Λίγο πιο έξω, στις 23 Αυγούστου γίνεται το πανηγύρι της Αγιαγάθης όπου και εδώ ποικίλουν οι εορτασμοί. Οι κάτοικοι ντυμένοι με παραδοσιακές στολές χορεύουν και τραγουδούν με λαϊκά όργανα.

Κάποια άλλα αξιοθέατα διασκορπισμένα στην επαρχία Μεσολογγίου είναι:

Το ιστορικό μοναστήρι των Ταξιαρχών όπου υπήρξε κρυφό σχολειό. Το Αγγελόκαστρο, το κάστρο του Αγγελου Κομνηνού με το ναό του Αγ.Γεωργίου (13ο αι.)

Το μοναστήρι του Αη-Συμίου όπου κατέφυγαν οι πολιορκημένοι του Μεσολογγίου κατά την έξοδο. Κτίσθηκε το 1740.¹

Στο Ευηνοχώρι, το Γαλατά και το Κρυονέρι θα δούμε επίσης μερικούς γραφικούς υδρόμυλους.

Η Αρχαία Καλυδώνα μια πόλη κτισμένη στον πιο μικρό λόφο που είναι σήμερα στην κορυφή της πεδιάδας του Ευηνοχωρίου. Υπήρχε μεγάλος ναός της θεάς Αρτεμης. Αποκαλύφθηκαν τα τείχη της πόλης, ερείπια του ναού της Λαφρίας Αρτεμης, μια Ρωμαϊκή Επαυλη και διάφορα πήλινα αντικείμενα.

Η Αρχαία Αλίκυρια όπου πρόκειται για τα ερείπια μιας αρχαίας πόλης και βρίσκεται κοντά στο μοναστήρι του Αη-Συμίου με την επιγραφή "Χίλια Σπίτια".²

---

1. Περισσότερες λεπτομέρειες σελίδα 25.

2. Οι πληροφορίες για τα αξιοθέατα είναι από την εργασία σεμιναρίου τελειοφοίτων Τουριστικά αξιοθέατα Μεσολογγίου. Σπουδαστές Παυλίδη Κυριακή και Σαρρή Ελευθερία 1994.

ΕΠΑΡΧΙΑ ΤΡΙΧΩΝΙΔΑΣ

Η επαρχία Τριχωνίδας δεν διακρίνεται ιδιαίτερα για τα αξιοθέατά της. Δίνει την εικόνα ενός οικονομικού και πολιτιστικού κέντρου. Ίσως θα ήταν καλύτερα να προβληθεί σαν την καλύτερα τεχνολογικά ανεπτυγμένη περιοχή της Αιτωλ/νίας μια και έχει ήδη το υπόβαθρο γι' αυτό. Βέβαια έχει αρκετά προβλήματα να αντιμετωπίσει όπως το οικιστικό, ελλείψεις στην υποδομή του δρόμου (κακή ποιότητα μεταφορών και οδικών δικτύων). Δεν λείπουν όμως και από την Τριχωνίδα κάποια αρχαία και μεταγενέστερα μνημεία που προβάλλουν έμμεσα το πολιτιστικό παρελθόν της.

Αγρίνιο : είναι η πρωτεύουσα της επαρχίας Τριχωνίδας και αυτό προφανώς δεν είναι τυχαίο. Βρίσκεται στην κορυφή του "μεγάλου αιτωλικού πεδίου". Χτίσθηκε κατά τη μυθολογία από τον Αγρίο και βρισκόταν 3 χιλ. δυτικά της σημερινής πόλης. Οι ανασκαφές το 1927-28 έφεραν στο φως τον περίβολο των τειχών του, την αγορά και τις οικοδομές του. Η πόλη είχε μια μακρά και περιπετειώδη ιστορία. Ηρθε σε σύγκρουση με τους Ακαρνάνες και αποτέλεσε - λόγω της οικονομικής της ευρωστίας - " το μήλον της έριδος " ανάμεσα στο γειτονικό φύλο και τους Αιτωλούς. Τέλος είχε την κοινή μοίρα όλων των Ελληνικών πόλεων : τον 2ο π.χ. αι. υποτάχθηκε στους Ρωμαίους. Στο Μεσαίωνα - και στη θέση της σημερινής πόλης - εμφανίζεται το Βραχώρι(ον). Είναι το μεταγενέστερα λαμπρό αρματωλικό του όνομα. " Κι αν άλλο πήρες όνομα, θαμμένο στα βιβλία, μ' αρέσει τ' αρματωλικό όνομα σου" (Κωστής Παλαμάς). ....

Εχει Αρχαιολογικό Μουσείο, όπου ο επισκέπτης μπορεί να θαυμάσει ευρήματα από όλο τον Αιτωλοακαρνανικό χώρο : Νεολιθικά - μυκηναϊκά - γεωμετρικά - κλασσικά - Ελληνικά - Ρωμαϊκά. Το μουσείο και η συνεχόμενη " Παπαστράτειος Βιβλιοθήκη - Γλυποθήκη " αποτελούν λαμπρό κέντρο μελέτης και παιδείας. Αλλά στο Αγρίνιο υπάρχει και το Λαογραφικό Μουσείο, πλούτισμένο με συλλογές λαογραφικού υλικού από όλη την Αιτωλ/νία. Το Παπαστράτειο Δημοτικό περίπτερο είναι, τέλος, θαυμάσιος χώρος αναψυχής.

Με κέντρο το Αγρίνιο μπορεί ο επισκέπτης να επιχειρήσει ημερήσιες εκδρομές στο βουνό ή τη θάλασσα. Μπορεί να κάνει το γύρο της Τριχωνίδας να σταθεί στη θέση " Ντουργή", όπου προβλέπεται διαμόρφωση για θαλάσσια σπορ, ή να θαυμάσει το υπέροχο και μοναδικό ηλιοβασίλεμα από το οροπέδιο του Θέρμου.

Τριχωνίδα : μια από τις ωραιότερες και μαγευτικές διαδρομές είναι ο γύρος της Τριχωνίδας. Στο στεφάνι της μαγευτικής λίμνης αναπτύχθηκαν στην αρχαιότητα πάμπολλοι οικισμοί που μαρτυρούν το υψηλό οικονομικό και πολιτιστικό επίπεδο του τόπου.

- Δεκαπέντε χιλιόμετρα ανατολικά του Αγρινίου ευρίσκεται το σημερινό χωριό Παραβόλα. Σε λόφο που δεσπόζει της περιοχής διαγράφονται τα τείχη του αρχαίου Βουκατίου με τους ωραίους κυκλικούς και τετράγωνους πύργους. Στην κορυφή του λόφου σώζεται η παλαιοχριστιανική Βασιλική - τρίκλιτη αρχικά, μονόκλιτη σήμερα - ένα από τα σημαντικά μνημεία της περιοχής.

- Πλησιάζοντας προς το Θέρμο συναντούμε την ειδυλλιακή Μυρτιά (πρ. Γουρίτσα), με το φιδοσερνάμενο δρόμο της και τον χρυσό

κάμπο των εσπερίδων. Οποιοσ σταθεί στον εξώστη της Παναγίτσας του Βράχου (15ος αι.) πάνω από το λεμονοδάσος, μένει εκστατικός μπροστά στην συμφωνία των οραμάτων και των ακροαμάτων της ευδαίμονος αυτής γης.

- Μονή Μυρτιάς : Σπουδαίο κόσμημα της Μυρτιάς είναι το παλαιό μοναστήρι της. Χτισμένο στον 12ο αι. - καθώς μαρτυρεί το παλαιότερο στρώμα των τοιχογραφιών - είχε την εύνοια να αγιογραφηθεί στα 1491 από τον σπουδαίο αγιογράφο Ξένο Διγενή " Εκ Μορέως". Το έργο του έχει μεγάλη σημασία για την ιστορία της τέχνης. Στοιχεία της Παράδοσης, αλλά και των νέων τότε καλλιτεχνικών ροπών συνάπτονται σ' αυτό - για να δώσουν έτσι ένα ακμαίο δείγμα ερρησκευτικής ζωγραφικής λίγο μετά την Αλλωση. Στα 1539 ικανοί ζωγράφοι της Κρητικής Σχολής τοιχογραφούν το νέο καθεολικό του.

Μνημεία του Δεσποτάτου

Το τελευταίο χωριό πριν από το θέρμο είναι η Μάκιστα (σημ. Αγία Σοφία) προσελκύει το ενδιαφέρον του ταξιδιώτη τόσο για τα ευρήματα της αρχαιολογικής έρευνας, όσο και τα μνημεία της χριστιανικής λατρείας. Στο άκρο του χωριού υψώνεται το μνημειακό τρίπτυχο : Αγία Σοφία - Άγιος Νικόλαος - Ταξιάρχες. Ο Άγιος Νικόλαος και ο συνεχόμενος των Ταξιαρχών χτίστηκαν με τα υλικά του άλλοτε ιερού της Ηγεμόνης Αρτέμιδος, όπως μαρτυρεί εντοιχισμένη επιγραφή. Εξ άλλου η Αγ.Σοφία - τριάντα μόλις μέτρα βορειότερα είναι ένα έξοχο κτίσμα με θαυμάσιες αναλογίες. Η ανέγερση της αποδίδεται στην δραστήρια και νουνεχή Βασίλισσα Άννα Παλαιολογίνα την Καντακουζινή (1296-1318).

- Θέρμος : (30 χ. από το Αγρίνιο). Η ανάβαση στο οροπέδιο του

Θέρμου είναι μια σπάνια εμπειρία. Ο θέρμος στην αρχαιότητα ήταν το ερησκευτικό και πολιτικό κέντρο της Αιτωλικής Συμπολιτείας. Σήμερα υπάρχει ο εκτεταμένος αρχαιολογικός του χώρος, όπου διακρίνονται τα ελλειψοειδή προϊστορικά του κτίσματα, οι ναοί του Θερμίου Απόλλωνος, του Λυσίου Απόλλωνος και της Αρτέμιδος, το Βουλευτήριο, η μακρά στοά και πλήθος από βάθρα αγαλμάτων. Τα αγάλματα κατέστρεψε ή συναποκόμισε ο βασιλιάς της Μακεδονίας Φίλιππος Ε κατά τη γνωστή του επιδρομή (218 π.χ.) Στον αρχαιολογικό χώρο υπάρχει το Μουσείο με πολύ σημαντικά, επιγραφικά κ.α. ευρήματα.

- Μεγάδεντρο - Κοσμάς ο Αιτωλός : Δύο χιλιόμετρα βόρεια του Θέρμου συναντά κανείς το χωριό Μεγάδεντρο, γενέτειρα Κοσμά του Αιτωλού (1714 - 1779) και Ευγένιου Αιτωλού " του Μεγαλοιδρυτού" (1590 - 1682), μεγάλων μορφών και αγίων της Εκκλησίας. Για τη μελέτη των ιστορικών τεκμηρίων Κοσμά του Αιτωλού και Ευγένιου Αιτωλού λειτουργεί σήμερα στο Μεγαδέντρο " Κέντρο Ιστορικών και Λαογραφικών Μελετών".

Ακολουθώντας την πορεία επιστροφής του Φιλίππου Ε συναντούμε στη νότια πλευρά της Τριχωνίδας αρχαίους οικισμούς: Το Πάμφιον, το Φύταιον, τη Μετάπα, το Τριχώνιον, τις Ακρες.

Επαρχία Ναυπακτίας

Στα αρχαία χρόνια η Ναύπακτος και η περιοχή γύρω από αυτήν αποτελούσε συχνά το επίκεντρο του ενδιαφέροντος για κάθε επίδοξο κατακτητή. Πολλά είναι τα ευρήματα που αποδεικνύουν το πέρασμα διάφορων λαών από κάθε εποχή της μακράς ιστορίας της. Δυστυχώς όμως, εξαιτίας των σεισμών που κατά καιρούς επληξάν την πόλη καθώς και κάποιες παράνομες ανασκαφές, τα διάφορα κτίρια και λοιπά αντικείμενα που έχουν ανακαλυφθεί, έχουν υποστεί μεγάλες φθορές. Τα μνημεία είναι πολλά διασπαρμένα σ' όλη την περιοχή με κορυφαίο το κάστρο της Ναυπάκτου.

Ναύπακτος : Η πόλη της Ναυπάκτου στεφανώνεται από το αρχαίο κάστρο της. Είναι το μοναδικό κάστρο της Ευρώπης με 5 αμυντικές ζώνες από το λιμάνι ως την κορυφή του λόφου την Ακρόπολη. Οχυρώθηκε αρχικά από τους Πελασγούς μ' ένα τείχος τεράστιων ογκόλιθων στην κορυφή του λόφου. Αργότερα Δωριείς, Ρωμαίοι, Βυζαντινοί, Ενετοί και Τούρκοι πρόσθεσαν κι αυτοί κάποια οχυρωματικά έργα. Χαρακτηριστικό κάθε διαζώματος είναι μία πύλη που πάνω της υπάρχει μία ξεθερμίστρα έτοιμη να λούσει με καυτό νερό κάθε πράτολμο πολιορκητή. Τα πέντε διαζώματα ξεκινούν από το λιμάνι και φτάνουν ως την κορυφή. Στο πρώτο διάζωμα, αυτό του λιμανιού υπάρχουν δύο πυργίσκοι. Στον ανατολικό πυργίσκο υπάρχει ναυτικός φάρος και μια μαρμαρόπλακα της ναυμαχίας του 1571 ενώ στο δυτικό ο αδριάντας του Γιώργου Ανεμογιάννη. Στο δεύτερο διάζωμα βλέπουμε διάφορα γραφικά καλντερίμια με παραδοσιακά σπίτια. Στο τρίτο υπάρχουν ερειπωμένες δεξαμενές

νερού και αποθήκες εφοδίων. Στο τέταρτο διάζωμα βλέπουμε τα απομεινάρια από αποθήκες πυρομαχικών και υπόγειες δεξαμενές καθώς και το βυζαντινό παρεκλήσι του Αη - Γιά. Το τελευταίο διάζωμα αποτελείται από δύο μέρη μια δεξαμενή νερού και μία πλατεία οχυρωμένη με ψηλά τείχη που οι τούρκοι αποκαλούσαν "Ιτς Καλέ".

Εκτός από το κάστρο της Ναυπάκτου βλέπουμε και άλλα μνημεία αρχαιολογικού ενδιαφέροντος όπως :

- κάστρο της Αρχαίας Μολύκρειας στη θέση ελληνικό στη Βελβίνα όπου βρισκόταν μια αποικία Κορινθίων με υπολείμματα κτισμάτων και τάφων.

- κάστρο της Μαμάκω βορειοδυτικά της Ναυπάκτου όπου απομένουν ερείπια της οχύρωσης.

- κάστρο του Αντιρρίου μια παλιά αποικία των Κορινθίων. Οι Τούρκοι ονόμασαν το στενό Μικρά Δαρδανέλια και ανήγειραν από ένα κάστρο σε κάθε λιμάνι. Το Κάστρο της Ρούμελης ή Καστέλι πιθανόν να έχει κτισθεί στα θεμέλια αρχαίου φρουρίου.

- Ασκληπιείο της Ναυπάκτου κοντά στο χείμαρρο Κεφαλόβρυσης. Διάφορες επιγραφές με θέμα την απελευθέρωση των δούλων έχουν βρεθεί από πρόχειρα σκαψίματα των κατοίκων. Θεωρείται κλάδος του πιο διάσημου ιερού της Επιδαύρου. Εκεί κοντά υπάρχει μια σπηλιά που πιστεύεται πως ήταν αφιερωμένη στην Αφροδίτη.

- Ασκληπιείο εν Κρουνοίς του Βουτού στη Λογγά. Βρίσκεται βόρεια του χωριού Σκάλα. Δυστυχώς όμως σώζονται σήμερα μόνο δύο κομμάτια τοίχου, στήλες και πλάκες (από ατομικές ανασκαφές) καθώς και κάποια ερείπια της πόλης του Βουτού και μία επιγραφή με ονόματα των κατοίκων της.

- Αρχαιολογική συλλογή στο Τούρκικο Τζαμί της πόλης όπου πρόκειται για αποθήκη για φύλλαξη ευρημάτων από διάφορα σημεία της επαρχίας.

Κίονες, ψηφιδωτά δάπεδα, πήλινα αντικείμενα υπάρχουν στο χώρο και υπάρχει μια πληροφορία για υπόγεια αίθουσα που πιθανολογείται να ανήκει σε ναό του Ποσειδώνα.

- μουσείο Φαρμάκη, πρόκειται για μία έκθεση με αναμνηστικά, όπλα και χειρόγραφα του απελευθερωτικού αγώνα.

- πύργος Μπότσαρη, πρόκειται για ένα επιβλητικό, παραδοσιακό κτίριο χωρισμένο σε δύο μέρη από ένα γραφικό δρομάκι. Χρησίμευε το 13ο αιώνα σαν διοικητήριο και στα δωμάτια του επάνω ορόφου που κτίστηκε αργότερα υπάρχουν αυθεντικά έπιπλα της εποχής του Μπότσαρη καθώς και περίτεχνος διάκοσμος σε παράθυρα και οροφές.

- οικία Τζαβέλλα, πρόκειται για την διώροφη κατοικία του θρυλικού αγωνιστή που όμως σήμερα πια εντελώς κατεστραμμένη δεν αποτελεί επισκέψιμο αξιοθέατο.

- Παπακαραλάμπειος Βιβλιοθήκη, μια μεγάλη βιβλιοθήκη με πλούσιο υλικό που στεγάζεται σε ένα διώροφο νεοκλασσικό κτίριο δωρεά του μετανάστη Δ. Παπακαραλάμπος. Στο δεύτερο όροφο του κτιρίου στεγάζεται η συλλογή του Γιάννη Βλαχογιάννη ιστορικού και λογοτέχνη από βιβλία, κάρτες και σπάνια, περίτεχνα κοχύλια.

- Αγιοι Πατέρες Βαράσοβα, πρόκειται για μια σειρά σπηλαίων όπου βρίσκεται το ασκηταριό των Αγίων Πατέρων. Εκεί υπάρχουν κάποιες παραστάσεις με μεγάλο εικονογραφικό ενδιαφέρον όπως : η μεταμόρφωση του Χριστού, η πεντηκοστή και ένα κεφάλι αγίου σε υπερφυσικό μέγεθος (Απόστολος Πέτρος).

- Παναξιώτισσα Γαβρολίμνης, είναι ένας ναός αφιερωμένος στην Κοίμηση της Θεοτόκου με ενδιαφέρουσα αρχιτεκτονική και περίτεχνο διάκοσμο στον τρούλλο.
- Μονή Σωτήρω Χρυσόβου με ενδιαφέρουσα εικονογράφηση τεσσάρων χρονικών περιόδων από τον 13ο ως τον 17ο αιώνα.
- Μοναστήρι Αγίου Ιωάννη Βομβοκούς πρόκειται για ένα μοναστήρι βορειανατολικά της Ναυπάκτου που εμφανίζει αρχιτεκτονικό, γλυπτικό και ζωγραφικό ενδιαφέρον.
- Μοναστήρι Παναγίας Αμπελακιώτισσας όπου σώζεται το χέρι του Αγίου Πολύκαρπου και πολλές αξιόλογες παραστάσεις.
- Μοναστήρι Παναγίας Καβαδιώτισσας κοντά στη Χάμορη με την εικόνα της Παναγίας βυζαντινής τεχνοτροπίας σε εντυπωσιακό ξυλόγλυπτο τέμπλο.
- Ιερή Μονή Μεταμόρφωσης του Σωτήρος ένα σύγχρονο αξιόλογο μοναστήρι όπου φιλοξενεί διάφορα επιστημονικά συνέδρια και συμμετέχει ενεργά στην κοινωνική ζωή του τόπου προσφέροντας τη βοήθεια του ιδιαίτερα στη νεολαία.

Επαρχία Βονίτσης και Ξηρομέρου

Η επαρχία Βονίτσης και Ξηρομέρου διακρίνεται για το μεγάλο μήκος των ακτών της με αρκετά παραθαλάσσια θέρετρα που τη θερμή περίοδο παρουσιάζουν αξιόλογη τουριστική κίνηση. Το οδικό δίκτυο Αιτωλικό - Αστακός - Μύτικας - Πάλαιρος - Βόνιτσα αποτελεί μια πολύ όμορφη διαδρομή που όμως έχει συνήθως σαν προορισμό τη Λευκάδα. Τα αξιοθέατα της δεν φαίνεται να έχουν την πρωταρχική σημασία καθώς οι μαγευτικές της παραλίες συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο ενδιαφέρον. Για να δούμε τα αξιοθέατα της θα ξεκινήσουμε από την ίδια την πόλη της Βόνιτσας.

Βόνιτσα : "Η γραφική κωμόπολη της Βόνιτσας είναι ένας από τους αρχαιότερους του Αιτωλ/νικού χώρου. Είναι γνωστή από τις περιπέτειες της κατά τη μακραίωνη διαδρομή της, μήλο της έριδας για Φράγκους, Βενετσάνους και Τούρκους. Το καλοδιατηρημένο, ισχυρό κάστρο επιστέφει τον οικισμό ωσάν να θέλει να τον προστατέψει. Η Βόνιτσα συγκεντρώνει πολλούς παραθεριστές γιατί εξασφαλίζει όλες τις ανέσεις. Στην περιοχή υπάρχουν πολλές αρχαιότητες, κυρίως βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία."

Το κάστρο της Βόνιτσας : έχει σχήμα ωσειδές και βρίσκεται πάνω σε ένα ύψωμα που ονομάζεται ΚΑΡΛΕΛΙ από τους Τούρκους μια και αποτελούσε κτήμα του Κάρολου Τάκκο. Ανήκει κυρίως στην περίοδο της Βενετοκρατίας. Απομένουν διάφορα κτίσματα, τείχη, οχυρά, προμαχώνες που ισχυροποιούν την αμυντική τους ικανότητα. Κάποια δωμάτια, ένα μεγάλο κτίριο που κάποτε χρησίμευε προφανώς σαν διοικητήριο, ένα κτίριο

κυκλικού σχήματος που σήμερα είναι εκκλησία αφιερωμένη στην Αγία Σοφία, αποθήκες, δεξαμενές νερού, μια λιθόστρωτη κλιμακωτή οδός. Στην κορυφή του υψώματος υπάρχει ένα μικρό οχυρό με χαμηλά τείχη, το οποίο αποτελούσε την ακρόπολη του. Στον κάμπο κάτω διακρίνεται ένα μικρό, επιβλητικό οχυρό ακοίμητος φρουρός του λιμανιού κατά την ακμή της Βόνιτσας. Πρόκειται για το οχυρό των Ισπανών που στέκεται όρειο άθικτο ακόμα από τους αιώνες.

" Σε κοντινή απόσταση βρίσκονται τα ερείπια του Θύρειου, της πιο σπουδαίας, μετά τη Στράτο, αρχαίας ακαρνανικής πόλης έδρας κατά καιρούς, του Κοινού των Ακαρνάνων.

Υπάρχει εδώ και αρχαιολογικό μουσείο, το μοναδικό της Ακαρνανίας.

Οινιάδες : Πέντε περίπου χλμ. δυτικά της Κατοχής, στο νοτιότερο άκρο της Ακαρνανίας, βρίσκονται τα ερείπια της σπουδαίας και πλούσιας αρχαίας ακαρνανικής πόλης των Οινιάδων. Τμήματα των τειχών, μισογκρεμισμένοι πύργοι, ο περίφημος " Κόκκινος Πύργος" σχεδόν ανέπαφος, η θαυμαστή λοξή πύλη του λιμανιού, τα νεώτερα είναι οι μάρτυρες της ακμής και του πλούτου αυτής της πόλης. Μα το πιο εντυπωσιακό κατάλοιπο είναι το θέατρο, μοναδικό στον ακαρνανικό χώρο. Σώζονται σε αρκετά καλή κατάσταση, τόσο που συχνά γίνεται κέντρο πολιτιστικών εκδηλώσεων. Οχι μακριά απ'τους Οινιάδες, στις εκβολές του Αχελώου, με την οργιαστική βλάστηση, βρίσκεται ένας απ' τους σπουδαιότερους βιότοπους της Ελλάδας.

Αστακός : ο Αστακός είναι η γραφική παραθαλάσσια πόλη, χαρακτηρισμένος ως παραδοσιακός οικισμός. Κόσμημα της πόλης τα

νεοκλασσικά της καλοδιατηρημένα και μοναδικά στο χώρο της Δ.Στερεάς, απομεινάρια μιας εποχής μεγάλης ακμής. Υπάρχουν εδώ ξενοδοχεία διαφόρων κατηγοριών, ακόμα και πολυτελείας, καθώς και ενοικιαζόμενα δωμάτια και σπίτια για την καλοκαιρινή περίοδο. Πολύ κοντά στην πόλη βρίσκονται τα τείχη της αρχαίας Αστάκου και ο ναός του Διός Καραού, τα τείχη της Βυζαντινής Δραγαμέστης, η "Σπηλιά του Κύκλωπα" και η μονή του Προφήτ'Ηλία, στρατηγείο του Καραϊσκάκη στα 1825.

Ενδιαφέρουσες οι θαλάσσιες εκδρομές στους όρμους του Αγ. Παντελεήμονα και Πλατυγιάλι και πολλοί ψαρότοποι. Υπάρχει καθημερινή συγκοινωνία με φέρρυ-μπωτ, με Ιθάκη και Κεφαλονιά. Μύτικας : Ο νέος παραλιακός δρόμος, με σύγχρονες προδιαγραφές, περιμετρικός της Ακαρνανίας, μας οδηγεί από τον Αστακό στο Μύτικα, χαρακτηρισμένον κι αυτόν ως παραδοσιακό οικισμό. Ο Μύτικας είναι από τα πιο γνωστά θέρετρα, με πολύ δροσερό καλοκαίρι, πολλές αμμουδιές, καλά ξενοδοχεία. Υπάρχουν εδώ και πολύ ενδιαφέρουσες αρχαιότητες. Κοντά στο χωριό η εντυπωσιακή παλαιοχριστιανική της Αγίας Σοφίας, πίσω πέρα στο μυχό του κόλπου, στο Βούλκο, το σπουδαίο ηρώο ρωμαϊκής εποχής και οι θερμές όπου κι ο Κικέρων έκανε τα ιαματικά του λουτρά. Κάπου εδώ ήταν τα νεώρεια της αρχαίας Αλυζίας και το τέμενος του Απόλλωνα με το ιερό του Ηρακλέους και τα γλυπτά του Λυσίππου.

Στην απότομη πλαγιά, μέσα σε σπήλαιο, ο ναύσκος της Αγ. Ελεούσας με τοιχογραφίες του ΙΒ αιώνα. Στην γειτονική Καντήλα τα τείχη της αρχαίας Αλυζίας και στις Γλώσσες, πάνω σε απόγκρεμο ύψωμα, το ερυθρικό βυζαντινό κάστρο της

Βαρνάτσας (Βάρνακα).

Πάλαιρος : Στον ίδιο παραλιακό δρόμο, βρίσκεται το όμορφο κεφαλοχώρι Πάλαιρος, η μεσαιωνική Ζαβέρδα, με δροσερό ξηρό κλίμα κι ονομαστό κρασί. Τα τείχη της αρχαίας Παλαίρου διατηρούνται σ' αρκετά καλή κατάσταση, έξοχο δείγμα της ακαρνανικής τειχοδομίας.

Σχετικά κοντά βρίσκονται το καστέλλι της Πλαγιάς κι ο πύργος των Γριβαιων."³

1,3 Νομος Αιτωλοακαρνανίας. Παπατρέχας Γεράσιμος-Τριανταφυλλίδης Κώστας, σελίδες 11-12.

2. Τουριστικά αξιοθέατα Βόνιτσας. Σπουδάστριες Μ.Γράψα - Δ.Μαλίζογλου. σελίδες 5-22.

Επαρχία Βάλτου

Η επαρχία Βάλτου είναι μια κυρίως ορεινή περιοχή όπου οι κάτοικοι ασχολούνται με αγροτικές και κτηνοτροφικές εργασίες. Οι πιο γνωστές περιοχές της είναι η πρωτεύουσα της Αμφιλοχία, η αρχαία πόλη Στράτος και το Μενίδι.

Αμφιλοχία : " Τούτη την όμορφη πόλη μπορούμε να την ονομάσουμε " Νύμφη του Αμβρακικού". Τα σπίτια της ανεβασμένα σε δύο αντικρουστές πλαγιές, αμφιθεατρικά, δίνουν το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό. Το καλοκαίρι είναι πολύ δροσερό χάρη στο θαλασινό αέρα.

Πάνω από την πόλη μέσα στο πευκοδάσος βρίσκονται τα τείχη της αρχαίας Λιμναίας. Εξάλλου στο δρόμο προς την Αρτα, το Αμφιλοχικόν Αργος.

Υπάρχουν πολλοί τόποι, για εκδρομές και το άλλο γνωστό θέρετρο, το ΜΕΝΙΔΙ με τις θαυμάσιες αμμουδιές δεν είναι μακριά.

Στράτος : Λίγα χιλιόμετρα δυτικά του Αγρινίου κι αμέσως μετά τη μεγάλη γέφυρα του Αχελώου, αντικρύζομε τα τείχη της αρχαίας Στράτου, της πιο ισχυρής πολιτείας του Κοινού των Ακαρνάνων κι αργότερα μέλους της Αιτωλικής Συμπολιτείας. Δείγμα της μεγάλης ακμής της πόλης είναι τα ερείπια του περίλαμπρου ναού, του αφιερωμένου στο Στράτιο Δία. Οι Αιτωλοακαρνάνες, όχι αδικαιολόγητα, τον αποκαλούν "Παρθενώνα της Δυτ. Στερεάς".

Σε κοντινή απόσταση βρίσκεται ένα μεγάλο τεχνικό έργο, επίτευγμα της σύγχρονης ελληνικής δραστηριότητας είναι το φράγμα και το υδροηλεκτρικό εργοστάσιο του Καστρακίου.

Το θέαμα της λίμνης είναι υπέροχο. Δίπλα ακριβώς από τα τείχη στήνεται τώρα το τρίτο μεγάλο φράγμα, το τρίτο μεγάλο δώρο του Αχελώου, του μεγάλου ποταμού που θεοποιήθηκε στην αρχαιότητα."¹

Στην επαρχία Βάλτου υπάρχει ένα από τα λίγα κάμπινγκ του νομού στην περιοχή Κατάφουρκο Αμφιλοχίας - Ακτή Στρατή και ανήκει στην κατηγορία Γ.

---

1. Νομός Αιτωλοακαρνανίας. Παπατρέχας Γεράσιμος - Τριανταφυλλίδης Κώστας. Σελ. 12-13.

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ο Σ

Συνοψίζοντας την παρουσίαση των αξιοθεάτων του νομού θα ήθελα να κάνω την εξής παρατήρηση. Σε όλες τις περιοχές και ιδιαίτερα στα μνημεία που βρίσκονται στις πιο δύσβατες από αυτές παρουσιάζεται μια εικόνα αδιαφορίας και εγκατάλειψης. Οι περισσότερες προσπάθειες αναστήλωσης και διατήρησης οφείλονται στην ιδιωτική πρωτοβουλία. Είναι απαραίτητο να γίνει μελέτη, προγραμματισμός και οργάνωση ώστε να γίνουν ανασκαφές στους αρχαιολογικούς χώρους οι οποίοι πρέπει να περιφραχθούν ώστε να μην βρίσκονται στη διάθεση του κάθε άσχετου ιδιώτη ή και αρχαιοκάπηλου και να αποφευχθούν οι ζημιές και οι κλοπές. Πρέπει επιτέλους η Αιτωλοακαρνανία να αποκτήσει το δικό της Αρχαιολογικό μουσείο όπου στεγαζόμενο σε ένα αναπαλαιωμένο και κατάλληλα διαμορφωμένο παραδοσιακό κτίριο θα αποτελεί πόλο έλξης για χιλιάδες επισκέπτες. Επείγει η αναστύλωση, συντήρηση και διάσωση των αρχαίων, βυζαντινών και μεταβυζαντινών μνημείων της περιοχής, μελέτη της ιστορίας τους και προβολή τους στον Ελλαδικό και διεθνή χώρο.

Στις προηγούμενες σελίδες παρουσιάστηκε μια εικόνα του νομού κατά επαρχία από όπου παίρνουμε μια ιδέα για τα μνημεία, αξιοθέατα και τις φυσικές ομορφιές του τόπου. Πιστεύω πως η προώθηση του IMAGE του νομού θα πρέπει να γίνει κατά ένα μεγάλο μέρος με την ανάπτυξη ενός οργανωμένου τουρισμού αλλά και μιας ισόρροπης κοινωνικής και πολιτιστικής προσαρμογής του πληθυσμού.

θα ήθελα ακόμη, πέρα από την ανάπτυξη του τουρισμού να θέσω κάποιες γενικότερες προτάσεις - ιδέες που μερικές συνδέονται με τον τουρισμό και άλλες κυρίως με τον ανθρωπινό παράγοντα.

- Σε κάθε χωριό, ορεινό και μη που θα προαχθεί ο οικοτουρισμός να οριστεί κάποιος κοινωνιολόγος - ψυχολόγος ώστε να βοηθήσει τους κατοίκους να προσαρμοστούν χωρίς να φεαρούν οι αξίες τους από τα ήθη των ξένων είτε αυτοί είναι αλλοδαποί είτε έλληνες γιατί μην ξεχνάμε πως η κλειστή κοινωνία του χωριού διαφέρει πολύ σε νοοτροπία από αυτή του αστικού κέντρου. Απαραίτητος είναι επίσης κάποιος σύμβουλος Δημοσίων Σχέσεων που θα καθορίσει στους κατοίκους έναν τρόπο αντιμετώπισης των ξένων.

- Πρέπει να δημιουργηθεί ένα ειδικό εσωτερικό ταχυδρομείο για τα μέλη του οικοτουρισμού αλλά και των άλλων μορφών τουρισμού όπου θα μεταφέρονται οι πρόσφατοι εγκύκλιοι, νόμοι και κάθε είδους εξέλιξη στον τομέα αυτό που μέλλεται να αυξήσει κατά πολύ το εισόδημα τους.

- Εδώ θα έπρεπε να δραστηριοποιηθεί ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού ώστε να προωθήσει τον τόπο αυτό που άλλωστε ανήκει στις προβληματικές περιοχές της χώρας. Πρέπει να δημιουργήσει κατά περιοχές γραφεία όπου οι κάτοικοι θα μπορούν να ενημερώνονται, να ακολουθούν τις οδηγίες των υπευθύνων. Αλλωστε πρέπει να υπάρχει κάποιος που θα ελέγχει τα ήδη υπάρχοντα τουριστικά καταλύματα αλλά και αυτά που θα δημιουργηθούν ώστε να μην εμφανίζονται φαινόμενα π.χ. : ενοικιαζόμενων δωματίων που δεν είναι δηλωμένα στον ΕΟΤ και

δύνανται να παρέχουν αυθαίρετα υπηρεσίες χαμηλού επιπέδου.

- Να προσκαλούν αντιπρόσωποι ελληνικών και ξένων τουριστικών πρακτορείων με δωρεάν παραμονή, ξενάγηση και ψυχαγωγία.

Αλλωστε μην ξεχνάμε πως αυτό που λείπει από το νομό είναι ο οργανωμένος τουρισμός δηλαδή η συνεργασία με πρακτορεία όπου θα στέλνουν γκρούπ επισκεπτών με σκοπό να κάνουν τις διακοπές τους σχεδόν ολοκληρωτικά εδώ και όχι απλά για λίγες ώρες ή μια νύχτα στο πέρασμα τους για τη Λευκάδα, τους Δελφούς ή την Πάτρα. Μπορούν να γίνουν κάποιες εκδηλώσεις όπου για παράδειγμα θα δίδεται αναμνηστικό δώρο : μια μικρογραφία κανονιού για το Μεσολόγγι, κάστρου για τη Βόνιτσα και τη Ναύπακτο και εκκλησία για το Αγρίνιο. Η προσέγγιση των ανθρώπων αυτών είναι σημαντική αφού οι υπάλληλοι των τουριστικών πρακτορείων είναι αυτοί που θα επηρεάσουν τους τουρίστες για την επιλογή του τόπου των διακοπών τους. Αυτοί θα δημιουργήσουν στον πελάτη τους την εικόνα του νομού σαν ένα χώρο ευδόκιμο για ποιοτικές διακοπές.

- Είναι απαραίτητη η λειτουργία του πολιτικού αεροδρομίου στο Αγρίνιο. Θα διευκολυνθούν οι επικοινωνίες και μεταφορές ιδιαίτερα σε θέματα οικονομικά, κοινωνικά ακόμα και έκτακτα περιστατικά υγείας και θα μπορούμε να έχουμε απευθείας πτήσεις από και προς το εξωτερικό.

- Παράλληλα με το αεροδρόμιο στον τομέα των μεταφορών απαραίτητη είναι η βελτίωση του οδικού δικτύου σε ποιότητα και ποσότητα γιατί πως είναι δυνατόν να ζητάμε π.χ. την ανάπτυξη της

ορεινής Ναυπακτίας ή του ορεινού Βάλτου όταν δεν υπάρχει η υποδομή του δρόμου. Επίσης πρέπει να δοθεί λύση στο κυκλοφοριακό πρόβλημα της Ναυπάκτου και ιδιαίτερα του Αγρινίου ενώ είναι σημαντική και η κατασκευή μαρίνας στη Βόνιτσα, το Μύτικα και διαπλάτυνση στο λιμάνι του Αστακού ώστε να διευκολύνεται η εξυπηρέτηση ελαφρών ιστιοπλοϊκών σκαφών αναψυχής.

- Πρέπει να δημιουργηθούν μέσα και έξω από τις πόλεις χώροι πολλαπλών χρήσεων όπου θα δοθεί έμφαση στις πολιτιστικές εκδηλώσεις με θέμα την ανάδειξη της πολιτιστικής και αρχαιολογικής κληρονομιάς. Πρέπει ο κάτοικος της Αιτωλ/νίας να συνειδητοποιήσει πως έχει ευθύνη στη διατήρηση της ιστορίας και του πολιτισμού του.

- Πρέπει να δημιουργηθούν παιδικές κατασκηνώσεις. Ο ρόλος της κατασκήνωσης είναι πολλαπλός. Οποσδήποτε εδώ τα παιδιά δεν έχουν ανάγκη να ξεφύγουν από το καυσαέριο. Η κατασκήνωση όμως θα λειτουργήσει σαν ένας τρόπος γνωριμίας - επαφής παιδιών από χωριά και πόλεις του νομού μεταξύ τους και με τη φύση. Θα δοθεί έμφαση στον αθλητισμό και κυρίως στον ναυταθλητισμό που προσφέρεται απλόχερα από το μεγάλο μήκος των ακτών του νομού. Τα παιδιά μεταξύ τους θα δημιουργήσουν μια ζεστή σχέση ώστε να πάψουν αυτές οι αντιπάθειες και οι διακρίσεις που παρατηρούνται ανάμεσα σε ανθρώπους που κατοικούν μόλις λίγα χιλιόμετρα ο ένας από τον άλλο όπως για παράδειγμα ο έντονος με αρνητική διάθεση ανταγωνισμός ανάμεσα στο Μεσολόγγι και το Αγρίνιο. Μέσα από την κατασκήνωση αλλά και το σχολείο γενικότερα μπορούν να

γίνονται κάποιες εκπαιδευτικές εκστρατείες όπως είναι α) για τη μείωση των τροχαίων ατυχημάτων μέσα από τη διδασκαλία του κώδικα οδικής κυκλοφορίας β) προστασία του περιβάλλοντος με εκστρατείες π.χ. καθαρισμού μιας ακτής, ενός άλσους, προσθήκη πράσινου μέσα στην πόλη, επιλογή περιοχών για δενδροφύτευση γ) καλλιέργεια του νεανικού αθλητισμού και του συναγωνισμού μέσα από ευγενική άμιλλα.

- Εμφαση στη συμμετοχή των γυναικών στο χώρο της εργασίας και της ψυχαγωγίας και ενίσχυση μέσω του αγροτουρισμού του δικαιώματός τους να έχουν το ατομικό τους εισόδημα.

- Η θεσμοθέτηση ενός ετήσιου διαγωνισμού φωτογραφίας με θέμα τις ομορφιές του τόπου.

- Εξάλειψη των αιτιών που προκαλούν προβλήματα όπως η ρύπανση, τα έλη και οι πυρκαγιές.

- Ο πιο άμεσος τρόπος πρόωσης της εικόνας του νομού είναι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Θα πρότεινα τη δημιουργία ενός ντοκυμανταίρ μεγάλου μήκους με θέμα το νομό και τα αξιοθέατά του. Πιο ενδιαφέρον ακόμα πιστεύω πως θα ήταν για παράδειγμα η κινηματογραφική μεταφορά της " Συλλογής Λαογραφικού Υλικού από το Μεσολόγγι" μία πολύ αξιόλογη εργασία της Φρόσως Κλαμπανιστή αποσπάσματα της οποίας αναφέρονται σε προηγούμενο κεφάλαιο. Μέσα σε αυτήν αναφέρεται ο τρόπος ζωής, οι κατοικίες, οι συνήθειες, η εργασία και τα έθιμα καθώς και ποιήματα του Μεσολογγίου από την παράδοση. Κάτι ανάλογο θα μπορούσε να γίνει για όλες τις επαρχίες του νομού ξεχωριστά ή συνολικά και να δοθεί για μετάδοση στα τοπικά και διεθνή κανάλια. Είναι μια καλή αρχή για να προωθηθεί η εικόνα του

νομού σαν του τόπου όμορφου και γραφικού με ενδιαφέροντα μέρη και παραδόσεις.

Ο νομός Αιτωλοακαρνανίας παρουσιάζει σήμερα την εικόνα ενός τόπου με άπειρες δυνατότητες που υπολείπεται την τεχνογνωσία να τις αναπτύξει. Η προώθηση του image του έχει μεγάλη σημασία για αυτόν και τους κατοίκους του πρέπει όμως να στηριχθεί στην αναβάθμιση του σ'όλους τους τομείς. Έτσι θα αντιμετωπισθεί ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα του η ερήμωση και η γήρανση του πληθυσμού. Για τη μεγάλη δυσαναλογία μεταξύ του συνόλου του πληθυσμού και του μεγέθους του νομού έχει σημαντική ευθύνη η έλλειψη σύγχρονων θέσεων εργασίας αλλά και αναγνώρισης του τόπου στο γενικότερο χώρο. Η αναγνώριση αυτή μέσα από την προβολή της φυσικής ομορφιάς και της ιστορίας μιας περιοχής που κάποτε υπήρξε λίκνο πολιτισμού θα οριοθετήσει την Αιτωλοακαρνανία έξω από το περιθώριο της ελληνικής επαρχίας.

Β Ι Β Λ Ι Ο Γ Ρ Α Φ Ι Α

1. B.B.C.Dictionary by Harper Collins.
2. The Marketing Dictionary, edited by Norman Hart and John Stapleton. The Marketing Series, Professional Development
3. Penguin Dictionary by Hellenews.
4. Εγκυκλοπαίδεια Δομή, Αθήνα, εκδόσεις Δομή, τόμος 1, σελίδες 261-262.
5. Etolia - Akarnania. Νουός Αιτωλοακαρνανίας, κείμενα Παπατρέκας Γεράσιμος, Τριανταφυλλίδης Κώστας. Εκδοση Νομαρχίας Αιτωλοακαρνανίας σελίδες 4,11,12.
6. Αιτωλοακαρνανία Παρών και Μέλλον, έκδοση Νομαρχίας Αιτωλοακαρνανίας 1988, Μεσολόγγι, σελίδες 41, 55, 60, 59, 76, 76, 116, 134,
7. Συνέδριο Τ.Ε.Δ.Κ. Αιτωλοακαρνανίας 1989 & 1990 -1992, έκδοση νομαρχίας Αιτωλοακαρνανίας, σελίδες 63,64,66,113,117,148.
8. "Συλλογή Λαογραφικού Υλικού από το Μεσολόγγι" της Φρόσω Κλαμπανιστή. Εργασία φοιτήτριας Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών, Β έτος. Σελίδες 15, 16, 113, 135, 199, 156-175.
9. 1ο Αναπτυξιακό Συνέδριο Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας. 1ος Κύκλος Παραγωγής. Πεντετές πρόγραμμα οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης 1988-1992. Σελίδα 13 (Βιβλιοθήκη Οικονομικής Σχολής Αγρινίου).
10. Αρχές Μάρκετινγκ, σημειώσεις Ολυμπία Κουσουρή - Ζορμπά, σελίδες 2,18.
11. Marketing Management, Philip Kotler, έκδοση 6η 1988. Σελίδες 18,71.
12. Principles of Marketing, Philip Kotler - Gary Armstrong, 4η έκδοση 1989. Σελίδες 414-415.
13. Δημόσιες Σχέσεις και Ελληνική Πραγματικότητα, Γιώργος Ν. Σκλαβούνης, Β' έκδοση. Σελίδες 48,11,18,19.
14. Εφημερίδα Μεσολογγίτικα Χρονικά, εκδότης Χ.Κωνσταντίνου 8.10.91 αρ.φύλλου 753, 23.7.91 αρ.φύλλου 746, 27.12.91 αρ.φύλλου 763.
15. Ναύπακτος, οδηγός πληροφόρησης Γιάννη Χαλάτση, Αχαικές Εκδόσεις, Πάτρα 1991, σελίδα 18.
16. Νέος Πρακτικός Οδηγός Δημοσίων Σχέσεων, Βαλή Π. Κουτούπη, Γ' έκδοση 1992. Σελίδα 57.
17. Η χωροθέτηση των ΒΙΠΕ στην Ελλάδα και των μεταποιητικών μονάδων μέσα σ'αυτές. Σ.Μαγγανά - Κακαουνάκη, εκδόσεις Παπαζήση. Σελίδα 23.
18. Περιφερειακή Ανάπτυξη, σημειώσεις Γρηγόριου Θ. Παπανίκου, έκδοση ΤΕΙ Μεσολογγίου 1994. Σελίδες 12,13.
19. Αγροτουρισμός - Υπάρχουσα Κατάσταση και Δυνατότητες ανάπτυξης στην Ελλάδα, εργασία σπουδαστών Κουρνέτα Άννα Μαρία και Διαβολή Ανδρέα. Μεσολόγγι, Μάιος 1994. Σελίδες 11,12,14,37.
20. "Λεπτομέρειες εφαρμογής του προγράμματος αγροτουρισμού - αγροτοβιοτεχνίας στα πλαίσια του ΚΑΝ (ΕΚ) 2328/91." Απόφαση του Υπουργού Γεωργίας, Αθήνα 21.11.94

21. "Τουριστικά Αξιοθέατα Μεσολογγίου ", εργασία σπουδαστών Κυριακή Παυλίδη και Σαρρή Ελευθερία. ΤΕΙ Μεσολογγίου 1994
22. "Τουριστικά Αξιοθέατα επαρχίας Ναυπακτίας, υποδομή και προτάσεις", εργασία σπουδαστών Σακκά Δήμητρα και Παναγιώτα Ζωγράφου, ΤΕΙ Μεσολογγίου 1994.
23. "Τουριστικά αξιοθέατα Βόνιτσας", εργασία σπουδαστών Μ.Γράψα - Δ.Μαλίζογλου, ΤΕΙ Μεσολογγίου 1994. Σελίδες 5-22.
24. Πίνακες 4-1.1, 25-1.1, 4-1.1, 20, 1, 2, 19, 20, 23, 27, 28 από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος, τμήμα Μεσολογγίου.

Β Ι Β Λ Ι Ο Θ Η Κ Ε Σ

1. Τ.Ε.Ι. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
2. ΒΑΛΒΕΙΟΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
3. ΠΑΠΑΧΑΡΑΛΑΜΠΕΙΟΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ
4. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΑΓΡΙΝΙΟΥ
5. Τ.Ε.Ι. ΠΕΙΡΑΙΑ

Πίνακας 4. Πληθυσμός κατά φύλο, ομάδες ηλικιών και οικογενειακή κατάσταση,
 Έθνος Ελλάδος, γεωγραφικά διαμερίσματα κατά αστικές, ημιαστικές και αγροτικές περιοχές, και νομοί
 Απογραφή πληθυσμού της 5ης Απριλίου 1981. Δεγματοληπτική επεξεργασία 10%

Συνέχεια

Ομάδες ηλικιών	Σύνολο	Οικογενειακή κατάσταση														
		Αρσενίνων των φύλων					Άρρενες					Θήλειες				
		Άγαμοι	Έγγαμοι	Χήροι	Διαζευγμένοι	Δεν δηλώσαν	Άγαμοι	Έγγαμοι	Χήροι	Διαζευγμένοι	Δεν δηλώσαν	Άγαμες	Έγγαμες	Χήρες	Διαζευγμένες	Δεν δηλώσαν
1.1 ΝΟΜΟΣ ΑΙΤΩΛΙΑΣ ΚΑΙ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ																
ΣΥΝΟΛΟ	219968	99009	106766	13604	947	42	53051	52771	1696	228	21	45958	53995	11948	319	21
0-4	20000	20000					10428					9572				
5-9	20384	20384					10344					10040				
10-14	21964	21894	60	10			11805					10089		10		
15-19	17956	17105	851				9063	83				8042	768			
20-24	12624	8335	4224	20	45		4841	801	2			3494	3423	20	43	
25-29	12237	4068	8115	12	42		2939	3160	30			1129	4955	12	12	
30-34	12482	1974	10367	41	100		1392	4982	50			582	5385	41	50	
35-39	10420	868	9428	70	54		500	4545	22			368	4883	70	32	
40-44	13769	947	12482	280	60		378	6093	30			569	6389	280	30	
45-49	14694	848	13352	442	32	20	454	6487	20			394	6865	422	10	20
50-54	14695	808	13035	781	71		305	6936	51	20		503	6099	730	51	
55-59	10847	482	9370	934	51	10	143	4891	80	41	10	139	4479	854	10	
60-64	9159	457	7425	1256	20	1	143	4068	130			314	3357	1126	20	1
65-69	9557	231	7293	2002	31		93	4166	232			138	3124	1770	31	
70-74	8544	309	5747	2466	11	11	125	3417	291	1	11	184	2350	2175	10	
75-79	5440	167	3155	2138	10		84	1959	308			83	1196	1800	10	
80-84	3184	89	1300	1785	10		12	848	283			77	452	1502	10	
85 και άνω	1971	43	532	1386	10		2	322	261	10		41	210	1125	10	
Δεν δηλώσαν	21		10	11				16						11		
1.2 ΝΟΜΟΣ ΑΤΤΙΚΗΣ (ΓΡΑΔΟΠΟΛΙ)																
ΣΥΝΟΛΟ	341883	148042	179530	15902	2399	10	84828	86761	2425	1024	10	63214	88769	13477	1375	
0-4	28376	28376					14626					13550				
5-9	28588	28588					14757					13791				
10-14	29831	29771	60				15307					14464	60			
15-19	26390	24317	2053	10	10		14115	186				10202	1867	10	10	
20-24	27345	18239	8949	11	146		13692	1929		55		4347	7020	11	51	
25-29	23601	7378	15913	51	259		5530	6607		96		1848	9306	51	163	
30-34	22015	3063	18549	100	293	10	2103	8783	10	150	10	960	9766	90	143	
35-39	20327	1463	18534	83	247		985	8972	1	94		478	9562	82	153	
40-44	22806	1314	20969	323	200		755	10005	51	128		559	10964	272	72	
45-49	22784	1199	20934	423	228		674	11012	50	76		525	9921	373	152	
50-54	23094	1110	20737	959	268		499	10901	111	162		611	9835	848	126	
55-59	16880	868	14649	1073	290		304	7789	24	116		564	6860	1049	174	
60-64	13949	746	11024	2055	124		347	6268	221	41		399	4756	1834	83	
65-69	12718	654	9614	2309	141		270	5864	373	63		334	3750	1936	78	
70-74	10646	499	7049	2981	117		234	4280	531	32		265	2769	2450	85	
75-79	6812	169	4184	2426	33		71	2663	426	1		98	1521	2000	32	
80-84	3896	168	1677	2030	21		78	1121	396	10		90	576	1634	11	
85 και άνω	1787	92	623	1068	2		28	400	231			64	225	837	2	
Δεν δηλώσαν	38	28	10				13					15	13			
1.3 ΝΟΜΟΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ																
ΣΥΝΟΛΟ	117306	48253	62296	6396	349	12	27012	31174	1219	93		21241	31122	5177	256	12
0-4	10164	10164					5256					4908				
5-9	9645	9645					5064					4581				
10-14	9783	9762	21				4847					4915	21			
15-19	9302	8622	640	20	20		4993	86				3629	554	20	20	
20-24	8630	5290	3310	20	10		3544	669				1746	2641	20	20	10
25-29	7729	2302	5384	43	43		1797	2467				505	2917	43	43	
30-34	7263	772	6429	62	62		530	2870		20		242	3559	42	42	
35-39	6380	284	6076	60	60		202	2924				82	3152	20	20	
40-44	7756	343	7183	200	30		234	3741	30	10		109	3442	170	20	
45-49	7555	203	7181	150	21		55	3599	10	11		146	3582	140	10	
50-54	7860	778	7250	261	71		121	4231	30	21		157	3019	231	50	
55-59	4624	298	4024	322	20		162	2183	20	20		96	1841	302		
60-64	4982	140	4189	623	30		64	2150	86	10		76	2039	543	20	
65-69	4809	35	3926	817	1		31	2297	150			4	1659	567		1
70-74	4668	76	3309	1273	10		44	1912	223			32	1397	1050	10	
75-79	3525	73	2254	1196	2		62	1388	343	1		11	866	853	1	
80-84	1747	1	807	938		1	1	484	181				323	757		1
85 και άνω	880	1	283	596			1	173	152				110	444		
Δεν δηλώσαν	4	4					4									
1.4 ΝΟΜΟΣ ΕΥΒΟΙΑΣ																
ΣΥΝΟΛΟ	188436	75244	100914	11381	870	27	40458	50481	2020	291	3	34786	50433	9361	579	24
0-4	16115	16115					7968					8147				
5-9	15365	15365					7837					7528				
10-14	15304	15264	40				7970					7294				
15-19	12774	11610	1143	20	1		6165	53				5445	1090	20	1	
20-24	10942	6699	4178	20	44	1	4347	722		11		2352	3456	20	33	1
25-29	12054	3608	8370	10	63	3	2703	3289		20	2	905	5081	10	43	1
30-34	11664	1667	9834	40	123		1084	4883		40		593	4951	40	83	
35-39	10270	833	9303	60	74		383	4755		30		250	4548	30	33	
40-44	12917	821	11871	122	103		497	5973		20		324	5898	102	80	
45-49	12803	619	11808	231	135	10	271	6250	20	52		348	5558	211	83	10
50-54	12523	686	11207	555	73	2	282	5765		30		404	5442	525	40	2
55-59	9760	427	8637	615	71	10	165	4660		92		262	3977	523	41	10
60-64	8080	432	6663	914	70	1	187	3718		141	10	1	245	2945	773	60
65-69	8625	434	6368	1772	51		173	3454		222		261	2914	1550	51	
70-74	8074	363	5419	2242	50		82	3102		373	20	281	2317	1869	30	
75-79	6043	199	3700	2144			112	2319		523		87	1381	1621		
80-84	3250	55	1648	1546			30	974		357		1	25	674	1189	
85 και άνω	1862	46	715	1090			2	554		212			44	161	878	

Πίνακας 25. Αναχωρήσαντες από αστικές, ημιαστικές και αγροτικές περιοχές του νομού και εγκατασταθέντες στις περιοχές αυτές, κατά φύλο και ομάδες :

Πολεοδομικό Συγκρότημα Αθηνών και νομοί

Απογραφή πληθυσμού της 5ης Απριλίου 1981. Δειγματοληπτική επεξεργασία 10%

Αναχωρήσαντες και εγκατασταθέντες κατά περιοχές Ομάδες ηλικιών	Σύνολο περιοχών			Περιοχές από ή προς τις οποίες έγινε η μετακίνηση								
	Αμφότε- ρων των φύλων	Άρρενες	Θήλειες	Αστικές			Ημιαστικές			Αγροτικές		
				Αμφότε- ρων των φύλων	Άρρενες	Θήλειες	Αμφότε- ρων των φύλων	Άρρενες	Θήλειες	Αμφότε- ρων των φύλων	Άρρενες	Θήλειες
αα. ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ ΑΘΗΝΩΝ												
Αναχωρήσαντες	406780	208760	198020	406780	208760	198020	-	-	-	-	-	-
Από αυτούς, ηλικίας:												
έως 19 ετών	88700	44920	43780	88700	44920	43780	-	-	-	-	-	-
20-44 »	202070	103210	98860	202070	103210	98860	-	-	-	-	-	-
45-64 »	85240	45440	39800	85240	45440	39800	-	-	-	-	-	-
65 και άνω	30770	15190	15580	30770	15190	15580	-	-	-	-	-	-
Από αυτούς, εγκαταστάθηκαν:												
αα. Πολεοδομικό Συγκρότημα Αθηνών ..	256540	128460	128080	256540	128460	128080	-	-	-	-	-	-
φ. Λοιπή Χώρα	150240	80300	69940	150240	80300	69940	-	-	-	-	-	-
Εγκατασταθέντες	473730	229980	243750	473730	229980	243750	-	-	-	-	-	-
Καθαρά μεταβολή (+ ή -)	+66950	+21220	+45730	+66950	+21220	+45730	-	-	-	-	-	-
1.1 ΝΟΜΟΣ ΑΙΤΩΛΙΑΣ ΚΑΙ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ												
Αναχωρήσαντες	27580	12700	14880	6620	3170	3450	6270	2930	3340	14690	6600	
Από αυτούς, ηλικίας:												
έως 19 ετών	8180	4100	4080	1750	990	760	1970	990	980	4460	2120	
20-44 »	14150	6060	8090	3720	1590	2130	3130	1450	1680	7300	3020	
45-64 »	3640	1840	1800	820	430	390	900	400	500	1920	1010	
65 και άνω	1610	700	910	330	160	170	270	90	180	1010	450	
Από αυτούς, εγκαταστάθηκαν:												
αα. Πολεοδομικό Συγκρότημα Αθηνών ..	12820	5870	6950	3540	1980	1960	3070	1450	1620	6210	2840	
β. Αστικές περιοχές του νομού	3940	1680	2260	570	230	340	860	340	520	2510	1110	
γ. Ημιαστικές περιοχές του νομού	1740	760	980	130	60	70	30	10	20	1580	690	
δ. Αγροτικές περιοχές του νομού	2850	1180	1670	370	190	180	600	240	360	1880	750	
φ. Λοιπή Χώρα	6230	3210	3020	2010	1110	900	1710	890	820	2510	1210	
Εγκατασταθέντες	16000	7490	8510	7000	3230	3770	3850	1880	1970	5150	2380	
Καθαρά μεταβολή (+ ή -)	-11580	-5210	-6370	+380	+60	+320	-2420	-1050	-1370	-9540	-4220	
1.2 ΝΟΜΟΣ ΑΤΤΙΚΗΣ (ΥΠΟΛΟΙΠΟ)												
Αναχωρήσαντες	20260	10420	9840	9270	4960	4310	7600	3740	3860	3390	1720	
Από αυτούς, ηλικίας:												
έως 19 ετών	5270	2690	2580	2520	1280	1240	1870	920	950	880	490	
20-44 »	10080	5080	5000	4880	2620	2260	3690	1730	1960	1510	730	
45-64 »	3670	2120	1550	1470	850	620	1510	900	610	690	370	
65 και άνω	1240	530	710	400	210	190	530	190	340	310	130	
Από αυτούς, εγκαταστάθηκαν:												
αα. Πολεοδομικό Συγκρότημα Αθηνών ..	10660	5450	5210	4530	2380	2150	4200	2070	2130	1930	1000	
α. Αστικές περιοχές του νομού	1320	630	690	550	290	260	650	300	350	120	40	
β. Ημιαστικές περιοχές του νομού	1910	860	1050	790	410	380	830	310	520	290	140	
γ. Αγροτικές περιοχές του νομού	920	480	440	240	140	100	280	110	170	400	230	
φ. Λοιπή Χώρα	5450	3000	2450	3160	1740	1420	1640	950	690	650	310	
Εγκατασταθέντες	59420	30080	29340	18980	9500	9480	28130	14250	13880	12310	6330	
Καθαρά μεταβολή (+ ή -)	+39160	+19660	+19500	+9710	+4540	+5170	+20530	+10510	+10020	+8920	+4610	
1.3 ΝΟΜΟΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ												
Αναχωρήσαντες	10770	5080	5690	3560	1660	1900	3040	1480	1560	4170	1940	
Από αυτούς, ηλικίας:												
έως 19 ετών	3110	1550	1560	1010	510	500	920	450	470	1180	590	
20-44 »	5720	2460	3260	1980	860	1120	1600	730	870	2140	870	
45-64 »	1440	820	620	460	260	200	390	230	160	590	330	
65 και άνω	900	250	250	110	30	80	130	70	60	260	150	
Από αυτούς, εγκαταστάθηκαν:												
αα. Πολεοδομικό Συγκρότημα Αθηνών ..	4930	2230	2700	1690	710	980	1270	620	650	1970	900	
α. Αστικές περιοχές του νομού	1270	590	680	30	10	20	410	170	240	830	410	
β. Ημιαστικές περιοχές του νομού	590	260	330	210	80	130	200	70	130	180	110	
γ. Αγροτικές περιοχές του νομού	360	90	270	140	30	110	80	30	50	140	30	
φ. Λοιπή Χώρα	3620	1910	1710	1490	830	660	1080	590	490	1050	490	
Εγκατασταθέντες	10430	5020	5410	3530	1730	1800	3510	1660	1850	3390	1630	
Καθαρά μεταβολή (+ ή -)	-340	-60	-280	-30	+70	-100	+470	+180	+290	-780	-310	

Πίνακας 4. Οικονομικός ενεργός πληθυσμός κατά φύλο, ομάδες ηλικιών και ομάδες ατομικών επαγγελματιών
 Σύνολο Ελλάδας, οριστές περιφέρειες (Πολυτεχνικά Συγγρηγμένα Αθηνών και Θεσσαλονίκης, λοιπές αστικές), ημιοριστές και αγροτικές περιφέρειες, γεωγραφικά διαμερίσματα κατά αστικές, ημιστικές, αγροτικές περιφέρειες, και νομούς

Συνόλεια

Απογραφή πληθυσμού της 2ης Απριλίου 1981. Λοιμοτολογική σταθερότητα 10%

Φύλο Ομάδες ηλικιών	Σύνολο	Ομάδες ατομικών επαγγελματιών									
		Αποκλειστές επι- στημονικά και ελευθέριων επαγγε- λμάτων κλπ.	Διακρίνοντες και ανώτερα διοικητικά στειλάχη	Γραμματικοί γρραφείου κ.π.α.ε.	Εμποροί και πωλητές	Αποσχολού- μενοι στην παραγωγή υπηρεσιών	Γεωργοί, κτηνοτρόφοι, αλιότες, αλιείς κλπ.	Τεχνίτες, εργάτες και χειριστές μηχαν. μέσων	Δήλωσαν ανε- παρκώς ή ασα- φώς το επάγγε- λμά τους	Νέοι	Δεν δήλωσαν επάγγελμα
Κωδικός αριθμός →		0/1	2	3	4	5	6	7/8/9	X1	X3	
1.1 ΝΟΜΟΣ ΑΙΤΤΑΙΑΣ ΚΑΙ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ											
Αμφοτέρων των φύλων	88688	4381	492	3925	4206	3314	52709	16283	96	2187	1095
10 - 14	1893	2		1	50	40	1120	410		220	50
15 - 19	7580	58		120	261	157	3804	2227	10	882	61
20 - 24	7483	340	1	505	288	314	3207	1975	1	772	80
25 - 29	8500	1017	21	747	370	373	3111	2385	13	282	181
30 - 34	8567	1056	30	712	435	392	3413	2287	52	30	160
35 - 39	7167	627	61	445	424	314	3823	1313			160
40 - 44	9399	494	71	515	422	427	5743	1615	20		92
45 - 49	10036	389	105	435	465	565	6403	1584			90
50 - 54	9821	132	92	244	623	386	6803	1459		1	81
55 - 59	6492	113	61	100	392	213	4897	656			60
60 - 64	4742	93	40	71	242	71	3903	272			50
65 - 69	3586	30	10	30	172	50	3194	80			20
70 - 74	2166	10			42		2084	20			10
75 και άνω	1236	20			20	12	1204				
Δεν δήλωσαν											
Άρρενες	61151	2713	432	2703	3440	2437	32825	14389	85	1303	824
10 - 14	1382	1		1	40	10	720	390		180	40
15 - 19	4958	23		90	181	94	2224	1744	10	551	41
20 - 24	4517	146	1	93	154	217	1835	1641		380	50
25 - 29	5999	418	21	496	300	342	1851	2245	13	182	131
30 - 34	6298	687	20	455	344	312	2172	2106	52	10	140
35 - 39	4986	432	61	283	374	261	2243	1202			130
40 - 44	6338	348	61	455	362	263	3343	1425	10		71
45 - 49	6740	316	95	405	384	434	3613	1413			80
50 - 54	6829	97	82	234	513	202	4373	1277			51
55 - 59	4637	93	41	100	332	180	3246	605			40
60 - 64	3250	92	40	61	232	61	2483	241			40
65 - 69	2646	30	10	30	162	50	2274	80			10
70 - 74	1646	10			42		1574	20			
75 και άνω	925	20			20	11	874				
Δεν δήλωσαν											
Θήλειες	27537	1668	60	1222	766	877	19884	1894	11	884	271
10 - 14	511	1			10	30	400	20		40	10
15 - 19	2622	35		30	80	63	1580	483		331	20
20 - 24	2966	194		412	134	97	1372	334	1	392	30
25 - 29	2501	599		251	70	31	1260	140		100	50
30 - 34	2249	369	10	257	91	80	1241	181		20	20
35 - 39	2181	195		162	50	53	1580	111			30
40 - 44	3061	146	10	60	60	164	2400	190	10		21
45 - 49	3296	73	10	30	81	131	2790	171			10
50 - 54	2992	35	10	10	110	184	2430	182		1	30
55 - 59	1855	20	20		60	33	1651	51			20
60 - 64	1492	1		10	10	10	1420	31			10
65 - 69	940				10		920				10
70 - 74	520						510				10
75 και άνω	331					1	330				
Δεν δήλωσαν											
1.2 ΝΟΜΟΣ ΑΙΤΤΙΚΗΣ (υπόλοιποι)											
Αμφοτέρων των φύλων	111727	7363	1569	8307	9695	9743	15216	54340	500	2419	2575
10 - 14	1295			21	120	32	110	662	20	270	60
15 - 19	7599	42		333	452	491	511	4541	10	972	207
20 - 24	11125	558	22	1128	642	1412	454	5721	80	804	304
25 - 29	13783	1286	102	1718	963	1330	735	6894	80	332	343
30 - 34	12905	1301	93	1201	1014	1107	875	6875	80	20	339
35 - 39	11939	1149	281	1075	1163	1052	1089	5847	40	10	233
40 - 44	13077	961	202	929	1286	1184	1541	6653	80	1	240
45 - 49	12858	744	294	689	1257	1021	1839	6676	40	10	288
50 - 54	12183	581	250	704	1233	980	2584	3551	60		240
55 - 59	7466	423	210	362	792	586	1891	3023			179
60 - 64	4126	158	81	102	512	279	1687	1261			46
65 - 69	2085	125	12	42	161	190	980	514	10		51
70 - 74	903	34	12	2	70	55	604	111			15
75 και άνω	423	1	10	1	30	24	316	11			30
Δεν δήλωσαν											
Άρρενες	89335	4755	1375	5110	7356	7026	12206	47677	330	1485	2015
10 - 14	894			11	80	11	60	502		180	50
15 - 19	4738	10		74	221	325	280	3229	10	492	97
20 - 24	7713	139	22	357	341	1121	352	4596	50	520	215
25 - 29	11057	732	71	987	682	1132	614	6233	70	262	274
30 - 34	10724	833	93	762	823	826	710	6344	50	10	273
35 - 39	9721	790	241	693	903	702	856	5346	20	10	200
40 - 44	10556	719	182	664	985	756	1164	5840	50	1	195
45 - 49	10921	591	283	497	1035	717	1532	5981	30	10	245
50 - 54	10199	426	220	602	962	660	2076	5024	50		179
55 - 59	6423	280	170	350	652	392	1581	2831			167
60 - 64	3593	147	61	92	451	166	1462	1180			34
65 - 69	1727	104	11	20	131	174	785	461			41
70 - 74	713	23	11		60	22	482	100			15
75 και άνω	356	1	10	1	30	22	252	10			30
Δεν δήλωσαν											
Θήλειες	22392	2608	194	3197	2339	2717	3010	6663	170	934	560
10 - 14	401			10	40	21	50	160	20	90	10
15 - 19	2821	32		259	231	166	231	1312		480	110
20 - 24	3412	419		771	301	291	102	1125	30	284	89
25 - 29	2726	554	31	731	281	198	121	661	10	70	69
30 - 34	2181	468		439	191	281	165	531	30	10	66
35 - 39	2216	399	40	382	260	350	233	501	20		33
40 - 44	2521	242	20	265	301	428	377	813	30		45
45 - 49	1937	153	11	192	222	304	307	695	10		43
50 - 54	1984	155	30	102	271	320	508	527	10		61
55 - 59	1043	143	40	12	140	194	310	192			12
60 - 64	533	11	20	10	61	113	225	81			12
65 - 69	358	21	1	22	30	16	195	53	10		10
70 - 74	190	11	1	2	10	33	122	11			
75 και άνω	67					2	64	1			
Δεν δήλωσαν											

Πίνακας 20 : Βιβλιοθήκες : Αναγνωστική κίνηση και εξυπηρέτηση των αναγνωστών. Δανεισμός βιβλίων μεταξύ βιβλιοθηκών, κατά γεωγραφικό διαμέρισμα και νομό: 1990

Γεωγραφικό διαμέρισμα και νομός	Αριθμός βιβλιοθηκών	Βιβλιοθήκες ανοικτές στο κοινό	Εξυπηρέτηση αναγνωστών				Δανεισμός βιβλίων μεταξύ βιβλιοθηκών			
			Αριθμός αναγνωστών (επισκεπτών)	Αριθμός βιβλίων που δανείστηκαν	Αριθμός περιοδικών που δανείστηκαν	Αριθμός φωτοαντιγράφων που διατέθηκαν (αρ. φύλλων)	Αριθμός βιβλιοθηκών	Αριθμός βιβλιοθηκών που δε δανείζουν βιβλία	Αριθμός βιβλίων και περιοδικών που ζητήθηκαν	Αριθμός βιβλίων και περιοδικών που δόθηκαν
Σύνολο Ελλάδος	682	588	1.396.565	1.239.308	45.512	5.688.783	682	635	6.555	5.315
Περιφέρεια Πρωτευούσης	138	110	500.097	269.526	25.312	4.932.670	138	118	3.952	3.174
Λοιπή Στερεά Ελλάς και Εύβοια .	110	92	140.879	148.545	2.414	12.450	110	100	724	303
Αιτωλίας και Ακαρνανίας	17	13	36.802	43.918	211	1.680	17	11	674	253
Αττικής (υπόλοιπο)	14	8	34.687	37.100	810	1.900	14	14	—	—
Βοιωτίας	16	13	10.583	13.764	916	4.250	16	16	—	—
Ευβοίας	18	17	16.851	22.737	160	2.500	18	14	50	50
Ευρυτανίας	7	6	1.770	960	16	—	7	7	—	—
Φθιώτιδος	27	25	25.153	19.392	196	2.120	27	27	—	—
Φωκίδος	11	10	15.033	10.674	105	—	11	11	—	—
Πελοπόννησος	83	72	57.599	60.278	2.412	126.234	83	80	300	270
Αργολίδος	6	5	3.696	2.613	500	6.300	6	6	—	—
Αρκαδίας	10	10	14.338	9.899	600	7.784	10	8	100	70
Αχαΐας	11	8	3.215	3.310	182	100.000	11	11	—	—
Ηλείας	26	22	17.563	25.512	587	500	26	25	200	200
Κορινθίας	6	6	2.450	4.050	60	11.000	6	6	—	—
Λακωνίας	10	7	12.419	8.871	430	150	10	10	—	—
Μεσσηνίας	14	14	3.918	6.023	53	500	14	14	—	—
Ιόνιοι Νήσοι	28	26	24.136	25.966	70	12.000	28	28	—	—
Ζακύνθου	7	7	10.330	10.093	10	1.000	7	7	—	—
Κερκύρας	11	9	4.395	5.005	50	5.000	11	11	—	—
Κεφαλληνίας	7	7	7.211	6.433	—	6.000	7	7	—	—
Λευκάδος	3	3	2.200	4.435	10	—	3	3	—	—
Ήπειρος	34	31	75.265	94.186	970	111.607	34	34	—	—
Άρτης	8	7	2.770	1.460	235	—	8	8	—	—
Θεσπρωτίας	3	2	700	2.000	30	—	3	3	—	—
Ιωαννίνων	8	8	41.510	52.999	105	107.007	8	8	—	—
Πρεβέζης	15	14	30.285	37.727	600	4.600	15	15	—	—
Θεσσαλία	58	52	43.335	51.739	450	29.700	58	55	900	900
Καρδίτσας	22	22	6.230	9.588	70	2.000	22	21	150	150
Λαρίσης	19	15	14.023	26.390	165	16.000	19	18	250	250
Μαγνησίας	11	11	16.970	4.293	215	11.700	11	10	500	500
Τρικάλων	6	4	6.112	11.468	—	—	6	6	—	—

1986

Ο ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ 1986 ΚΑΤΑ ΟΜΟΤΥΠΙΑ ΚΑΙ Υ.Π.Α. (ΟΡΟΛΟΓΙΑ ΜΣ 3 ΚΑΙ ΝΥΤΣ 2)

	ΓΕΩΡΓΙΑ ΘΑΞΗ ΑΙΕΙΑ	ΟΡΥΧΕΙΑ	ΜΕΤΑ- ΠΟΙΗΣΗ	ΕΠΙΧΕΙΡ. ΚΟΙΝΗΣ ΩΦΕΛΕΙΑΣ	ΚΑΤΑ- ΣΚΕΥΕΣ	ΜΕΤΑΘ. ΕΠΙΧ.	ΕΜΠΟΡΙΟ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΑΣΦ. ΚΤΗΝ. ΕΠΙΧ	ΚΑΤΟΙΚ. ΑΣΦ.	ΔΗΚΟΣ. ΔΙΟΙΚ. ΑΣΦ.	ΥΓΕΙΑ ΕΚΠΑΙΔ. ΥΠΗΡΕΣΕΣ.	ΔΙΑΘ. ΥΠΗΡΕΣΕΣ.	Σ Υ Ν Ο Κ
Ο Χ Θ Ρ Α Σ	788062	79093	907415	139875	334611	372904	656546	130818	252650	536200	295311	379245	4872730
ΝΑ(ΔΗΜΟΣ.1991)	788062	79093	907415	139875	334611	372904	656546	130818	252650	536200	295311	379245	4872730
ΑΚ/ΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	69501	18577	37343	3973	26417	12809	25806	4792	3270	16163	13389	12938	244978
	19283	201	5372	1086	8667	7831	6390	1456	1241	3573	3058	3138	56296
	15533	62	2739	565	2927	2181	3603	712	685	2763	2804	1851	36424
	9170	42	8944	529	2434	1515	3195	542	601	2155	2125	1655	32907
	11100	547	8295	696	4249	2111	4668	855	308	3226	2032	1958	40045
	14416	17725	11993	1097	8139	4171	7951	1228	435	4446	3370	4335	79306
			0		0	0							
Π.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	158929	6906	184281	15344	50278	44381	112621	17100	39271	52465	52088	53636	787299
	27465	105	6287	1134	5384	3230	8840	1548	5069	4881	4025	3653	71620
ΗΣ	36535	547	127879	9679	24446	29407	79873	10001	20041	35590	37074	34125	445195
	12794	5719	2718	784	4389	1883	4011	1680	3164	1834	1415	4965	45358
	13731	0	7168	513	1838	1244	2290	556	1867	1633	1584	1489	33912
	28790	250	15395	1465	4956	2511	5237	1249	3114	2932	2583	2644	71126
	23374	185	20381	1070	5037	3646	6638	1238	3051	3074	2720	3281	73694
	16240	100	4453	699	4228	2459	5733	829	2965	2521	2687	3479	46393
			0		0	0							0
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	26090	20590	13656	13653	13038	5813	12355	2466	6981	6686	6662	7198	135188
	6289	1266	1099	350	2814	983	2698	462	1268	1462	1299	1164	21155
	12005	18749	8052	12982	6646	3123	6550	578	3615	3320	3753	3440	82812
	4244	33	3995	155	2226	1049	1882	1160	1254	987	964	2017	19965
	3553	542	510	166	1352	657	1225	266	844	917	646	578	11255
			0		0	0							
ΚΥ	35994	1055	12080	3839	13193	7490	15814	3249	3401	10737	9290	7619	123762
	11938	881	5241	1198	5948	3567	8359	1117	1546	5950	5463	3669	54876
	10445	38	1880	2003	2695	1436	3195	1008	722	2058	1531	1497	28507
	4445	39	1941	214	1755	1140	1473	459	490	1096	896	947	14897
	9166	97	3018	425	2795	1347	2786	665	643	1633	1400	1506	25482
			0		0	0							
ΑΙΑΣ	99633	1628	61533	6335	23998	15355	35815	5885	13138	20412	15598	16311	315641
	41635	242	21519	2432	9616	5223	12707	2303	4781	7506	5929	5660	119553
	13842	1073	32463	1493	5888	5481	11642	1812	3602	5562	4286	6125	93268
	18155	217	4379	1031	4442	2748	6141	877	2431	3471	3038	2562	49491
	26002	97	3173	1381	4051	1903	5325	893	2324	3873	2345	1964	53329
			0		0	0							
Σ.ΗΛΕΩΝ	17751	344	5015	1876	7888	6785	10649	1662	2918	6063	4001	14251	79204
	10101	173	2141	710	3697	3524	6638	827	1328	3470	2192	10881	45681
	1814	31	272	133	1004	642	1065	176	324	737	513	645	7355
Ε	2242	88	442	549	1914	1641	1473	340	700	1005	678	1265	12336
	3593	53	2160	485	1274	978	1473	320	566	851	618	1460	13831
			0		0	0							
ΛΑΛΩΔΑΣ	83326	968	48570	8146	20722	15259	32444	5932	10033	20113	15981	17017	278511
ΑΝΙΑΣ	31978	470	5038	3171	6906	4298	9248	1743	3036	5738	4548	4078	80253
	23764	389	39150	3941	9690	7805	16150	2468	4433	10582	8657	8624	135653
	27584	109	4383	1033	4125	3157	7046	1720	2564	3793	2776	4314	62605
			0		0	0							
ΑΣ.ΕΛΛΑΔΑΣ	73395	18995	98267	9211	28306	14718	24886	5897	19400	14644	9702	15159	332579
	23554	817	14149	2157	7353	4106	7206	1650	5771	5069	3275	4255	79363
	1278	40	1925	90	1419	591	817	148	826	790	491	902	9317
	3279	6443	1084	223	1691	1332	1882	1141	1643	1249	722	1223	21914
	22031	2679	51486	1275	8941	3265	5076	1475	4253	2656	2056	2891	108105
	23253	9016	29622	5465	8881	5424	9905	1482	6907	4880	3158	5887	113880

1987

ΧΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ 1987 ΚΑΤΑ ΝΟΜΟΥΣ ΚΑΙ Υ.Π.Α. (ΟΡΟΛΟΓΙΑ
 Κ. ΝUTS 3 ΚΑΙ ΝUTS 2)

1987	ΓΕΩΡΓΙΑ ΘΑΣΗ ΒΑΙΣΙΑ	ΟΥΡΥΧΕΙΑ	ΜΕΤΑ- ΠΟΙΗΣΗ	ΕΠΙΧΕΙΡ. ΚΑΤΑ- ΗΛΕΚΤ. ΣΚΕΥΕΣ ΨΥΤ. ΥΔΑΤ.	ΜΕΤΑΦ. ΕΠΙΚ.	ΕΜΠΟΡΙΟ	ΤΡΑΠ. ΑΣΦ. ΚΤΗΝ. ΕΠΙΧ	ΚΑΤΟΙΚ. ΑΣΦ.	ΔΗΜΟΣ. ΔΙΟΙΚ. ΑΣΦ.	ΥΓΕΙΑ ΕΚΠΑΙΔ. ΥΠΗΡ.	ΔΙΑΦ. ΥΠΗΡ.	ΣΥΝΘ ΛΟ	
ΛΟ Α Ο Χ Θ Ρ Α Σ	865124	98866	971076	155261	347995	430379	724827	144787	312781	618496	341097	453956	5464645
ΘΡΗΣΗ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ 1991	865124	98866	971076	155261	347995	430379	724827	144787	312781	618496	341097	453956	5464645
ΑΝ.ΜΑΚ/ΜΙΑ-ΘΡΑΚΗ	82583	26742	39450	4123	25480	14538	28490	5320	7229	17943	14916	14946	281761
ΜΕ	25717	200	5123	1089	8260	3229	7054	1615	1538	4163	3341	3611	64940
ΜΕ	17073	48	3409	599	3039	2503	3978	792	846	2935	3018	2151	40392
ΜΕ	11321	33	10911	599	2557	1680	3527	602	743	2396	2353	1884	38606
ΜΕ	13586	677	6955	793	4246	2386	5154	949	1698	3511	2353	2190	44498
ΜΕ	14887	25785	13052	1043	7378	4740	8778	1360	2403	4938	3851	5110	93325
ΚΕΝΤΡ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	181408	7683	195600	16468	52659	50417	124334	18875	45470	70473	61328	62814	887527
ΜΕ	38072	110	8028	1235	5619	3661	9759	1721	3093	5400	4663	4112	85473
ΜΟΙΚΗΣ	44520	637	136949	9559	25976	33494	88180	10993	24871	51351	44071	39432	510032
ΜΟΙΚΗΣ	11724	6400	2594	867	4408	2179	4429	1868	3952	2070	1599	6618	48707
ΜΕ	12751	0	7772	539	1786	1394	2528	619	2277	1856	1808	1671	35001
ΜΕ	32683	273	15101	1461	5163	2841	5781	1387	3838	3214	2957	3440	78139
ΜΕ	24469	183	20860	2137	5174	4051	7328	1375	3753	3692	3120	3725	79868
ΜΕ	17187	81	4297	670	4532	2796	6329	912	3686	2890	3110	3816	50307
ΜΕ				0	0	0							
ΔΥΤ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	33285	33163	16837	25730	12965	6746	13640	2737	8606	8100	7235	8305	177348
ΜΕ	8154	1720	1170	442	2754	1123	2979	515	1558	1659	1356	1344	24774
ΜΕ	14854	30987	9434	24849	6565	3586	7231	635	4459	3981	4035	3900	105294
ΜΕ	4645	33	5650	244	2315	1258	2077	1292	1553	1060	1145	2411	23683
ΜΕ	5632	423	583	195	1330	779	1353	295	1036	1400	699	650	23597
ΜΕ	0			0	0	0							
ΠΕΙΡΟΥ	43776	1224	12637	3427	13436	8657	17458	3612	4170	12018	10601	8821	139838
ΜΕ	15636	1046	5374	1233	5942	4127	9228	1243	1896	6882	5948	4154	62710
ΜΕ	12029	41	1979	1542	2753	1660	3527	1121	880	2185	1926	1689	31331
ΜΕ	4191	42	2294	238	1834	1323	1627	511	599	1134	1127	1156	16074
ΜΕ	11921	96	2990	413	2908	1547	3076	737	795	1817	1600	1822	29723
ΜΕ	0			0	0	0							
ΒΕΣΣΑΛΙΑΣ	119291	1761	63373	6412	24848	17398	39539	6507	16265	22766	17795	19185	355140
ΜΕ	51233	522	24123	2586	9854	5926	14028	2545	5917	8242	6568	6516	138061
ΜΕ	14066	927	31191	1390	6130	6115	12853	1996	4465	6422	5018	7535	98109
ΜΕ	23363	216	4668	1081	4625	3162	6780	974	3007	3927	3549	2931	58282
ΜΕ	30629	96	3392	1354	4239	2195	5878	992	2875	4175	2660	2203	60689
ΜΕ	0			0	0	0							
ΚΟΙΝΗ ΚΗΣΩΝ	17911	327	5559	1726	8191	7791	11757	1834	3679	6782	4627	18351	88535
ΜΕ	9171	161	2154	740	3954	4143	7328	911	1684	3956	2552	14107	50862
ΜΕ	1755	39	257	184	1011	726	1176	196	401	814	598	790	7946
ΜΕ	3160	72	431	472	1907	1819	1627	377	883	1087	739	1605	14179
ΜΕ	3825	55	2718	331	1318	1103	1627	350	710	925	738	1849	15548
ΜΕ	0			0	0	0							
ΜΟΥΤ.ΕΛΛΑΔΑΣ	81843	1042	48855	8204	22359	17277	35818	6583	12432	22536	19693	19732	296375
ΜΑΚΡΑΝΤΙΑΣ	33310	528	5672	3280	7451	4860	10210	1934	3760	6109	6217	4630	87962
ΜΕ	21523	399	38031	3769	10466	8837	17829	2741	5511	12131	10308	9926	141470
ΜΕ	27010	115	5152	1155	4442	3580	7779	1908	3161	4296	3168	5176	66943
ΜΕ	0			0	0	0							
ΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	83104	14348	106641	9351	29873	16788	27474	6524	24051	15771	11933	18093	363951
ΜΕ	25571	625	19487	2497	8112	4686	7956	1826	7157	5697	3905	5022	92540

Πίνακας 19. Ξενοδοχειακό δυναμικό, κατά διοικητική περιφέρεια και νομό : 1988 - 1990
Hotel capacity, by administrative region and department : 1988 - 1990

Διοικητικές περιφέρειες και νομοί	1988		1989		1990		Administrative regions and departments
	Μονάδες Hotel units	Κλίνες Beds	Μονάδες Hotel units	Κλίνες Beds	Μονάδες Hotel units	Κλίνες Beds	
Σύνολο Ελλάδος	6.129	395.812	6.555	423.790	6.713	438.355	Greece, total
ανατολική Μακεδονία και Θράκη .	212	9.933	229	10.676	244	11.515	Eastern Macedonia and Thraki
Έβρου	45	2.259	48	2.430	48	2.496	Evros
Ροδόπης	15	890	15	881	15	934	Rodopi
Ξάνθης	12	652	13	674	12	656	Xanthi
Δράμας	9	467	10	515	10	515	Drama
Καβάλας	131	5.665	143	6.176	159	6.914	Kavala
κεντρική Μακεδονία	403	29.584	439	31.607	460	32.919	Central Macedonia
Σερρών	15	911	15	911	13	867	Serres
Θεσσαλονίκης	86	8.839	87	8.865	84	8.627	Thessaloniki
Χαλκιδικής	99	11.722	121	12.997	152	14.644	Chalkidiki
Κιλίκης	11	306	12	346	11	328	Kilkis
Πέλλης	18	982	18	952	17	917	Pella
Ημαθίας	15	812	15	853	13	731	Imathia
Πιερίας	159	6.012	171	6.683	170	6.805	Pieria
δυτική Μακεδονία	58	2.726	59	2.834	58	2.859	Western Macedonia
Φλωρίνης	12	644	13	702	12	676	Florina
Κοζάνης	22	1.095	23	1.157	23	1.208	Kozani
Καστοριάς	15	698	15	698	15	698	Kastoria
Γρεβενών	9	289	8	277	8	277	Grevena
Ιπείρος	134	6.566	140	6.735	132	6.644	Ipiros
Ιωαννίνων	55	2.507	58	2.563	54	2.416	Ioannina
Άρτας	10	388	10	395	9	391	Arta
Θεσπρωτίας	28	1.188	29	1.214	27	1.267	Thesprotia
Πρεβέζης	41	2.483	43	2.563	42	2.570	Preveza
Θεσσαλία	363	15.977	399	17.357	401	17.796	Thessalia
Λαρίσης	41	2.644	41	2.704	38	2.446	Larissa
Μαγνησίας	280	11.022	311	12.123	320	12.929	Magnissia
Τρικάλων	28	1.436	33	1.655	33	1.707	Trikala
Καρδίτσας	14	875	14	875	10	714	Karditsa
Νοτιοί Νήσοι	473	36.657	518	38.805	533	40.960	Ionia Islands
Κερκύρας	306	27.403	336	28.786	350	29.711	Kerkyra
Λευκάδος	19	1.086	23	1.283	26	1.418	Lefkada
Κεφαλληνίας	52	2.860	60	3.141	58	3.403	Kefalonia
Ζακύνθου	96	5.308	99	5.595	99	6.428	Zakynthos
δυτική Ελλάς	236	14.207	237	14.107	214	13.585	Western Greece
Αιτωλίας και Ακαρνανίας	57	2.542	57	2.537	50	2.489	Etolia and Akarnania
Αχαΐας	96	6.446	95	6.237	83	5.704	Achaia
Ηλείας	83	5.219	85	5.333	81	5.392	Ilia
κεντρική Ελλάς	540	26.385	543	26.453	546	26.991	Central Greece
Φθιώτιδος	241	9.546	239	9.568	242	9.802	Fthiotida
Ευρυτανίας	20	878	21	982	22	1.187	Evritania
Φωκίδος	53	2.663	55	2.725	57	2.856	Fokida
Βοιωτίας	24	890	25	908	25	916	Viotia
Ευβοίας	202	12.408	203	12.270	200	12.230	Evvia
Αττική	848	71.317	860	73.168	858	72.181	Attiki
Αττικής	848	71.317	860	73.168	858	72.181	Attiki
Πελοπόννησος	471	28.321	473	28.618	444	28.084	Peloponnisos
Κορινθίας	125	8.308	125	8.369	120	8.105	Korinthia
Αργολίδος	139	11.680	139	11.683	134	11.682	Argolida
Αρκαδίας	57	2.034	55	1.967	46	1.814	Arkadia
Μεσσηνίας	87	3.752	92	3.988	81	3.796	Messinia
Λακωνίας	63	2.547	62	2.611	63	2.687	Lakonia
Βόρειο Αιγαίο	251	10.649	282	12.053	305	13.311	Northern Aegeo
Λέσβου	68	3.441	79	4.048	85	4.423	Lesvos
Χίου	18	873	21	1.114	26	1.437	Chios
Σάμου	165	6.335	182	6.891	194	7.451	Samos
Νότιο Αιγαίο	1.173	80.197	1.303	89.743	1.385	93.832	Southern Aegeo
Κυκλάδων	540	19.142	586	21.156	620	22.446	Kyklades
Δωδεκανήσου	633	61.055	717	68.587	765	71.386	Dodekanisoss
Κρήνη	967	63.293	1.073	71.634	1.133	77.678	Kriti
Χανίων	166	7.287	199	8.981	229	10.837	Chania
Ρεθύμνης	153	9.891	184	12.909	193	13.342	Rethymno
Ηρακλείου	407	32.101	426	34.255	438	36.871	Iraklio
Λασιθίου	241	14.014	264	15.489	273	16.628	Lassithi

Πίνακας 20. Μονάδες κάμπινγκ και θέσεις για σκηνές - τροχόσπιτα - άτομα,
κατά διοικητική περιφέρεια και νομό : 1988 - 1990

amping units, capacity in tents and trailers, and individuals served by administrative region and department : 1988 - 1990

Διοικητικές περιφέρειες και νομοί	Μονάδες Units			Θέσεις για σκηνές - τροχόσπιτα Capacity in tents and trailers			Θέσεις για άτομα Individuals served			Administrative regions and departments
	1988	1989	1990	1988	1989	1990	1988	1989	1990	
Σύνολο Ελλάδος	259	285	303	25.735	29.215	31.011	76.360	82.930	88.443	Greece, total
ανατολική Μακεδονία και Θράκη	11	15	16	1.365	2.028	2.223	4.099	6.088	6.673	Eastern Macedonia and Thraki
Έβρου	1	1	1	240	240	240	720	720	720	Evos
Ροδόπης	1	1	1	180	180	180	540	540	540	Rodopi
Ξάνθης	—	1	1	—	137	137	—	411	411	Xanthi
Δράμας	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Drama
Καβάλας	9	12	13	945	1.471	1.666	2.839	4.417	5.002	Kavala
κεντρική Μακεδονία	43	47	47	7.296	7.499	7.499	22.569	22.568	22.568	Central Macedonia
Σερρών	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Serres
Θεσσαλονίκης	5	5	5	1.950	1.950	1.950	5.850	5.850	5.850	Thessaloniki
Χαλκιδικής	18	21	21	2.503	2.752	2.752	7.447	8.194	8.194	Chalkidiki
Κιλίκης	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Kilkis
Πέλλης	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Pella
Ημαθίας	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Imathia
Πιερίας	20	21	21	2.843	2.797	2.797	9.272	8.524	8.524	Pieria
πικινή Μακεδονία	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Western Macedonia
Φλωρίνης	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Florina
Κοζάνης	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Kozani
Καστοριάς	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Kastoria
Γρεβενών	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Grevena
πειρος	13	15	15	1.041	1.254	1.254	3.152	3.791	3.791	Ipiros
Ιωαννίνων	2	2	2	156	156	156	525	525	525	Ioannina
Άρτης	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Arta
Θεσπρωτίας	3	4	4	132	245	245	396	735	735	Thesprotia
Πρεβέζης	8	9	9	753	853	853	2.231	2.531	2.531	Preveza
ισσαλία	13	14	17	1.600	1.052	1.295	3.859	4.075	4.804	Thessalia
Λαρίσης	—	—	1	—	—	72	—	—	216	Larissa
Μαγνησίας	6	7	9	1.776	1.972	737	5.593	5.863	3.125	Magnissia
Τρικάλων	7	7	7	486	486	486	1.463	1.463	1.463	Trikala
Καρδίτσας	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Karditsa
νοι Νήσοι	22	23	23	1.776	1.972	1.972	5.593	5.863	5.863	Ionias Islands
Κερκύρας	13	13	13	1.031	1.031	1.031	3.074	3.074	3.074	Kerkyra
Λευκάδος	5	5	5	244	244	244	597	597	597	Lefkada
Κεφαλληνίας	2	2	2	413	413	413	1.269	1.269	1.269	Kefalonia
Ζακύνθου	2	3	3	88	284	284	653	923	923	Zakynthos
πικινή Ελλάς	30	31	32	2.416	2.320	2.396	6.985	7.689	7.917	Western Greece
Αιτωλίας και Ακαρνανίας	3	3	3	236	236	236	713	713	713	Etolia and Akarmania
Αχαΐας	17	16	17	1.111	936	1.012	3.749	2.858	3.086	Achaia
Ηλείας	10	12	12	1.069	1.148	1.148	2.523	4.118	4.118	Ilia
κεντρική Ελλάς	18	19	20	1.474	1.594	1.661	4.555	4.915	5.116	Central Greece
Φθιώτιδος	8	8	8	732	742	742	2.346	2.376	2.376	Fthiotida
Ευρυτανίας	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Evrntania
Φωκίας	8	8	8	550	550	550	1.744	1.744	1.744	Fokida
Βοιωτίας	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Viotia
Ευβοίας	2	3	4	192	302	369	465	795	996	Evvia
πικινή	18	17	19	1.858	1.899	2.026	5.243	4.943	5.324	Attiki
Αττικής	18	17	19	1.858	1.899	2.026	5.243	4.943	5.324	Attiki
λοπόννησος	56	64	66	3.871	6.178	6.451	11.854	13.404	14.223	Peloponnissos
Κορινθίας	6	5	5	477	396	396	1.443	1.200	1.200	Korinthia
Αργολίδος	26	31	31	1.291	3.421	3.421	3.978	4.937	4.937	Argolida
Αρκαδίας	2	3	3	169	229	229	507	687	687	Arkadia
Μεσσηνίας	15	17	18	1.289	1.398	1.438	3.991	4.378	4.498	Messinia
Λακωνίας	7	8	9	645	734	967	1.935	2.202	2.901	Lakonia
ηπειρο Αιγαίο	—	—	2	—	—	167	—	—	501	Northern Aegeo
Λέσβου	—	—	1	—	—	95	—	—	285	Lesvos
Χίου	—	—	1	—	—	72	—	—	216	Chios
Σάμου	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Samos
ηπειρο Αιγαίο	20	25	31	1.555	1.936	2.584	4.020	5.163	7.232	Southern Aegeo
Κυκλάδων	15	20	26	1.214	1.595	2.243	3.122	4.265	6.334	Kykklades
Δωδεκανήσου	5	5	5	341	341	341	898	898	898	Dodekanissos
ρήτη	15	15	15	1.483	1.483	1.483	4.431	4.431	4.431	Kriti
Χανίων	4	4	4	232	232	232	684	684	684	Chanja
Ρεθύμνης	3	3	3	459	459	459	1.377	1.377	1.377	Rethymno
Ηρακλείου	4	4	4	523	523	523	1.536	1.536	1.536	Iraklio
Λασιθίου	4	4	4	269	269	269	834	834	834	Lassithi

πηγή : Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού.

Source : National Tourist Organization.

Πίνακας 23. Ενοικιαζόμενα δωμάτια και κλίνες σε κατοικίες, που λειτουργούν με κανονική άδεια του ΕΟΤ, κατά διοικητική περιφέρεια και νομό : 1988 - 1990

Rented rooms and number of beds in houses licenced by EOT, by administrative region and department : 1988 - 1990

Διοικητικές περιφέρειες και νομοί	Δωμάτια - Rooms					Κλίνες - Beds					Administrative regions and departments
	1988	1989	1990	*Μεταβολή % 1989/88 *Change	*Μεταβολή % 1990/89 *Change	1988	1989	1990	*Μεταβολή % 1989/88 *Change	*Μεταβολή % 1990/89 *Change	
Σύνολο Ελλάδος	110.734	120.741	131.297	10.9	8.7	237.052	258.913	282.324	9.2	9.0	Greece, total
ανατολική Μακεδονία και Θράκη	4.092	4.496	4.501	—	0.1	8.449	9.254	9.312	9.5	0.6	Eastern Makedonia and Thraki
Εβρου	661	758	695	14.6	- 8.3	1.373	1.569	1.453	14.3	- 7.4	Evros
Ροδόπης	82	82	85	—	3.7	166	166	173	—	4.2	Rodopi
Ξάνθης	130	130	151	—	16.2	246	246	292	—	18.7	Xanthi
Δράμας	9	10	10	11.1	—	20	24	24	20.0	—	Drama
Καβάλας	3.210	3.516	3.560	9.5	1.3	6.644	7.249	7.370	9.1	1.7	Kavala
κεντρική Μακεδονία	9.148	10.360	12.119	13.3	17.0	19.530	22.286	26.243	14.1	17.8	Central Makedonia
Σερρών	57	57	61	—	7.0	147	147	159	—	8.2	Serres
Θεσσαλονίκης	879	881	1.039	0.2	17.9	1.865	1.887	2.229	1.2	18.1	Thessaloniki
Χαλκιδικής	4.798	5.887	7.329	22.7	24.5	10.367	12.754	16.044	2.3	25.8	Chalkidiki
Κιλκίς	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Kilkis
Πέλλης	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Pella
Ημαθίας	—	13	13	—	—	—	36	36	—	—	Imathia
Πιερίας	3.414	3.522	3.677	23.8	4.4	7.151	7.462	7.775	4.3	4.2	Pieria
δυτική Μακεδονία	27	14	40	- 48.2	185.7	55	29	86	- 47.3	196.5	Western Makedonia
Φλωρίνης	12	9	22	- 25.0	144.4	24	18	47	- 25.0	161.1	Fiorina
Κοζάνης	4	—	2	—	—	9	—	4	—	—	Kozani
Καστοριάς	11	5	16	- 54.5	120.0	22	11	35	- 50.0	218.2	Kastoria
Γρεβενών	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Grevena
Επείρος	1.707	2.011	2.836	17.8	41.0	3.609	4.275	6.267	18.5	46.6	Ipiros
Ιωαννίνων	279	300	243	7.5	- 19.0	574	627	536	9.2	- 14.5	Ioannina
Αρτας	43	43	29	—	32.6	93	93	66	—	- 29.0	Arta
Θεσπρωτίας	472	536	588	13.6	9.7	974	1.113	1.227	13.3	10.2	Thesprotia
Πρεβέζης	913	1.132	1.976	24.0	74.6	1.968	2.442	4.438	24.1	51.7	Preveza
Θεσσαλία	9.247	9.224	10.277	- 0.2	11.4	19.704	19.598	21.846	- 0.5	11.5	Thessatia
Λαρίσης	1.228	1.482	1.556	20.7	5.0	2.589	3.127	3.293	20.8	5.3	Larissa
Μαγνησίας	7.571	7.356	8.323	- 2.8	13.2	16.084	15.591	17.648	- 3.1	13.2	Magnissia
Τρικάλων	268	206	206	- 23.1	—	611	460	461	- 24.7	9.2	Trikala
Καρδίτσας	180	180	192	—	6.7	420	420	444	—	5.7	Karditsa
Νήσιοι	24.917	27.237	30.209	9.3	10.9	50.895	55.472	61.644	9.0	11.1	Ionias Islands
Κερκύρας	16.102	18.209	19.494	13.1	7.1	32.383	36.635	39.222	13.1	7.1	Kerkyra
Λευκάδος	2.080	2.057	2.412	- 1.1	17.3	4.403	4.326	5.057	- 1.7	16.9	Lefkada
Κεφαλονιάς	2.054	1.819	2.402	- 11.4	32.1	4.531	3.956	5.226	- 12.7	32.1	Kefalonia
Ζακύνθου	4.681	5.152	5.901	10.1	14.5	9.578	10.555	12.139	10.2	15.0	Zakynthos
δυτική Ελλάς	1.255	1.136	1.076	- 9.5	- 5.3	2.695	2.449	2.332	- 9.1	4.8	Western Greece
Αιτωλίας και Ακαρνανίας	511	373	305	- 27.0	- 18.2	1.083	788	648	- 27.2	- 17.5	Etolia and Akarnania
Αχαΐας	141	143	100	1.4	- 30.1	310	311	218	0.3	- 29.9	Achaia
Ηλείας	603	620	671	2.8	8.2	1.302	1.350	1.466	3.7	8.6	Ilia
κεντρική Ελλάς	6.572	6.307	6.290	- 4.0	- 0.3	13.754	13.140	13.142	- 4.5	0.1	Central Greece
Φθιώτιδος	1.509	1.401	1.338	- 7.2	- 4.5	3.141	2.870	2.761	- 8.6	- 3.8	Fthiotida
Ευρυτανίας	45	40	50	- 11.1	25.0	100	92	116	- 8.0	26.1	Evyritania
Φωκιάδος	298	260	255	- 12.7	- 1.9	653	565	556	- 40.7	- 1.6	Fokida
Βοιωτίας	148	147	174	- 2.7	18.4	308	304	361	- 1.3	18.8	Viotia
Ευβοίας	4.572	4.459	4.473	- 2.5	0.3	9.552	9.309	9.348	- 2.5	0.4	Evvia
Αττική	5.232	5.512	5.572	5.3	1.1	10.843	11.462	11.609	5.7	1.3	Attiki
Αττικής	5.232	5.512	5.572	5.3	1.1	10.843	11.462	11.609	5.7	1.3	Attiki
Πελοπόννησος	2.676	2.742	3.034	2.5	10.7	5.941	6.059	6.688	2.0	10.4	Peloponnissos
Κορινθίας	173	140	145	- 19.1	3.6	374	299	309	- 20.0	3.3	Korinthia
Αργολίδος	994	1.028	1.084	3.4	5.5	2.191	2.245	2.360	2.5	5.1	Argolida
Αρκαδίας	317	320	358	1.0	11.9	730	739	817	1.2	10.6	Arkadia
Μεσσηνίας	805	859	979	6.7	14.0	1.748	1.868	2.129	6.9	14.0	Messinia
Λακωνίας	387	395	468	2.1	18.5	898	908	1.073	1.1	15.2	Lakonia
όρειο Αιγαίο	4.846	7.008	8.169	44.6	16.6	10.149	14.987	17.461	47.7	16.5	Northern Aegeo
Λέσβου	1.557	3.362	3.823	115.9	13.7	3.281	7.263	8.254	121.4	13.6	Lesvos
Χίου	486	604	741	24.3	22.7	1.095	1.361	1.668	24.3	22.6	Chios
Σάμου	2.803	3.042	3.605	8.5	18.5	5.773	6.363	7.539	10.2	18.5	Samos
ότιο Αιγαίο	27.041	29.770	31.109	10.1	4.5	58.921	64.932	67.881	10.2	4.5	Southern Aegeo
Κυκλάδων	15.924	17.354	17.957	9.0	3.5	34.858	38.118	39.506	9.4	3.6	Kyklades
Δωδεκανήσου	11.117	12.416	13.152	11.7	5.9	24.063	26.814	28.375	11.4	5.8	Dodekanissos
Κρήνη	13.974	14.924	16.065	6.8	7.7	32.507	34.970	37.813	7.6	8.1	Kriti
Χανίων	3.836	4.039	4.529	5.3	12.1	8.644	9.097	10.278	5.2	13.0	Chanina
Ρεθύμνης	2.497	2.609	2.661	4.5	2.0	5.402	5.668	5.814	4.9	2.6	Rethymno
Ηρακλείου	4.862	5.385	5.739	10.8	6.6	11.874	13.290	14.170	11.9	6.6	Iraklio
Λασιθίου	2.779	2.891	3.136	4.0	8.5	6.587	6.915	7.551	5.0	9.2	Lassithi

Η μείωση οφείλεται στο γεγονός, ότι πολλά ενοικιαζόμενα δωμάτια λειτουργούν χωρίς να έχουν από τον ΕΟΤ την προβλεπόμενη άδεια λειτουργίας τους.

* Reduction is due to the fact that many rented rooms operated without the required licence issued by EOT

26. Αριθμός ημεδαπών πελατών στα πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα, κατά γεωγραφικό διαμέρισμα, νομό, είδος και κατηγορία καταλύματος : 1988

Γεωγραφικό διαμέρισμα και νομός	Ξενοδοχεία και ομοειδή τουριστικά καταλύματα — Hotels and related units					Σύνολο ΑΑ' - E Total AA' - E
	ΑΑ' - ΑΑ	Α' - Α	Β' - Β	Γ - C	Δ' + Ε' - D + E	
Σύνολο Ελλάδος	144.433	339.362	1.305.124	1.827.437	502.292	4.118.6
Αναλογία %	3.3	7.7	29.6	41.4	11.4	9.
Περιφέρεια Πρωτευούσης	66.462	59.286	254.891	371.124	96.915	848.6
Λοιπή Στερεά Ελλάς και Εύβοια	8.608	44.933	170.308	175.297	47.197	446.7
Αιτωλίας και Ακαρνανίας	—	—	45.608	39.689	9.677	94.4
Αττικής (υπόλοιτο)	8.608	9.537	19.761	36.494	8.743	83.
Βοιωτίας	—	1.266	19.852	9.019	2.982	33.
Ευβοίας	—	8.919	36.394	32.855	9.473	87.0
Ευρυτανίας	—	—	13.876	11.198	1.093	26.1
Φθιώτιδος	—	7.677	8.619	33.390	12.141	61.8
Φωκίδος	—	17.534	26.198	12.652	3.088	59.
Πελοπόννησος	7.257	71.738	103.691	324.294	60.388	567.1
Αργολίδος	6.887	28.157	13.281	50.587	6.434	105.
Αρκαδίας	—	2.758	10.817	41.875	6.514	61.4
Αχαΐας	196	24.212	28.238	63.087	22.028	137.
Ηλείας	—	8.051	9.448	54.673	4.618	76
Κορινθίας	174	7.181	16.909	25.730	4.066	54
Λακωνίας	—	1.379	6.521	50.854	8.035	66
Μεσσηνίας	—	—	18.477	37.488	8.693	64
Ιόνιοι Νήσοι	9.751	16.889	55.272	44.773	7.049	133.
Ζακύνθου	—	841	12.732	8.096	970	22
Κερκύρας	9.751	13.788	23.028	23.778	2.876	73
Κεφαλληνίας	—	2.260	3.813	12.541	1.995	20
Λευκάδος	—	—	15.699	358	1.208	17
Ήπειρος	—	830	47.979	153.801	35.545	238
Άρτης	—	—	4.026	16.807	1.058	21
Θεσπρωτίας	—	—	1.411	13.221	8.933	23.
Ιωαννίνων	—	830	24.980	106.392	22.752	154
Πρεβέζης	—	—	17.562	17.381	2.802	37
Θεσσαλία	1.735	12.646	115.418	142.227	54.829	326
Καρδίτσας	—	—	787	23.058	3.346	27
Λαρίσης	—	7.125	20.766	53.219	12.566	95
Μαγνησίας	1.735	1.182	77.016	55.753	23.898	155
Τρικάλων	—	4.339	16.849	10.197	15.019	46
Μακεδονία	35.903	51.389	320.615	354.107	140.768	902
Γρεβενών	—	—	—	1.227	2.458	7
Δράμας	—	—	5.281	7.571	4.318	17
Ημαθίας	—	—	7.491	21.314	10.119	38
Θεσσαλονίκης	18.387	38.042	138.874	172.012	58.588	427
Καβάλας	—	3.030	66.319	32.572	14.534	111
Καστοριάς	—	2.169	16.833	23.601	1.472	4
Κιλίκης	—	—	3.832	1.937	2.996	11
Κοζάνης	—	—	8.842	33.708	4.507	47
Πέλλης	—	—	6.033	4.846	10.520	2
Πιερίας	—	—	12.487	19.430	5.257	3
Σερρών	—	—	16.559	17.932	8.201	4
Φλωρίνης	—	—	22.498	15.967	13.086	5
Χαλκιδικής	17.516	8.148	15.566	1.990	4.712	4
Θράκη	—	6.876	109.038	81.754	24.650	22
Έβρου	—	6.876	37.865	58.563	19.815	12
Ξάνθης	—	—	24.903	10.391	2.023	3
Ροδόπης	—	—	46.270	12.800	2.812	6
Νήσοι Αιγαίου	10.108	31.466	86.776	90.600	24.021	24
Δωδεκανήσου	9.720	28.417	36.000	28.919	5.093	10
Κυκλάδων	—	3.049	18.485	44.535	14.623	8
Λέσβου	388	—	15.303	4.865	2.420	1
Σάμου	—	—	7.436	7.498	1.469	1
Χίου	—	—	9.552	4.783	416	1
Κρήτη	4.609	43.309	41.136	89.460	10.930	11
Ηρακλείου	770	27.104	14.266	40.786	5.827	1
Λασιθίου	3.839	2.994	3.634	15.814	1.965	1
Ρεθύμνης	—	3.238	11.169	3.468	1.637	1
Χανίων	—	9.973	12.067	29.392	1.501	1

* Στον ανωτέρω πίνακα, καθώς και σε επόμενους, τα επί μέρους αθροίσματα ενδέχεται να διαφέρουν ελάχιστα από το 100,00, λόγω στρογγυλοποιήσεως.

Number of greek clients in the country's hotel units, by geographic region, department, type and category of unit : 1988

Συμπληρωματικά καταλύματα — Supplementary units					Γενικό σύνολο Grand total	Αναλογία* % Percentage*	Geographic regions and departments
Ξενώνες Guest rooms	Οικοτροφεία Boarding houses	Επιπλωμένα διαμερίσματα Furnished suites	Καμπινγκ Campings	Κέντρα παρεθερισμού Summer resorts			
129.712	13.886	28.617	114.683	4.680	4.410.226	100,0	Greece, total
2.9	0.3	0.6	2.6	0.1	100.0	—	Percentage %
35.362	2.050	8.897	2.850	—	897.837	20.4	Greater Athens
17.073	8.459	1.875	7.558	510	481.818	10.9	Rest of Central Greece and Evia
94	—	204	109	—	95.381	2.2	Etolia and Akarnania
3.837	—	1.079	1.012	—	89.071	2.0	Attiki (rest)
241	—	—	—	—	33.360	0.8	Viotia
5.848	4.171	592	—	510	98.762	2.2	Evia
2.177	—	—	—	—	28.344	0.6	Evritania
4.450	3.783	—	6.115	—	76.175	1.7	Fthiotida
426	505	—	322	—	60.725	1.4	Fokida
32.663	483	787	14.884	3.686	619.871	14.1	Peloponissos
5	—	16	5.992	244	111.603	2.5	Argolida
808	—	118	504	—	63.394	1.4	Arkadia
22.756	—	349	3.002	96	163.964	3.7	Achaia
1.102	258	7	1.882	—	80.039	1.8	Iliia
1.232	49	29	1.139	2.996	59.505	1.3	Korinthia
3.218	—	268	421	—	70.696	1.6	Lakonia
3.542	176	—	1.944	350	70.670	1.6	Messinia
1.834	13	697	5.762	117	142.157	3.2	Ionian Islands
745	13	279	—	—	23.676	0.5	Zakynthos
742	—	86	2.712	117	76.878	1.7	Kerkyra
229	—	332	—	—	21.170	0.5	Kefalonia
118	—	—	3.050	—	20.433	0.5	Lefkada
2.836	—	2.409	7.840	—	251.240	5.7	Ipiros
—	—	—	—	—	21.891	0.5	Arta
—	—	363	304	—	24.232	0.5	Thesprotia
2.740	—	1.926	1.158	—	160.778	3.6	Ioannina
96	—	120	6.378	—	44.339	1.0	Preveza
13.265	430	4.284	2.578	—	347.412	7.9	Thessalia
—	—	366	—	—	27.557	0.6	Karditsa
30	—	—	—	—	93.706	2.1	Larissa
12.043	430	3.918	2.224	—	178.199	4.0	Magnissia
1.192	—	—	354	—	47.950	1.1	Trikala
10.462	519	1.222	59.774	302	975.061	22.1	Makedonia
604	—	—	—	—	4.289	0.1	Grevena
—	—	—	—	—	17.170	0.4	Drama
—	—	—	—	—	38.924	0.9	Imathia
5.125	—	3	12.521	—	443.552	10.1	Thessaloniki
2.077	519	138	4.871	—	124.060	2.8	Kavala
—	—	—	—	—	44.075	1.0	Kastoria
—	—	—	—	—	8.765	0.2	Kilkis
—	—	—	—	—	47.057	1.1	Kozani
311	—	—	—	—	21.710	0.5	Pella
1.332	—	156	19.260	—	57.922	1.3	Pieria
—	—	—	—	—	42.692	1.0	Serres
394	—	—	—	—	51.945	1.2	Florina
619	—	925	23.122	302	72.900	1.7	Chalkidiki
2.717	646	—	5.952	—	231.633	5.3	Thraki
72	646	—	3.147	—	126.984	2.9	Evros
330	—	—	—	—	37.647	0.9	Xanthi
2.315	—	—	2.805	—	67.002	1.5	Rodopi
10.059	512	7.330	1.770	65	262.707	6.0	Aegean Islands
2.011	335	1.897	748	65	113.205	2.6	Dodekanissos
4.005	—	626	1.022	—	86.345	2.0	Kyklades
3.121	—	4.591	—	—	30.688	0.7	Lesvos
530	177	216	—	—	17.326	0.4	Samos
392	—	—	—	—	15.143	0.3	Chios
3.441	774	1.116	5.715	—	200.490	4.5	Kriti
1.215	32	250	3.998	—	94.248	2.1	Iraklio
1.211	328	562	141	—	30.488	0.7	Lassithi
254	—	121	1.576	—	21.463	0.5	Rethymno
761	414	183	—	—	54.291	1.2	Chania

In the above and the next tables partial totals may have a slight difference from 100.00, due to rounding up of figures.

27. Διανυκτερεύσεις ημεδαπών πελατών στα πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα, κατά γεωγραφικό διαμέρισμα, νομό, είδος και κατηγορία καταλύματος : 1988

Γεωγραφικό διαμέρισμα και νομός	Ξενοδοχεία και ομοειδή τουριστικά καταλύματα — Hotels and related units					Σύνολο ΑΑ' - Ε' Total ΑΑ - Ε'
	ΑΑ' — ΑΑ	Α' — Α	Β' — Β	Γ — C	Δ' + Ε' — D + E	
Σύνολο Ελλάδος	437.087	1.033.765	3.013.213	4.292.587	1.354.520	10.131.172
Αναλογία %	3,9	9,2	26,8	38,1	12,0	90,0
Περιφέρεια Πρωτευούσης	165.822	168.017	488.987	863.875	252.956	1.939.657
Λοιπή Στερεά Ελλάς και Εύβοια ..	31.893	126.592	417.297	489.992	135.158	1.200.932
Αιτωλίας και Ακαρνανίας	—	—	111.204	76.558	14.706	202.468
Αττικής (υπόλοιπο)	31.893	29.572	66.366	82.420	28.244	238.495
Βοιωτίας	—	5.246	34.191	19.655	6.065	65.157
Ευβοίας	—	31.136	89.745	144.438	30.940	296.259
Ευρυτανίας	—	—	33.485	39.534	2.369	75.388
Φθιώτιδος	—	31.010	33.235	106.198	45.677	216.120
Φωκίδος	—	29.628	49.071	21.189	7.157	107.045
Πελοπόννησος	17.909	195.744	244.513	666.465	181.388	1.306.019
Αργολίδος	15.997	89.545	44.688	90.625	13.480	254.335
Αρκαδίας	—	5.999	25.039	89.048	51.406	171.492
Αχαΐας	1.372	50.556	61.703	137.598	47.346	298.575
Ηλείας	—	20.196	15.617	109.852	22.706	168.371
Κορινθίας	540	26.978	46.391	73.991	13.930	161.830
Λακωνίας	—	2.470	10.024	86.034	15.773	114.301
Μεσσηνίας	—	—	41.051	79.317	16.747	137.115
Ιόνιοι Νήσοι	45.400	78.593	173.265	158.064	25.257	480.579
Ζακύνθου	—	3.803	37.152	29.165	4.287	74.407
Κεφαλονιάς	45.400	63.930	77.251	96.256	10.003	292.840
Κεφαλληνίας	—	10.860	14.801	31.620	7.268	64.549
Λευκάδος	—	—	44.061	1.023	3.699	48.783
Ήπειρος	—	1.480	113.493	293.204	62.691	470.868
Αρτης	—	—	7.928	43.201	3.045	54.174
Θεσπρωτίας	—	—	5.095	18.701	14.162	37.958
Ιωαννίνων	—	1.480	47.815	194.025	38.848	282.168
Πρεβέζης	—	—	52.655	37.277	6.636	96.568
Θεσσαλία	7.771	22.270	227.127	365.083	148.086	770.337
Καρδίτσας	—	—	8.331	48.061	33.424	89.816
Λαρίσης	—	11.546	36.977	172.298	29.944	250.765
Μαγνησίας	7.771	5.287	157.533	128.172	61.751	360.514
Τρικάλων	—	5.437	24.286	16.552	22.967	69.242
Μακεδονία	106.025	148.107	714.275	732.174	370.625	2.071.206
Γρεβενών	—	—	—	3.599	6.222	9.821
Δράμας	—	—	12.419	14.547	16.225	43.191
Ημαθίας	—	—	13.353	38.227	21.663	73.243
Θεσσαλονίκης	29.755	84.580	306.897	338.173	158.514	917.919
Καβάλας	—	16.989	119.750	90.056	53.272	280.067
Καστοριάς	—	3.578	30.479	47.364	4.982	86.403
Κιλίκης	—	—	3.981	3.830	6.109	13.920
Κοζάνης	—	—	15.333	67.024	12.290	94.647
Πέλλης	—	—	9.951	17.267	25.845	53.063
Πιερίας	—	—	39.082	39.868	21.172	100.122
Σερρών	—	—	31.925	34.528	19.918	86.371
Φλωρίνης	—	—	39.537	33.496	15.046	88.079
Χαλκιδικής	76.270	42.960	91.568	4.195	9.367	224.360
Θράκη	—	12.534	192.224	161.051	53.013	418.822
Έβρου	—	12.534	78.781	99.297	38.656	229.268
Ξάνθης	—	—	39.646	32.687	7.876	80.209
Ροδόπης	—	—	73.797	29.067	6.481	109.345
Νήσοι Αιγαίου	37.937	150.816	300.774	293.564	80.966	864.057
Δωδεκανήσου	35.758	144.576	127.098	115.429	21.905	444.766
Κυκλάδων	—	6.240	55.848	130.965	44.220	237.273
Λέσβου	2.179	—	48.179	13.747	5.040	69.145
Σάμου	—	—	34.269	19.239	8.307	61.815
Χίου	—	—	35.380	14.184	1.494	51.058
Κρήτη	24.330	129.612	141.258	269.115	44.380	608.695
Ηρακλείου	3.130	81.330	67.778	152.663	27.836	332.737
Λασιθίου	21.200	10.126	11.685	39.592	4.777	87.380
Ρεθύμνης	—	12.611	28.120	10.155	4.222	55.108
Χανίων	—	25.545	33.675	66.705	7.545	133.470

Number of nights spent by Greeks in the country's hotel units, by geographic region, department, type and category of unit : 1988

Συμπληρωματικά καταλύματα — Supplementary units					Γενικό σύνολο Grand total	Αναλογία % Percentage	Πληρότητα Coverage	Geographic regions and departments
Ξενώνες Guest rooms	Οικοτροφεία Boarding houses	Επιπλωμένα διαμερίσματα Furnished suites	Κάμπινγκ Campings	Κέντρα παραθερισμού Summer resorts				
365.339	119.989	101.087	521.542	158.331	1.254.962	100,0	15,2	Greece, total
3,2	1,1	0,9	4,6	0,1	100,0	—	—	Percentage %
70.089	41.199	17.377	10.947	—	2.079.269	18,5	13,0	Greater Athens
101.425	58.425	12.159	32.074	2.531	1.407.546	12,5	18,5	Rest of Central Greece and Evia
94	—	4.508	279	—	207.349	1,8	31,5	Etolia and Akarnania
7.948	—	4.343	3.652	—	254.438	2,2	9,8	Attiki (rest)
907	—	—	—	—	66.064	0,6	18,3	Viotia
49.410	23.492	3.308	—	2.531	375.000	3,3	22,2	Evia
9.019	—	—	—	—	84.407	0,7	30,6	Evritania
33.325	34.121	—	27.477	—	311.043	2,8	21,5	Fthiotida
722	812	—	666	—	109.245	1,0	14,1	Fokida
68.648	3.643	3.114	51.338	9.871	1.442.633	12,8	19,2	Peloponissos
6	—	108	19.873	1.315	275.637	2,4	13,3	Argolida
2.560	—	473	1.938	—	176.463	1,6	36,8	Arkadia
44.166	—	1.502	7.999	338	352.580	3,1	24,1	Achaia
1.991	2.308	83	10.863	—	183.616	1,6	17,7	Ilia
4.663	900	92	2.754	6.735	176.974	1,6	12,7	Korinthia
7.217	—	856	493	—	122.867	1,1	22,5	Lakonia
8.045	435	—	7.418	1.483	154.496	1,4	27,9	Messinia
7.376	85	2.962	25.298	819	517.119	4,6	10,1	Ionian Islands
3.089	85	906	—	—	78.487	0,7	15,7	Zakynthos
3.560	—	587	14.449	819	312.255	2,8	8,0	Kerkyra
503	—	1.469	—	—	66.521	0,6	14,5	Kefalonia
224	—	—	10.849	—	59.856	0,5	28,9	Lefkada
5.822	—	11.189	36.958	—	524.837	4,7	31,2	Ipiros
—	—	—	—	—	54.174	0,5	48,3	Arta
—	—	3.204	1.489	—	42.651	0,4	18,3	Thesprotia
5.644	—	7.635	1.607	—	297.054	2,6	39,1	Ioannina
178	—	350	33.862	—	130.958	1,2	20,6	Preveza
32.245	1.027	15.310	7.493	—	826.412	7,3	28,1	Thessalia
—	—	2.152	—	—	91.968	0,8	61,3	Karditsa
30	—	—	—	—	250.795	2,2	35,2	Larissa
28.912	1.027	13.158	7.079	—	410.690	3,6	24,3	Magnissia
3.303	—	—	414	—	72.959	0,6	18,6	Trikala
19.730	4.987	4.732	292.529	2.237	2.395.421	21,3	26,1	Makedonia
604	—	—	—	—	10.425	0,1	17,1	Grevena
—	—	—	—	—	43.191	0,4	32,0	Drama
—	—	—	—	—	73.243	0,7	30,1	Imathia
7.030	—	20	60.085	—	985.054	8,8	31,3	Thessaloniki
5.172	4.987	433	27.359	—	318.018	2,8	28,5	Kavala
—	—	—	—	—	86.403	0,8	39,3	Kastoria
—	—	—	—	—	13.920	0,1	13,9	Kilkis
—	—	—	—	—	94.647	0,8	24,8	Kozani
2.402	—	—	—	—	55.465	0,5	23,4	Pella
2.602	—	685	88.632	—	192.041	1,7	15,1	Picria
—	—	—	—	—	86.371	0,8	31,2	Serres
1.289	—	—	—	—	89.368	0,8	51,4	Florina
631	—	3.594	116.453	2.237	347.275	3,1	14,6	Chalkidiki
5.860	2.740	—	40.916	—	468.338	4,2	39,7	Thraki
156	2.740	—	14.988	—	247.152	2,2	37,6	Evros
1.170	—	—	—	—	81.379	0,7	39,0	Xanthi
4.534	—	—	25.928	—	139.807	1,2	45,6	Rodopi
44.798	3.144	29.885	6.740	875	948.999	8,4	7,3	Aegean Islands
16.544	1.672	14.897	3.638	875	481.892	4,3	4,9	Dodekanissos
12.581	—	2.203	3.102	—	255.159	2,3	13,0	Kyklades
11.244	—	12.007	—	—	92.396	0,8	16,0	Lesvos
3.449	1.472	778	—	—	67.514	0,6	12,6	Samos
980	—	—	—	—	52.038	0,5	23,7	Chios
9.346	4.739	4.359	17.249	—	644.388	5,7	7,4	Kriti
3.791	70	1.014	12.838	—	350.450	3,1	7,8	Iraklio
3.346	839	1.561	253	—	93.379	0,8	4,8	Lassithi
711	—	1.356	4.158	—	61.333	0,5	5,0	Rethymno
1.498	3.830	428	—	—	139.226	1,2	13,6	Chania

28. Αριθμός αλλοδαπών πελατών στα πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα, κατά γεωγραφικό διαμέρισμα, νομό, είδος και κατηγορία καταλύματος : 1988

Γεωγραφικό διαμέρισμα και νομός	Ξενοδοχεία και ομοειδή τουριστικά καταλύματα — Hotels and related units					Σύνολο ΑΑ' - Ε' Total AA - E
	ΑΑ' - ΑΑ	Α' - Α	Β' - Β	Γ - Γ	Δ' - Ε' - Δ + Ε	
Σύνολο Ελλάδος	612.466	1.531.874	1.654.507	1.521.042	333.272	5.653.161
Αναλογία %	9,4	23,6	25,5	23,4	5,1	87,0
Περιφέρεια Πρωτευούσης	424.652	316.201	523.124	427.748	64.524	1.756.249
Λοιπή Στερεά Ελλάς και Εύβοια	12.267	93.631	175.445	59.123	18.102	358.568
Αιτωλίας και Ακαρνανίας	—	—	7.515	2.512	951	10.978
Αττικής (υπόλοιπο)	12.267	23.580	52.231	22.696	7.369	118.143
Βοιωτίας	—	675	11.877	1.566	1.055	15.173
Ευβοίας	—	1.173	26.282	5.102	342	32.899
Ευρυτανίας	—	—	54	9	14	77
Φθιώτιδος	—	4.572	15.749	4.303	1.491	26.115
Φακίδος	—	63.631	61.737	22.935	6.880	155.183
Πελοπόννησος	10.516	156.685	184.543	218.520	43.026	613.290
Αργολίδος	10.496	56.269	45.566	100.364	11.777	224.472
Αρκαδίας	—	201	1.773	4.903	785	7.662
Αχαΐας	2	25.091	16.724	24.296	7.157	73.270
Ηλείας	—	45.895	77.891	28.352	7.596	159.734
Κορινθίας	18	27.754	14.317	22.285	2.976	67.350
Λακωνίας	—	1.475	14.287	29.953	6.787	52.502
Μεσσηνίας	—	—	13.985	8.367	5.948	28.300
Ιόνια Νήσοι	30.802	105.531	116.684	76.188	15.189	344.394
Ζακύνθου	—	3.442	14.952	11.573	2.508	32.476
Κεφαλονίας	30.802	95.176	92.826	52.741	10.562	282.107
Κεφαλληνίας	—	6.913	4.643	9.949	1.561	23.066
Λευκάδος	—	—	4.262	1.925	558	6.745
Ήπειρος	—	201	22.741	35.757	10.775	69.474
Αρτης	—	—	638	2.923	—	3.561
Θεσπρωτίας	—	—	6.111	8.795	3.391	18.297
Ιωαννίνων	—	201	7.090	16.770	5.518	29.579
Πρεβέζης	—	—	8.902	7.269	1.866	18.037
Θεσσαλία	4.413	57.579	35.373	35.289	18.886	151.540
Καρδίτσας	—	—	—	855	3	858
Λαρίσης	—	8.052	7.516	9.266	1.436	26.270
Μαγνησίας	4.413	6.017	18.449	11.505	7.999	48.383
Τρικάλων	—	43.510	9.408	13.663	9.448	76.029
Μακεδονία	27.860	71.510	180.568	105.868	52.001	437.807
Γρεβενών	—	—	—	82	50	132
Δράμας	—	—	396	284	192	872
Ημαθίας	—	—	1.029	2.051	1.280	4.360
Θεσσαλονίκης	12.884	25.489	89.894	55.148	28.198	211.613
Καβάλας	—	4.818	27.007	17.463	8.058	57.346
Καστοριάς	—	596	2.863	2.497	110	6.066
Κιλίκης	—	—	2.223	1.640	2.952	6.815
Κοζάνης	—	—	565	2.253	154	2.972
Πέλλης	—	—	1.002	450	963	2.415
Πιερίας	—	—	17.660	16.834	6.210	40.704
Σερρών	—	—	1.706	653	951	3.310
Φλωρίνης	—	—	2.889	705	750	4.344
Χαλκιδικής	14.976	40.607	33.334	5.808	2.133	96.858
Θράκη	—	3.008	9.644	9.231	1.986	23.869
Έβρου	—	3.008	5.358	7.537	1.073	16.976
Ξάνθης	—	—	1.547	768	332	2.647
Ροδόπης	—	—	2.739	926	581	4.246
Νήσοι Αιγαίου	51.629	402.034	208.503	289.446	62.985	1.014.597
Δωδεκανήσου	49.571	397.369	137.616	204.680	18.880	808.116
Κυκλάδων	—	4.665	37.688	56.202	36.348	134.903
Λέσβου	2.058	—	10.867	4.636	803	18.364
Σάμου	—	—	18.028	23.250	6.852	48.130
Χίου	—	—	4.304	678	102	5.084
Κρήνη	50.327	325.494	197.882	263.872	45.798	883.373
Ηρακλείου	17.803	208.942	88.248	130.335	23.286	468.614
Λασιθίου	32.524	42.274	48.384	66.960	8.303	198.445
Ρεθύμνης	—	42.704	38.259	34.702	6.847	122.512
Χανίων	—	31.574	22.991	31.875	7.362	93.802

Number of foreign clients in the country's hotel units, by geographic region, department, type and category of unit : 1988

Συμπληρωματικά καταλύματα — Supplementary units					Γενικό σύνολο Grand total	Αναλογία % Percentage	Geographic regions and departments
Ξενώνες Guest rooms	Οικοτροφεία Boarding houses	Επιπλωμένα διαμερίσματα Furnished suites	Κάμπινγκ Campings	Κέντρα παραθερισμού Summer resorts			
133.206	33.839	161.911	457.472	60.752	6.500.341	100.0	Greece, total
2.0	0.5	2.5	7.0	0.9	100.0	—	Percentage %
45.576	25.692	24.985	44.198	—	1.896.700	29.2	Greater Athens
7.423	1.318	3.455	34.771	7.347	412.882	6.4	Rest of Central Greece and Evia
31	—	8	1.822	—	12.839	0.2	Etolia and Akarmania
3.146	—	3.193	4.206	—	128.688	2.0	Attiki (rest)
16	—	—	—	—	15.189	0.2	Viotia
162	128	254	—	7.347	40.790	0.6	Evia
12	—	—	—	—	89	—	Evritania
191	34	—	9.738	—	36.078	0.6	Fthiotida
3.865	1.156	—	19.005	—	179.209	2.8	Fokida
16.898	897	4.612	73.310	20.139	729.146	11.2	Peloponnissos
1.632	—	3.257	20.520	4.930	254.811	3.9	Argolida
58	—	4	553	—	8.277	0.1	Arkadia
3.510	—	1.012	7.854	3.019	88.665	1.4	Achaia
4.389	762	34	26.419	—	191.338	2.9	Ilia
3.280	—	88	9.339	11.841	91.898	1.4	Korinthia
2.161	—	217	4.514	—	59.394	0.9	Lakonia
1.868	135	—	4.111	349	34.763	0.5	Messinia
3.660	9	9.231	20.084	21.307	398.685	6.1	Ionian Islands
711	9	867	—	—	34.063	0.5	Zakynthos
2.592	—	8.254	16.116	21.307	330.376	5.1	Kerkyra
233	—	110	—	—	23.409	0.4	Kefalonia
124	—	—	3.968	—	10.837	0.2	Lefkada
1.315	—	889	30.844	—	102.522	1.6	Ipiros
—	—	—	—	—	3.561	0.1	Arta
—	—	250	9.981	—	28.528	0.4	Thesprotia
430	—	280	10.179	—	40.468	0.6	Ioannina
885	—	359	10.684	—	29.965	0.5	Preveza
2.386	166	3.078	33.641	—	190.811	2.9	Thessalia
—	—	—	—	—	858	—	Karditsa
20	—	—	—	—	26.290	0.4	Larissa
2.366	166	3.078	8.316	—	62.309	1.0	Magnissia
—	—	—	25.325	—	101.354	1.6	Trikala
4.182	—	4.406	145.076	397	591.868	9.1	Makedonia
21	—	—	—	—	153	—	Grevena
—	—	—	—	—	872	—	Drama
—	—	—	—	—	4.360	0.1	Imathia
1.124	—	—	62.237	—	274.974	4.2	Thessaloniki
1.434	—	619	23.144	—	82.543	1.3	Kavala
—	—	—	—	—	6.066	0.1	Kastoria
—	—	—	—	—	6.815	0.1	Kilkis
—	—	—	—	—	2.972	—	Kozani
5	—	—	—	—	2.420	—	Pella
1.576	—	1.313	25.135	—	68.728	1.1	Pieria
—	—	—	—	—	3.310	0.1	Serres
5	—	—	—	—	4.349	0.1	Florina
17	—	2.474	34.560	397	134.306	2.1	Chaikidiki
147	168	—	30.351	—	54.535	0.8	Thraki
24	168	—	22.432	—	39.600	0.6	Evro
—	—	—	—	—	2.647	—	Xanthi
123	—	—	7.919	—	12.288	0.2	Rodopi
23.264	910	71.736	14.457	11.562	1.136.526	17.5	Aegean Islands
10.913	830	65.985	1.344	11.562	898.750	13.8	Dodekanissos
4.197	—	1.991	13.113	—	154.204	2.4	Kyklades
3.427	—	1.096	—	—	22.887	0.4	Lesvos
4.293	80	2.664	—	—	55.167	0.8	Samos
434	—	—	—	—	5.518	0.1	Chios
28.355	4.679	39.519	30.740	—	986.666	15.2	Kriti
9.397	1.448	20.188	26.486	—	526.133	8.1	Iraklio
9.837	1.913	9.490	1.571	—	221.256	3.4	Lassithi
1.745	—	7.613	2.683	—	134.553	2.1	Rethymno
7.376	1.318	2.228	—	—	104.724	1.6	Chania

29. Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών πελατών στα πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα, κατά γεωγραφικό διαμέρισμα, νομό, είδος και κατηγορία καταλύματος : 1988

Γεωγραφικό διαμέρισμα και νομός	Ξενοδοχεία και ομοειδή τουριστικά καταλύματα — Hotels and related units					Σύνολο ΑΑ' - Ε' Total ΑΑ - Ε
	ΑΑ' - ΑΑ	Α' - Α	Β' - Β	Γ - C	Δ' - Ε' - D + E	
Σύνολο Ελλάδος	2.535.446	10.707.500	8.890.234	7.186.884	1.288.181	30.608.245
Αναλογία %	7,3	30,8	25,6	20,7	3,7	88,0
Περιφέρεια Πρωτευούσης	1.062.280	851.176	1.379.462	1.154.487	174.695	4.622.100
Λοιπή Στερεά Ελλάς και Εύβοια ..	80.604	272.117	992.117	231.102	52.832	1.628.772
Αιτωλίας και Ακαρνανίας	—	—	16.358	4.188	1.269	21.815
Αττικής (υπόλοιπο)	80.604	162.318	483.298	149.329	35.899	911.448
Βοιωτίας	—	5.734	22.439	3.820	1.961	33.954
Ευβοίας	—	4.690	257.259	38.543	721	301.213
Ευρυτανίας	—	—	942	10	18	970
Φθιώτιδος	—	28.543	118.494	8.936	4.323	160.296
Φωκίδος	—	70.832	93.327	26.276	8.641	199.076
Πελοπόννησος	19.235	673.855	657.422	444.599	73.914	1.869.025
Αργολίδος	19.193	229.715	310.691	172.694	27.091	759.384
Αρκαδίας	—	253	2.333	8.845	1.622	13.053
Αχαΐας	2	92.877	102.903	64.622	11.788	272.192
Ηλείας	—	187.033	83.348	38.882	9.270	318.533
Κορινθίας	40	161.553	80.719	98.900	4.125	345.337
Λακωνίας	—	2.424	16.491	41.477	8.806	69.198
Μεσσηνίας	—	—	60.937	19.179	11.212	91.328
Ιόνιοι Νήσοι	249.841	1.054.959	1.148.599	681.067	120.150	3.254.616
Ζακύνθου	—	36.739	154.198	122.503	21.561	335.001
Κεφύρας	249.841	946.468	929.775	449.540	84.791	2.660.415
Κεφαλληνίας	—	71.752	42.885	92.569	9.598	216.804
Λευκάδος	—	—	21.741	16.455	4.200	42.396
Ήπειρος	—	230	114.772	75.297	26.202	216.501
Άρτης	—	—	979	4.007	—	4.986
Θεσπρωτίας	—	—	40.420	11.889	7.973	60.282
Ιωαννίνων	—	230	12.203	24.897	7.346	44.676
Πρεβέζης	—	—	61.170	34.504	10.883	106.557
Θεσσαλία	39.416	125.215	91.007	89.352	49.074	394.064
Καρδίτσας	—	—	—	2.250	3	2.253
Λαρίσης	—	11.628	9.865	19.103	2.004	42.600
Μαγνησίας	39.416	68.122	70.575	54.038	36.890	269.041
Τρικάλων	—	45.465	10.567	13.961	10.177	80.170
Μακεδονία	142.565	506.407	904.694	307.210	148.689	2.009.565
Γρεβενών	—	—	—	118	54	172
Δράμας	—	—	1.231	1.081	316	2.628
Ημαθίας	—	—	3.031	5.292	2.745	11.068
Θεσσαλονίκης	33.178	60.935	216.178	125.355	51.551	487.197
Καβάλας	—	31.719	93.609	55.078	45.835	226.241
Καστοριάς	—	874	4.946	4.220	202	10.242
Κιλκίς	—	—	2.230	2.240	3.197	7.667
Κοζάνης	—	—	1.646	5.141	490	7.277
Πέλλης	—	—	2.144	2.357	1.439	5.940
Περίας	—	—	85.180	55.538	32.168	172.886
Σερρών	—	—	3.804	1.203	1.123	6.130
Φλωρίνης	—	—	4.475	899	868	6.242
Χαλκιδικής	109.387	412.879	486.220	48.688	8.701	1.065.875
Θράκη	—	4.885	19.237	15.442	4.917	44.481
Έβρου	—	4.885	10.815	12.600	3.429	31.729
Ξάνθης	—	—	3.094	1.269	633	4.996
Ροδόπης	—	—	5.328	1.573	855	7.756
Νήσοι Αιγαίου	468.784	4.449.265	1.749.440	2.501.047	369.501	9.538.037
Δωδεκανήσου	445.944	4.425.766	1.296.500	1.993.764	165.041	8.327.015
Κυκλάδων	—	23.499	176.926	281.163	150.730	632.318
Λέσβου	22.840	—	98.013	34.499	3.606	158.958
Σάμου	—	—	155.294	188.581	49.960	393.835
Χίου	—	—	22.707	3.040	164	25.911
Κρήτη	472.721	2.769.391	1.833.484	1.687.281	268.207	7.031.084
Ηρακλείου	194.720	1.765.315	949.126	802.907	155.467	3.867.535
Λασιθίου	278.001	392.814	419.637	393.125	55.292	1.538.869
Ρεθύμνης	—	421.885	321.234	327.957	27.185	1.098.261
Χανίων	—	189.377	143.487	163.292	30.263	526.419

Number of nights spent by foreigners in the country's hotel units by geographic region, department, type and category of unit : 1988

Συμπληρωματικά καταλύματα — Supplementary units					Γενικό σύνολο Grand total	Αναλογία % Percentage	Πληρότητα Coverage	Geographic regions and departments
Ξενώνες Guest rooms	Οικοτροφεία Boarding houses	Επιπλωμένα διαμερίσματα Furnished suites	Κάμπινγκ Campings	Κέντρα παραθερισμού Summer resorts				
582.320	79.227	1.501.438	1.437.959	569.894	34.779.083	100,0	45,2	Greece, total
1.7	0,2	4,3	4,1	1,6	100,0	—	—	Percentage %
108.655	51.229	146.389	136.215	—	5.064.588	14,6	30,9	Greater Athens
15.808	2.124	26.468	76.504	78.325	1.828.001	5,3	29,2	Rest of Central Greece and Evia
31	—	8	3.179	—	25.033	0,1	4,4	Etoiaia and Akarnania
9.143	—	24.937	11.688	—	957.216	2,8	36,9	Attiki (rest)
34	—	—	—	—	33.988	0,1	10,9	Viotia
1.099	490	1.523	—	78.325	382.650	1,1	31,3	Evia
18	—	—	—	—	988	0,0	2,9	Evritania
663	118	—	31.102	—	192.179	0,6	20,6	Fthiotida
4.820	1.516	—	30.535	—	235.947	0,7	28,5	Fokida
49.743	1.128	38.488	161.263	168.804	2.288.451	6,6	30,8	Peloponissos
2.531	—	33.828	60.063	38.320	894.126	2,6	42,0	Argolida
216	—	56	698	—	14.023	0,0	4,0	Arkadia
5.310	—	2.405	20.761	32.736	333.404	1,0	23,0	Achaia
5.425	934	114	51.223	—	376.229	1,1	34,3	Ilia
27.132	—	942	12.865	96.140	482.416	1,4	36,9	Korinthia
3.728	—	1.143	5.432	—	79.501	0,2	14,6	Lakonia
5.401	194	—	10.221	1.608	108.752	0,3	19,8	Messinia
27.693	41	93.038	102.765	212.826	3.690.979	10,6	61,4	Ionian Islands
6.348	41	7.234	—	—	348.624	1,0	61,0	Zakynthos
19.803	—	84.988	90.776	212.826	3.068.808	8,8	64,0	Kerkyra
1.201	—	816	—	—	218.821	0,6	48,5	Kefalonia
341	—	—	11.989	—	54.726	0,2	24,7	Lefkada
2.448	—	3.757	74.132	—	296.838	0,9	15,7	Ipiros
—	—	—	—	—	4.986	0,0	5,3	Arta
—	—	523	20.816	—	81.621	0,2	28,4	Thesprotia
677	—	690	14.746	—	60.789	0,2	7,1	Ioannina
1.771	—	2.544	38.570	—	149.442	0,4	24,0	Preveza
11.646	369	21.083	52.137	—	479.299	1,4	17,2	Thessalia
20	—	—	—	—	2.253	0,0	3,4	Karditsa
11.626	369	21.083	26.571	—	42.620	0,1	6,4	Larissa
—	—	—	25.566	—	328.690	0,9	21,3	Magnissia
20.891	—	42.140	636.389	4.420	105.736	0,3	24,5	Trikala
155	—	—	—	—	327	0,0	1,2	Grevena
—	—	—	—	—	2.628	0,0	2,2	Drama
—	—	—	—	—	11.068	0,0	4,8	Imathia
1.713	—	—	225.412	—	714.322	2,1	17,0	Thessaloniki
13.144	—	7.049	91.919	—	338.353	1,0	24,6	Kavala
—	—	—	—	—	10.242	0,0	5,1	Kastoria
—	—	—	—	—	7.667	0,0	8,3	Kilkis
—	—	—	—	—	7.277	0,0	2,3	Kozani
14	—	—	—	—	5.954	0,0	3,3	Pella
5.838	—	8.400	117.126	—	304.250	0,9	26,5	Pieria
—	—	—	—	—	6.130	0,0	2,5	Serres
9	—	—	—	—	6.251	0,0	4,2	Florina
18	—	26.691	201.932	4.420	1.298.936	3,7	68,8	Chalkidiki
342	168	—	64.116	—	109.107	0,3	4,4	Thraki
26	168	—	40.651	—	72.574	0,2	5,4	Evros
—	—	—	—	—	4.996	0,0	2,6	Xanthi
316	—	—	23.465	—	31.537	0,1	3,5	Rodopi
184.863	4.128	722.724	41.582	105.519	10.596.853	30,5	67,1	Aegean Islands
105.182	3.981	684.969	4.763	105.519	9.231.429	26,5	76,5	Dodekanissos
17.334	—	10.986	36.819	—	697.457	2,0	32,1	Kyklades
21.576	—	3.535	—	—	184.069	0,5	31,1	Lesvos
38.457	147	23.234	—	—	455.673	1,3	57,2	Samos
2.314	—	—	—	—	28.225	0,1	13,0	Chios
160.231	20.040	407.351	92.856	—	7.711.562	22,2	71,1	Kriti
44.557	6.844	227.513	81.077	—	4.227.526	12,2	72,0	Iraklio
79.925	7.893	92.305	2.781	—	1.721.773	5,0	74,8	Lassithi
4.748	—	72.734	8.998	—	1.184.741	3,4	80,3	Rethymno
31.001	5.303	14.799	—	—	577.522	1,7	48,6	Chania

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Σ Ε Λ Ι Δ Ε Σ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	2
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'	6
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΙΜΑΓΕ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	
1. ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	7
2. ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	10
3. ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΤΗΣ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	
α) Διοικητική διαίρεση	11
β) Δημογραφικά στοιχεία	11
γ) Οικισμοί και συγκοινωνιακό δίκτυο - υποδομή	15
4. ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	
α) Περίθαλψη, πρόνοια, εκπαίδευση	18
β) Ηθη και έθιμα	22
5. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΙΜΑΓΕ	
α) Πρωτογενής Τομέας της Οικονομίας	27
- Δάση	28
- Αλιεία	29
- Κτηνοτροφία	29
- Ορυχεία	30
β) Δευτερογενής Τομέας της Οικονομίας	
- Τρέχουσα Κατάσταση	31
γ) Τριτογενής Τομέας της Οικονομίας	
- Τρέχουσες Συνθήκες	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'	
ΠΡΩΘΗΣΗ ΤΟΥ ΙΜΑΓΕ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	
1. ΓΕΝΙΚΑ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΩΘΗΣΗ	35
2. ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΗ ΧΩΡΟ	39
3. ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΣΤΟΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΧΩΡΟ	41
4. ΠΡΩΘΗΣΗ ΤΟΥ ΙΜΑΓΕ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ	43
5. ΠΡΩΘΗΣΗ ΤΟΥ ΙΜΑΓΕ ΕΝΟΣ ΝΟΜΟΥ. ΤΡΟΠΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	48
1. Περιφερειακή ανάπτυξη	48
2. Οικονομική ανάπτυξη και σημασία της στην προώθηση του οικονομικού image του νομού	50
- Πρωτογενής τομέας	51
- Δευτερογενής τομέας	56
- Τριτογενής τομέας	59
6. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	64
ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΤΑ ΕΠΑΡΧΙΕΣ	
- Επαρχία Μεσολογγίου	73
- Επαρχία Τριχωνίδας	77
- Επαρχία Ναυπακτίας	81
- Επαρχία Βονίτσης και Ξηρομέρου	85
- Επαρχία Βάλτου	89
7. ΕΠΙΛΟΓΟΣ	91
8. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	98
9. ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ	99
10. ΠΙΝΑΚΕΣ	100